היינט 24 זייטען

אילוסטרירטע ביילאגע

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גר.

NAJER FOLKSBLAT

נייער פאלקסבלאט

№ 222 | Łódź, Poniedziałek, 22 września 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, מאנטאג, כ״ו אלול תר״ץ | № 222

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

נאך קורצע און שווערע ליידען איז דעם 20-טען ד.ח. געשטארבען אין עלטער פון 46 יאהר, מיין הייסגעליבטער מאן, אונזער טייערער און אומפערגעסליכער פאטער, ברודער און אנקעל

נ״ע אליהו יוסף ב״ר יעקב ז״ל מארגאלין

(אינדוסטריעלער)

די לויה קומט פאר היינט, מאנטאג, ערב ראש השנה תרצ״א (22/9 1930), 10 א זייגער פריה פון טהרה-הויז, וועגען וואס עס טיילט מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע פאמיליע.

א כתיבה וחתימה טובה

אונזערע געעהרטע מיטגלידער, מנדבים און אלע וועלכע שטיצען אונטער דאס יתומים-הויז אגאנץ יאהר און ימים-טובים מיט פראדוקטען-שפענדעס, בעזונדערס די פליישער-, פישער- און געמיזע-הענדלער-פעראיין און די אלע, וועלכע העלפען אונז אין אונזערע אונטערנעהמונגען ווינשט א גליקליך יאהר

די פערוואלטונג פון בית היתומים
זגערזשער 40

לשנה טובה תכתבו

אלע אונזערע לעזער

פריינד, אנאנסען-געבער, צייטונגס - פערשפרייטער, און דעם גאנצען כלל-ישראל שיקען מיר די בעסטע

גליקוואונשען צום נייעם יאהר.

„נייער פאלקסבלאט".

שלעכטע צייטען געהען פארביי; פעסט ווי א דעמב בלייבט דאס

קרידיסטען, מענער-היטען-געשעפט

פון מ. לאפעלושניק, קאנסטאנטינער 8

ווייל דער פרינציפ פון דער פירמע איז רעעלע סחורה און צוגענגליכע פרייזען.

אכטונג, שייבלער׳ס ראיאן!

איך מאך בעקאנט דאס געעהרטע פובליקום, אז די ווייו- און מעהד - פאבריק פון דער פירמע „פראגרעס" האט געעפענט ביי מיר א פער־קויפס-שטעל פון אלע סארטען ווינען די אין דעם בעוואוסטען ווייו

1/4 ליטער ראדזינעט ווייו נור 65 גר.

א גאנצע באטשינקע ווייו 1,50 זל.

א קווארט ווייו 2 זל.

מיט אכטונג ווייו און שנאפס-געשעפט

ח. בלאנקעט, גלובנא 69

IZAK BER

פּיעטרקאווער 85, טעל. 119-94

[illegible]

יין כשר!!!

ווער עס וויל זיך איבערצייגען, אז ווייו דארף זיין גוט, כאטש ער קאסט ביליג עמפפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער ווייו און מעהד-פאבריק

א פלאש פון א 1/4 ליטער זעהר גוטען ראדזינעז **ווייו**

צו פאבריקס-פרייזען

נאר 65 גראשען.

בעמערקונג: צו דער בעקוועמליכקייט פון ג׳ פובליקום בעקומט מען אין ראיאן גרינעם מארק און שייבלערס מארק דעם אויבענדערמאנטען 1/4 ליטער גוטען ראדזינען-ווייו א פלאש צום פרייז 65 גראשען ווי אויך אלע אנדערע סארטען ווינען צו פאבריקס-פרייזען אין די ווייו-געשעפטען 1) פ. ליפעל, גרינער מארק 8; 2) ח. בלאנקעט, גלובנא 69.

מיט אכטונג

ווייו און מעהד-פאבריק „פראגרעס"

אלטער מארק 2

ווייו אויף קידוש

60 גראשען א פלאש 1/4 - פון א ליטער

1.60 זל. א באטשינקע

בעקומט איהר נאר אין דער עכטסטער ווייו- און מעהד-פאבריק פון

ש. ווישליצקי, 10 פיעטריקאווער 10 אין הויף

ווי אויך אין רעסטאראן זגערזשער 8 ביי שטרוי, אזיפ׳ן גרינעם מארק אין רעסטאראן בורשטין, און ביי הערץ, סיליעכט 46 [illegible]

Warszawski Skład Futer

G. OFENGENDEN

1 Zawadzka 1 — tel. 191.05

poleca wielki wybór futer po cenach hurtowych.

JAŚNIEJ SŁOŃCA

עכט נור אין ארגינעלע שאכטעל
בעמערקונג! זאפראווע אויף דער
וואג ארבייטען מיר נישט.
ווארפט זאלכע אב
אלס פאלשע סחורה

החברה בית-המחסה לילדים עברים והחוה בהלנובק עם סניפיה:

סניף א:
בית-המחסה לנערות, גרוטוביץ 7,
סניף ב:
מדור לנערים ע"ש ש. שטיינשניידער ז"ל
פומורסקא 41 a

את כל חברינו ומנדבינו,
את חברינו הנכבד ה"ה ד"ר מ. ברודא ומשפחתו,
את חברי הועד חציוני העירוני בלודז,
את ה"ה גבאים והמתפללים של בית-הכנסת „אהל-יעקב".
את ר' מנהל הגמנסיה של החברה ליסוד בתי-ספר תיכונים עברים בלודז, את ה' מ. ברנדשטטר ואת חבר-המורים,
את ר' הנהלת הגמנסיה לנערות של מ. הוכשטייז ואת חבר המורים,
את ר' הנהלות הגמנסיה לנערות של מ. יאשונסקא ואת חבר-המורים,
את ר' מנהל הגמנסיה „וויעדזא", מר ב. יודלביץ,
את נשיא-הכבוד של חברתנו, ה' י.א. גרונפליים ומשפחתו,
את הקורטור ותומך חברתנו ה' פ. גרשובסקי ורעיתו,
את חבר-המורים של בית-הספר בהלנובק,
את חברי-האדמיניסטרציה של חברתנו,
את כל חניכי בתי-המחסה שלנו ואת מי שהיו חניכינו—

אנו מברכים
בגמר כתיבה וחתימה טובה ובגאולה שלמה.

הועד
של החברה בית-המחסה לילדים עברים בהלנובק עם סניפיה
סניף א: בית-המחסה לנערות, גרוטוביץ 7,
סניף ב: מדור לנערים ע"ש של ש. שטיינשניידער ז"ל
פומורסקא 41a.

א כתיבה וחתימה טובה!

אלע ארטיסטען פון לאדז, דעם ארטיסטען-פאראיין, אונזער פאמיליע, אויך אלע טעאטער-בעזוכער ווינשט
א גליקליך יאהר
די דירעקציע פון יודישען טעאטער אין פילהארמאניע
איסר בעזמאן און פרוי

לשנה טובה תכתבו!
א גוט יאהר און א כתיבה וחתימה טובה
ווינשט די
געז. „כרמל"
אלע איהרע קונדען, קאנסומענטען און דעם גאנצען כלל ישראל.

א כתיבה וחתימה טובה!

ווינשען מיר אלע אונזערע מיטגלידער און די אלע, וועלכע קומען מיט אונז אין האנדעלס-בעציהונגען
ראט און פערוואלטונג
פון דער קליינהענדלער-באנק
אין לאדז, אגראדאווא 2.

אלע אונזערע מיטגלידער, ווי אויך די אלע, וועלכע שטעהען מיט אונז אין האנדעלס-בעציהונגען, ווינשט
א כתיבה וחתימה טובה!
דער ראט און די פערוואלטונג
פון דער אלטשטעטישער קאסע
פלאץ קאשטשעלני 4.

לשנה טובה תכתבו!

מיר ווינשען פיל גליק צום נייעם יאהר אינער שוף
אבראם אבראמאוויטש
און פרוי מיט די קינדער און קוזינקע חנה ליכטענשטיין
שמולעס קאץ, אבראם גוטמאן
אבראם סאסנאווסקי און פרוי

דאס פערסאנאל פון דער שטרימף-פאבריק
„Samara" A. B .C.
ווינשט דעם אינהאבער ה' **אפעלבוים**
א כתובה וחתימה טובה

ה' נאטאן גאלדבערג — ה' פרידמאן
„ לייביש ברעסלער — „ פרימער
„ משה פינטשעווסקי — פרל. מ. קעניג
„ יוסף גריגבערג — „ ר. פיאטעטשנע
„ גאלדשטיין — „ טאמאשאק

די פערוואלטונג פון צייטונג פערקויפערס-פער־איין אין נאמען פון אלע יודישע צייטונגס-פער־קויפער ווינשען דער אדמיניסטראציע פון „פאלקס־בלאט" און אלע איהרע מיטארבייטער
א כתיבה וחתימה טובה
די פערוואלטונג.

לשנה טובה תכתבו

מיינע ליבע עלטערען, געשוויסטער, משפחה, דעם דיר. פון דער „ווילנער טרופע" ה' מ. מאזה אלע חברים ארטיסטען פון דער „ווילנער טרופע" און אלע פריינד און בעקאנטע ווינשט א גליקליך יאהר.

אהרן דארענבוש און פרוי.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, פאמיליע אין פוילען און אין אויסלאנד, אויך אלע פריינד און בעקאנטע

פאמיליע מאראוויעצקי.

לשנה טובה תכתבו

אלע אונזערע מיטגלידער, אויך די, וועלכע זענען מיט אונז אין האנדעלס-בעציהונגען ווינשט א כתיבה וחתימה טובה

די פערוואלטונג פון שטע־פער צעך אין לאדז.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר ווינשט אלע געעהרטע געסט, פא־מיליע און פריינד

עלבינגער עט פרוי אינהאבער פון פענסיאנאט „עלבינגער" לאסק.

דעם עלטסטען פון בעקער צעך בנימן שקלארזש דער גאנצער פערוואלטונג און אלע מיטגלידער פון בעקער צעך מיט זייערע פאמיליעס ווינשען מיר

א כתיבה וחתימה טובה

פנחס רויזענצווייג און הענעך יאקובאוויטש.

דעם פרעזעס פון פיש סוחרים פעראיין מענדעל קאצשמארעק נארוטאוויטשא 7 דער גאנצער פערוואלטונג און אלע מיטגלידער פון פיש־סוחרים פעראיין מיט זייערע פאמיליעס ווינש איך

א כתיבה וחתימה טובה

פנחס רויזענצווייג.

לשנה טובה תכתבו

צום נייעם יאהר ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערען, שוויגער־עלטערען ווי אויך געברידער און געשוויסטער, שוואגערס ווי אויך דער גאנצער פאמיליע און אלע אונזערע בעקאנטע א געזונד און גליקליך יאהר

הערמאן לעווינסקי און פרוי.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינער געעהרטער קונדשאפט, קרובים, פריינד און בעקאנטע.

מאיר נירענבערג, ווסכאדניא 50.
שאמאט אייוועך־פאבריק.

א כתיבה וחתימה טובה

א גליקליך געזונד יאהר ווינשען מיר אונזער ליבע מוטער, שוועסטערן, ברידער און שוועגערינס און שוואגערס, דעם פערלאג „נייער פאלקסבלאט", מיינע געעהרטע קונדען, און דער פערוואלטונג און מיטגלידער פון צייטונגס־פעראיין.

עקיבה גאלדבלום און פאמיליע.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשט דער געעהרטער קונדשאפט
דאס פעלץ־ווארען־געשעפט
ב. שווארצמאן
פעטריקאווער 17.

לשנה טובה תכתבו

א געזונד און גליקליך יאהר ווינש איך מייבער געעהרטער קונדשאפט, קרובים, פריינד און בע־קאנטע

צוקערניע גראנעק
אלעקסאנדראווסקא 4.

לשנה טובה תכתבו

א געזונד און גליקליך יאהר ווינש איך מיינע ליבע כלה און מחותן הערצקע קריגער און פרוי ליינער לאם.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך דער געעהרטער פאמיליע ראדזא־נאנער צום נייעם יאהר.

[illegible]

א כתיבה וחתימה טובה!

א געזונד, גליקליך און א פרעהליך יאהר ווינשען מיר אונזער שוועסטער שוואגער מיט זייער זוהן יאהאננא, זיגמונד און הייני גאליט ווי אויך אונ־זער שוועגערין סילוויע און זשאק וויינטרויב אין ניו-יארק, ווי אויך אונזער שוועסטער און שוואגערס מאניא, יאקוב מיט זייער טעכטערל סאביטקא גאלדשטיין און מאריץ יורקיעוויטש אין בוענאס-איירעס.

רוזשא און פינקוס וויינטרויב
לאדז, דעם א' תשרי 5690.

א כתיבה וחתימה טובה!
אלע זיינע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווינשט
שמאי באטשקא.

לשנה טובה תכתבו

א געזונד, גליקליך יאהר ווינש איך מיין געעהרטער קונדשאפט, קרובים, פריינד און בעקאנטע.

פערפומעריע
י. דרוקער
זאוואדזקא 5

לשנה החדשה

ווינש איך גייסטיגען און געזונדען אויפבליה די קינדער, שילערינס פון אונזערע בית-יעקב-שולען, דאס קוראטאריום, פערסאנאל, עלטערן און פריינד

א כתיבה וחתימה טובה!
י. נ. קאמיעניץ.

די מתפללים פון דער באלוטער שוהל דריקען אויס דעם הער־ציגסטען דאנק דעם קאמיטעט מיט דעם פרעזעס
ר' דוד שלאמאוויטש בראש
ווייל דורך זיין גרויסער מיה זענען מיר געקומען צו דעם גרויסען בנין ביהכ"נ אין באלוט מיר ווינשען זיי א
כתיבה וחתימה טובה
א גרופע מתפללים פון ביהכ"נ.

די פערוואלטונג ווי אויך די מיטגלידער פון דער באלוטער ג"ח קאסע דריקען אויס דעם הערצליכסטען דאנק דעם פרעזעס הערן דוד שמולעוויטש דורך זיין שטיצע און מיהע האבען מיר אנ'איינגעבע ג"ח קאסע אין באלוט וואס מיר נויטווענ־דיגע מענשען בעקומען ג"ח אהן פראצענט. מיר אלע ווינשען דעם פרעזעס ה' דוד שמולעוויטש און פרוי און קינדער
א כתיבה וחתימה טובה.
די פערוואלטונג און מיטגלידער.

לשנה טובה תכתבו

דער פאמיליע, פריינד און בעקאנטע, ווי אויך מיינע ג' געסט, דעם ח' פרעזעס פון ביער און רעסטאראטארען-בעזיצער-פעראיין
ה' ה. י. קארא פאמיליע
דער פ און פעראיינס-מיטגלידער ווינשט
א כתיבה וחתימה טובה.
פאמיליע רייכמאן, נאוואמיעסקא 28

לשנה טובה תכתבו

צום נייער יאהר ווינש איך אלע מיינע געעהרטע געסט א געזונד און גליקליך יאהר ווי אויך דאנק איך אלע מיינע געשעצטע געסט פאר דעם צאהל־רייכען בעזוך אין מיין רעסטאראן ווסכאדניא 29, פראנט 2-טער שטאק. — מיט אכטונג

אינהאבער **הערמאן לעווינסקי.**

אתרוגים מובחרים
וגם לולבים והדסים
במקח השוה —::— הורט און ענצעל —::— צו בעקומען
פלאץ-וואלנאשטשי 10 [נייער מארק]
ביי עמנואל קאפעלוש

חינאפאל | וויכטיג פאר די יודישע בעפעלקערונג | י.מ. גוטער

נישט קוקענדיג אויף די קאנקורענציעס איז א גרויסע פאדערונג אויף מיינע

ווײנען

בעווײל מען האט זיך איבערצייגט דאס מיינע ווײנען זענען נאטור הן ראזינען-ווײנען ווי אויך אונגער-ווײנען זענען נאטור ריין אהן שום אפ-סעטסנע-שמעקעכץ, מאך איך בעקאנט דאס מען קען אויך מיינע ווײנען בעקומען אין פאלגענדע ווײנהאנדלונגען צו פאבריקס-פרייזען (פרייז-קוראנט)

1) בולווא, גלובנא 47; 2) בזשעזשינסקי, נארוטאוויטש 31;
3) גוטער, פולנאצנא 6; 4) בריסמאווסקי, בושעשינער 9;
5) שטרויסמאן, גלובנא 63; 6) רובינשטיין, פאלודניאווא 32.

WINOPOL ווײנהאנדלונג
אינהאבער יצחק מאיר גוטער
נאוואמיעסקא 19, טעל. 215-83

PRZEDSZKOLE „DOM MILUSIŃSKICH"
przy gimnazjum
Eug. Jaszuńskiej - Zeligmanowej
POŁUDNIOWA 18, telefon 168-82
pod kier. R. Rosenówny

נעהמט אן קינדער פון ביידע געשלעכטער פון 4 יאהר אן פאר- און נאכ-מיטאג-קאמפלעטען. שול אונטעריכט אנגעפאנגען. די איינשרייבונגען דויערן.

אתרוגים מובחרים
וגם לולבים והדסים
במקח השוה הורט און ענצעל האט געבראכט פון טריעסט
יודעל קאפעלוש
צו בעקומען אויף נאוואמיעסקא 2
ביי זיינוועל אראנאוויטש, אויפ'ן הויף, פרשטען שטאק.

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל און בײלײד אונזער ח' מיטגליד יעקב לאסקא צוליב דעם פריהצײ-טיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער פרוי

נ"ע ביילה

זײט געטרײסט!

די פערוואלטונג
פון שניידער צעך
פאר דער שטאט לאדז
אין לאדז, פיעטריקאווער 20

8750

א ליכטיג לעבען
קען יעדער האבען, וואס וועט ביי מיר קויפען
עלעקטרישע
זשיראנדאלען

פון אייגענער אויסארבייטונג
אויך זשארובהעם פון די בעסטע פירמעס ביליגער ווי איבעראל. — אויך נעהם איך אן אלע עלעקטראטעכנישע איינלאגען פון קראפט און ליכט קאנצעסיאנירט דורך דער לאדזשער עלעקטראווניע.

מ. זענדעל פלאץ וואלנאשטשי 9
רוג נאוואמיעסקא

בעמערקונג: יעדער וואס קויפט ביי מיר א זשארובקע בעקומט א קופאן ביי צושטעלן 25 קופאנען בעקומט אומזיסט א ראדיא-אפאראט קומט חעט איהר זיך איבערצייגען 9 פלאץ-וואלנאשטשי 9.

נייערינ'ס
צו סוויטער האנד און מאשין אויך א יונגעל צו לייכטע ארבייט קענען זיך מעלדען ביי פעכמאן קאנסטאנטינער 3.

Zdolna podręczna do kapeluszy damskich jest poszukiwana. Wiadomość Piotrk. 21 w salonie mód „Ludwika" nad redakcją

Róg **Piotrkowskiej i Głównej 1** 3 pokoje z kuchnią i wygod. 1 piętro w oficynie z 12 metr. balkonem od zaraz u gospodarza. Centrum nadaje się również na I kl. pracowni sukien

ס'ווערט געזוכט
א האנט-נייער(ין)
צו ערשטע סארט מענער-מאגאזין ביי
ז. לבערגלייט
דרעווגאווסקא 26.

א יונגעל
ווערט געברויכט
ביי הופערט
זאוואדזקא 10

א גרויסע
אימסוראהל
12
וואונש-
קארטן
נור 70 גר.
פאלודניאווא
17.
ביי פאוויק
פאלודניאווא 17

שייטלען
צו מעסיגע פרייזען
צו בעקומען ביי
פארזוצקאש קאמיענא 5

— אויף —
אתרוגים
צו פערדינגען
א האלב געוועלב
ביי מ. זענדעל
פלאץ וואלנאשטשי 9
רוג נאוואמיעסקא.

דאנקזאגונג

דערמיט דריק איך אויס מיין דאנק דעם ה' ידעלשטיין, אינהאבער פון דער שולע סאל-נא 9 פאר פארבערייטען מיין זוהן איך דער 3-טער קלאס פון יודישען גימנאזיום. גלייכצייטיג ווינש איך א כתיבה וחתימה טובה

יוסף צעלצער, שקאלנא 6

א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאהר ווינ-שען מיר די ה"ה

אדוו. ווייצמאן און ראטמאן כארי

די גמילת חסדים קאסע
ביי דעם צענטראלען קליינ-
הענדלער-פאראיין פאמארסקא 15

בכתיבה וחתימה טובה

ובשנה ברכה ומוצלחת אנו מברכים את כל חברנו וחברו—דעתנו

הועד של „צעירי ישראל" בלודז
לאדז, ער"ה תרצ"א.

אונזער געהרטען דירעקטאר ה'
בוימגארט און פרוי
ווינשען מיר א כתיבה וחתימה טובה און א גוט יאהר.

א. גאלדבערג, נ. שטרויסבערג און ח. ראטשילד.

דער פריזיר-אינהאבער דרעווגאווסקא 11
ווינשט זיינע עלטערען, פריינד, דער געעהרטער קונדשאפט

א כתיבה וחתימה טובה
פעליקס טאטארקא

לשנה טובה תכתבו

א גמר כתיבה וחתימה טובה ווינש איך מיי-נער געעהרטער קונדשאפט, פאמיליע, פריינד און בעקאנטע.

ווײן און מעהד-פאבריק
„פראגרעס" אלטער-מארק 2

מיינע ליבע עלטערען, ברודער, קרובים, פריינד און בעקאנטע ווי אויך דער געעהרטער קונדשאפט ווינש איך א געזונד און גליקליך יאהר.

ש. ב. ראזענשטיין
עלעקטראטעכנישער אנשטאלט

א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאהר ווינשען מיר אונזער עהרען-פרעזעס ה'

אדוו. ווייצמאן

די פערוואלטונג פון צענ-טראלען קליינהענדלער-פאראיין
פאמארסקא 15.

א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאהר ווינשען מיר דער פערוואלטונג פון צענטראלען קליינהענדלער פאראיין מיט די ה"ה

אדוו. ווייצמאן און ראטמ. כארי בראש

הויזירער-סעקציע ביי דעם צענ-טראלען קליינהענדלער-פאראיין
פאמארסקא 15.

א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאהר ווינשען מיר דער פערוואלטונג פון צענטראלען קליינהענדלער-פאראיין מיט די ה"ה

אדוו. ווייצמאן און ראטמ. כארי בראש

די שאכער-סעקציע ביי דעם צענ-טראלען קליינהענדלער-פאראיין
פאמארסקא 15.

א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאהר ווינשען מיר דער פערוואלטונג פון צענטראלען קליינהענדלער-פאראיין מיט די ה"ה

אדוו. ווייצמאן און ראטמ. כארי בראש

דער קיה-בעזיצער-פאראיין ביים צענטראלען קליינהענדלער-פאראיין
פאמארסקא 15.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען קוזין ה'

וואלף גאטליב
(בזשעזשין)

מיט פרל. **פעניא הערשענבערג**
(בזשעזשין)

ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען. גלייכצייטיג ווינשען מיר זיי ווי אויך דער גאנצער פאמיליע אין בזשעזשין א כתיבה וחתימה טובה און א גוט יאהר.

שלמה פאסטאוועלסקי און פרוי

צו דער פערלאבונג פון אונזער ווערטען פריינד ה'

ישראל יצחק בושאזעק
מיט פרל. **נאדזשא שמייסער**

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט. גלייכצייטיג ווינשען מיר זיי א כתיבה וחתימה טובה

בערל איזביצקי און פאמיליע
משה לענגא און פאמיליע
שמואל לייב לענטשיצקי און פאמיליע
מרדכי יהושע עלינגער און פאמיליע
שלמה פאטטאוועלסקי און פרוי
יעקב ריכטער און כלה
משה שמואל בארנשטיין

אנו מברכים בברכת מז"ט וגם בכתיבה וחתימה טובה לחברנו הנכבד

מר שלמה בערעק
לארושיו את העלמה מרת
בלומה פאיענסקא
תהא דרכם צלחה וסוגה בשושנים

„בשם צעירי ישראל"
הועד

את ברכותנו החמות והלבביות אנו שולחים לחברינו הכי יקר:

מר יוסף בוכהלטר
לרגלי נשואתיו את בחירת לבו מרת
פרימעט אלקסנדרוויץ

יהי רצון שביתכם יהיה בית-נאמן על אדמת ישראל-סבא, וחמדת חיים-מזהירים תלוה אתכם לעולם

המברכים אתכם בכתיבה וחתימה טובה
חיים אלתר ארגלין
בן ציון באך וארוסתו
יצחק יהושע מרגלית ורעיתו
יחיאל רוסס

צו דער חתונה פון אינזערע פריינד
פרל. **נאדזשא מארקעוויטש**
מיט ה' **אבראם זשעלינסקי**
ווינשען מיר זיי עוויגעס גליק און צופרידענהייט
פישל שראדזקי, מענדל פוקס

עלעגאנטע פרויען
נוצען אויס דעם פערקויף פון פערשידענע מאדערנע פאלקעס מיט נאטירליכע
פאריזער שרינדען
בעשטעלונגען ווערען ערשטקלאסיג אויסגעפיהרט
קאנסטאנטינער 15, צוסער,
מעדליך פריזערקעס קענען זיך מעלדען.

די רענאמירטע ערציהונגס-אנשטאלט
פון
7-קלאסיגע שולע און פרעבלשולע
קאצענעלזאן-יחומאב
8 נאר לודקא 8 (צווישען נאוואמיעסקא און וויסאדניא)
טעלעפאן 177-01 (פון 11 ביז 2)

יעדער אין שול-צוואנג עלטער ד. ה. פון 7 ביז 15 יאהר ווערען א גענומען אין די קלאסען: A, B, C, I, II, III, IV
אין פארבערייטונגס-קלאס A^0 ווערען אנגענומען ענטוויקעלטע קינדער פון $7-5^1/_2$ יאהר. אין די פרעבל-שולע (שפיל-שולע) קינדער פון 7-3 י.

חוץ דעם אלגעמיינעם שול-פראגראם, קענען די ארטאדאקסישע קינדער געניסען פון נאכמיטאג-חדר וואו ס'ווירד געלערנט גרונדליך אלע למודי-קודש, דהיינו: חומש, רש"י, נ"ך, גמרא, ותוספות דורך מלמדים-ספעציאליסטען אונטער דער פערזענליכער השגחה און הנהלה פון בעוואוסטען למדן ר' יעקב בנימין קאצענעלזאן

בעם.: די צאהל שעה'ען, ווי אויך מלמדים פאר למודי-קודש זענען היי-יאהר בעדייטענד פערגרעסטער.

פאר פיזיש שוואכע קינדער, ווי אויך פאר אונבעמיטעלטע ענזיסטירט
נאכמיטאג שולע — ביז 50 ז' ביליגער — נאכמיטאג
נאכמיטאג חדר — פ עבלשולע

ווענכענריז כירורגישע קליניק
„SANATO"
אגראדאווא 10 טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
ערצטליכע אויפזיכט
איבער דער מוטער און קינד.
פרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.

הערן-שניידער-מייסטער
ח. ראזענשטיין,
11. ליפטאפאד 29, טעל. 176-80
מיילט מיט דער געעהרטער קונדשאפט, דאס צום ווינטער-סעזאן ווערט די ארבייט אויסגעפיהרט לויט דעם לעצטען סטיל פון דער מאדע.
די מאדערנסטע פעלצען אויף לאגער—זעהר פריינזווירדיג.

לעכער
מאשינאווע
ווערען אויסגענעהט ביי
נארדמאן ציגעלנאס 29

געשאַפֿען אַ נ'אײנהײטלעכן בלאָק

פֿון אַלע ציוניסטישע גרופּירונגען

וואַרשאַ, 21 (טעלעפאָניש פֿון אונזער קאָרעספּאָנדענט). היינט האָט זיך אָנגעהויבען די זיצונג פֿונ'ם בלאָק וועלכער איז שוין געשאַפֿען געוואָרען צווישען די דריי ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס אין קאָנגרעס פּוילען אין מזרח און מערב־גאַליציען און די ציוניסטישע פּאַרטייען מזרחי און התאחדות. צו דער קאָנפערענץ זענען געקומען אַ חוץ די ציוניסטישע צ. ק. די צענטראַלע קאָמיטעטען פֿון מזרחי מיט די געוו. דעפּוטאַטען פאַרבשטיין און פעדערבוש בראש און פֿון „התאחדות“ מיט ד יגעוו. דעפּ. העלער און רעד. לעווי בראש.

די קאָנפערענץ האָט געזאָלט בעשליסען צי זאָלען די מזרחי און התאחדות בילדען צוזאַמען מיט די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס אַנ'אַלגעמיינעם ציוניסטישען בלאָק אין פּוילען און צי זאָל דער דאָזיגער בלאָק צוזאַמען מיט די אַנדערע גרופּירונגען בילדען אַנ'אַלגעמיינעם יודישען וואַהל־בלאָק.

דעם פּאָרזיץ האָט געפֿיהרט יצחק גרינבוים די בעראַטונגען זענען געווען זעהר שטורמישע און האָבען זיך פֿאַרצויגען ביז שפּעט אין נאַכט. אַלע גרופּען האָבען זיך אַרויסגעזאָגט פּרינציפּיעל פֿאַר שאַפֿען אַנ'אַלגעמיינעם ציוניסטישען בלאָק.

דער בלאָק וועט וואַהרשיינליך געשאַפֿען ווערען. נאָכדעם וועט מען ערשט צוטרעטען צי מ'זאָל פֿערברייטערען דעם בלאָק, אַריינעמענדיג אויך אַנד. גרופּען פּאָליטישע און ווירטשאַפֿטליכע.

די קבורה פֿון האַנס הערצעל

פּאַריז, 20 (יט"א) טעלעגראַפֿיש).

האַנס הערצל איז בעגראָבען געוואָרען אויפֿ'ן יודישען בית־עולם און אַ געמיינזאַמען קבר מיט זיין שוועסטער פּאַולינאַ. קיין שום יודישע צערעמאָניעס זענען נישט פֿאָרגעקומען.

נעמצאָוויטש — דער זיגער

אין אינטערנאַציאָנאַלען שאַך־טורניר

פּראַנקפֿורט (טעלעפאָניש) דאָ האָט זיך פֿאַרענדיגט דער אינטערנאַציאָנאַלער שאַך־טורניר. דעם פּריז האָט געוואונען נעמצאָוויטש בעקומענדיג 9 און אַ האַלבען פּונקטען אויף 11 פּאַרטיעס.

זיג פֿון נורמי

איבער פּיעטקעוויטש'ן און קוסאָטשינסקין

וואַרשאַ, 20 (טעלעפאָניש) אויפֿ'ן סטאַדיאָן פֿון „לעגיאַ“ איז פֿאָרגעקומען דער וועט־לויף צווישען וועלט־בעריהמטען פּאַאַוואָ נורמי (פֿינלאַנד) מיט די פּוילישע לויפֿער פּיעטקעוויטש און קוסאָטשינסקי. דער לויף איז פֿאָרגעקומען אויף 5 קילאָמעטער. געזיגט האָט נורמי אין אַ צייט פֿון 14 מינ. 54 סעק. דער צווייטער איז געקומען קוסאָטשינסקי אין 1 מינ 55,6 סעק. דער דריטער פּיעטקעוויטש אין 15 מינ. 20 סעק.

פּיעטקעוויטש האָט געהאַט געוואונען אין וואַרשאַ ביי נורמי'ן און דער איצטיגער לויף איז געווען לויט'ן רעוואַנזש־פֿערלאַנג פֿון נורמי'ן.

שטראָף־עקספּעדיציעס קיין מזרח־גאַליציע

וואַרשאַ, 20 (טעלעפאָניש פֿון אונזער קאָרעספּאָנדענט) קיין מזרח־גאַליציען זענען אַרויסגעשיקט געוואָרען שטראָף־עקספּעדיציעס, אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם, וואָס אוקראַינישע פּויערים האָבען אונטערגעצונדען אַ סך פּוילישע גיטער.

ענדעקעס און „צענטראַלעוו“

איז איין וואַל־בלאָק אין מזרח־גאַליציע

לעמבערג, 20 (טעלעפאָניש).

דער ענדעקישער „לוואָווסקי קוריער פּאַראַנני“ און דער סאָציאַליסטישער „רזעטשניק לוואָווי“ ברענגען פּיזע די ידיעה, אַז ס'איז געשלאָסען געוואָרען אַ בלאָק צווישען די ענדעקעס און „צענטראַלעוו“ פֿאַר די וואַהלען צום סיים און סענאַט.

הינדענבורג קאָנפערירט מיט היטלערן

בערלין, 21 (ספּ. טעל.) פֿון גוט אינפֿאָרמירטע קוועלען טיילט מען מיט, אַז צווישען הינדענבורג'ן און היטלער'ן איז פֿאָרגעקומען אַ פּערזענליכע קאָנפֿערענץ.

וועגען דער קאָנפערענץ איז נישט אַרויסגעגעבען געוואָרען קיין שום קאָמוניקאַט. מ'רעכענט אָבער, אַז די געשפּרעכען זענען געפֿיהרט געוואָרען וועגען צוזאַמענשטעל פֿון דער צוקונפטיגער רעגירונג אין דייטשלאַנד.

Powiększenie fabryki naszej do 6-cio krotnej produkcji dotychczasowej i racjonalizacja pracy umożliwia nam

zniżenie cen do 20 %

PISCHINGER

Narutowicza 2

אויפֿרייס אין אַנ'אוקראַינישע שולע

לעמבערג, 21 (טעלעפאָניש). אין דער אוקראַינישער פֿאָלקס־שול, וואָס געהערט צו דער געזעלשאַפֿט „פּראָסוויטאַ“ איז היינט פֿאָרגעקומען אַניאויפֿרייס, וואָס האָט חרוב געמאַכט די גאַנצע איינאָרדנונג פֿון דער שולע. אין אַלע אַרומיגע הייזער זענען אויסגעהאַקט געוואָרען די שויבען. אין דער שולע האָט געוואוינט דער לייטער פֿון דער שולע מיט זיין פֿרוי און 4 קינדער. איין קינד איז שווער פֿערוואונדעט געוואָרען די איבריגע האָט נישט געשאַדט. נאָכ'ן אויפֿרייס. האָט מען ענטקעגען דער שולע געפֿונען אַ נייע אויפֿגעריסענע פּעטאַרדע, וועלכע מ'האָט איבערגעגעבען דער מיליטערישער מאַכט צו עקספּערטיזע.

די פּאָליציייאישע אויספֿאָרשונג האָט פֿעסטגעשטעלט, אַז אין דער שולע פֿלעגען אין די אָוונטשעהן פֿאָרקומען פֿערזאַמלונגען און אַז אין דער פֿריהערדיגען אָוונד איז אויך פֿאָרגעקומען אַ פֿערזאַמלונג. די פּאָליציי פֿיהרט אַנ'אויספֿאָרשונג.

סענסאַציאָנעלע אויסגעטראַכטע־פּלאַן פֿון פּוילען־ליטע

ווילנאַ זאָל צוטיילט ווערען צווישען פּוילען און ליטע. פּוילען זאָל דערפֿאַר

בעקומען אַ צוטריט צום באַלטישען ים ביי מעמעל

וואַרשאַ, 21 (טעלעפאָניש פֿון אונזער קאָרעספּאָנדענט). „בערלינער טאַגעבלאַט“ ברענגט אַ סענסאַציאָנעלע ידיעה, אַז צווישען דער פּוילישער און ליטווישער רעגירונג ווערען איצט געפֿיהרט אונטערהאַנדלונגען. די דאָזיגע אונטערהאַנדלונגען זענען געפֿיהרט געוואָרען אין פּעקעלישקי, וואו סיזענען אָנוועזענד געווען פֿערטרעטער פֿון ביידע מלוכות. מצד פּוילען זאָל האָבען געפֿיהרט די אונטערהאַנדלונגען צוו. אַנד. דער ברודער פֿון מאַרשאַלעק, ריכטער יאַן פּילסודסקי. די אונטערהאַנדלונגען זענען געקומען אַ דאַנק דער פֿערמיטלונג פֿון פּויבסט. אין אַ ווייטערדיגע דעפּעשע פֿון קאָוונאָ ווערט מיטגעטיילט, אַז בעת די אונטערהאַנדלונגען איז געקומען צו אַנ'אויסגלייך בנוגע ווילנע. לויט'ן דאָזיגען פּלאַן זאָל ווילנע צוטיילט ווערען אין צוויי טיילען, די גרעניץ זאָל אַדורך אינמיטען דער שטאָט. אָסטראַ בראַמאַ זאָל בלייבען אינ'ם פּוילישען טייל. אַלץ קאָמפּענסאַטע דערפֿאַר זאָל פּוילען בעקומען פֿון ליטע אַ באַזע פֿאַר'ן פּוילישען פֿאָרט אין מעמעל. דער פֿערטרעטער פֿון פּויבסט איז איצט אָפּגעפֿאָהרען קיין רוים, כדי אָפּצוגעבען דאָרט אַ בעריכט וועגען פֿערלויף פֿון די אונטערהאַנדלונגען.

די דאָזיגע ידיעה האָט אַרויסגערופֿען אַ געוואַלדיגע ידיעה אין די פּאָליטישע קרייזען און איז איצט דאָס געשפּרעך פֿון טאָג אין דער דיפּלאָמאַטישער וועלט.

יאָ, בעפֿרייט, צי נישט בעפֿרייט

איז פֿיליפּ האַלסמאַן?

וויען, 20 (ספּ. טעל.). נעכטען האָט דער עסטרייכישער מלוכה־פּרעזידענט בעשטעטיגט די בעגנאַדיגונגס־בקשה פֿון פֿיליפּ האַלסמאַן.

פֿיליפּ האַלסמאַן איז נאָך נעכטען בעפֿרייט געוואָרען פֿון דער תּפֿיסה.

פֿיליפּ האַלסמאַן איז אין חשד וועגען דערמאָרדען זיין פֿאָטער פֿער'משפּט געוואָרען צו 4 יאָהר שווערע תּפֿיסה און איז אין תּפֿיסה אָפּגעזעסען גאַנצע צוויי יאָהר.

וויען, 20 (יט"א טעלעגראַפֿיש).

נישט קוקענדיג אויף דער הכחשה פֿון די אָפֿיציעלע עסטרייכישע קרייזען, וואָס לייקענט אָפּ די ידיעה, אַז האַלסמאַן זאָל בעפֿרייט ווערען, דערוויסט זיך דער יט"א־קאָרעספּאָנדענט, אַז דער בעפֿרייאונגס־אורטייל פֿאַר האַלסמאַנען איז אַ בעשלאָסענע זאַך, און ער וועט פֿערעפֿענטליכט ווערען די קומענדיגע וואָך.

דייטשע יודען האָבען מורא פֿאַר עקסצעסען

בערלין, 21 (יט"א טעלעגראַפֿיש).

די פּראָווינצער צייטונגען מעלדען, אַז פֿון מאַנכע דייטשע געגענדען פֿאָהרען אַרויס די יודען צוליב מורא פֿאַר די עקסצעסען נעגען זיי. בעזונדערס פֿאָהרען די יודען אַרויס פֿון ביירען.

נאָך אַ דעפּוטאַט פֿער'משפּט אויף 3 חדשים תּפֿיסה

וואַרשאַ, 21 (טעלעפאָניש פֿון אונזער קאָרעספּאָנדענט). דעפּוטאַט דראַק איז פֿערמשפּט געוואָרען אויף דריי חדשים תּפֿיסה פֿאַר זיינעם אַרויסטריט אויף אַ מיטינג, בעת וועלכען ער האָט אויפֿגעפֿאָדערט די פּויערים, אַז זיי זאָלען נישט צאָהלען קיין שטייערען.

הילף־אַקציע פֿון ענגלישע יודען

לאָנדאָן, 21 (יט"א טעלעגראַפֿיש).

די יודישע הילפֿס־פֿעדעראַציע האָט בעשלאָסען צו זאַמלען 50,000 פֿונט פֿאַר די יודען אין רוסלאַנד, פּוילען און רומעניען.

פּאָליטישע אַרעסטען אין ראָוונע

ראָוונע, 21 (יט"א טעלעגראַפֿיש).

דאָ זענען געמאַכט געוואָרען גרויסע אַרעסטען צווישען דער יודישער יוגענד, מען האָט אַרעסטירט אַ יודישען מיטגליד פֿון שטאָט־ראַט. די אַרעסטען טראָגען אַ פּאָליטישען כאַראַקטער.

פּרעזידענט הובער וואונשט די אַמעריקאַנער יודען

וואַשינגטאָן, 21 (יט"א טעלעגראַפֿיש).

דורך דער פֿערמיטלונג פֿון דער יודישער טעלעגראַפֿען־אַגענטור האָט פּרעזידענט הובער פֿערעפֿענטליכט גליק־וואונשען צו ראש־השנה פֿאַר די אַמעריקאַנער יודען, די לאָיאַלע בירגער פֿון דער אַמעריקאַנער רעפּובליק.

היטלעראָווצעס גרייטען זיך

בערלין, 21 (יט"א טעלעגראַפֿיש).

דער אָרגאַן פֿון די היטלעראָווצעס שרייבט, אַז אויב זיי וועלען קומען צו דער מאַכט, וועלען זיי אַרויסשיקען דעם רעדאַקטאָר פֿון „בערלינער טעגעבלאַט“ טעאָדאָר וואָלף.

פּראָפֿ. דובנאָוו עהרען־מיטגליד פֿון פּען־קלוב

וואַרשאַ, 21 (יט"א טעלעגראַפּש).

צום 70־יאָהריגער יובילעאום פֿון פּראָפֿ. שמעון דובנאָוו האָט דער יודישער פּען־קלוב געוועהלט דעם יובילאַר אַלס עהרען־מיטגליד פֿון קלוב.

לאָדזער נייעס

רעזולטאַט פֿון די וואַהלען צום אַלוועלטליכען קאָנגרעס פֿאַר'ן אַרבייטענדען ארץ־ישראל

נעכטען זענען פֿאָרגעקומען די וואַהלען צום פּאַלעסטינע אַרבייטער קאָנגרעס. געשטימט האָבען אין אַלגעמיין 3341 וועהלער. די ליסטע נומער 1 (רעכטע פּ. צ.) האָט בעקומען 317 שטימען, נומער 2 (דת־ועבודה) — 263. נומער 3 (התאחדות) — 700. נומער 4 (השומר הצעיר) — 129 נומער 5 (לינקע פּ. צ.) — 2000 שטימען. און 27 שטימען זענען געפּסלט געוואָרען.

JUTRO W RADJO Godz. 19.50 CYRULIK SEWILSKI artyści Op. Warsz

POJUTRZE W RADJO godz. 20.15 M. Erdenko (skrzypce)

פּוילישע עקספּאַנסיע

די אַמעריקאַניזירונג פֿון אייראָפּע געהט פֿאָרווערטס. פֿאַר אַלעמען האָט די אייראָפּעאישע אינדוסטריע שנעל אָנערקענט, אַז די אַלטע אַרבייטסמעטאָדען, לויט דער מאָדערנער אינדוסטריע־אָרגאַניזאַציע פֿון אַמעריקאַ, ווערען פֿערניכטעט אָדער אין בעסטען פֿאַל איינגעשלונגען. דעריבער איז ענטשטאַנען אַ מאָדערניזירונג אויף אַלע געביטען, אַלטע מאַשינען ווערען אָפּגעלייערט צום אַלטען אייזען און אויף זייער שטעל ווערען אַוועקגעשטעלט נייע מאַשינען מיט נייע אַרבייטס־מעטאָדען. אונזער פּוילישע אינדוסטריע האָט זיך צוגעפּאַסט צו דער צייט, איבערהויפּט די מאַרקען־פֿירמעס. אַלס אַלט עוואָרט אָפּגעשאַפֿט. אַזוי האָט די וועלט־בעריהמטע שאָקאָלאַדען־פֿאַבריק פּישינגער און קאָמפּ. זאַגאַר פֿערלאָזט איהר אַלטע פֿאַבריקס־געביידע און אויף דער באַהן־ליניע קראָקאָ־לעמבערג אויסגעבויט אַ פֿאַבריק לויט די לעצטע וויסענשאַפֿטליכער מעטאָדען. די דאָזיגע גינסטיגע בעדינגונגען גיבען די מעגליכקייט דער פֿירמע צו ערמעסיגען די פּרייזען ביז 20 פּראָצענט.

די פֿירמע פּישינגער האָט אַנ'אויסזיכט ביי דער ערשטער מעגליכקייט נאָך מעהר די פּרייזען צוגענגליך צו מאַכען. מיר ווינשען דער דאָזיגער פֿירמע אַ ווייטערע גליקליכע ענטוויקלונג.

Dr. Klozenberg

Choroby nerwowe

powrócił

Lekarz-Dentysta

I. Goldin - Turbowicz

Cegielniana 31

Powróciła

Przyjmuje od 10 - 1 i od 4—7 tel. 22134

עלטערן!

אין מיין נאָכמיטאָג **חדר־שולע** ווערען אָנגענומען

קינדער וואָס לערנען אין פֿאָלקסשולע צו לערנען: עברי, חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא היסטאָריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריוו זעלבסט צוזאַמענשטעלען. ס'ווערען אויך אָנגענומען אַנפֿענגער וואָס ס'ווערט אין פֿערלויף פֿון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאַווענען. אַ שפּראַך רעאַלינג. יעדע פֿאָרצינרונג! צוגענגליכע פּרייזען.

איינשרייבען טעגליך 2 ביז 8 אָוונד.

יחיאל דוד ראָזענפֿעלד

פּלאַץ וואָלנאַ נ־שי (נעבען שמאָט) 6

קעגער אַפּטייג, ושבת, 2. שט.

ערשטקלאַסיגער הערען־שניידער־אַטעליער

פֿון **א. ח. קוטשינסקי** פּאָמאָרסקאַ (שרעדניאַ) 3

מאַכט בעקאַנט, אַז צום ווינטער־סעזאָן ווערט אָנגענומען אַלערליי בעשטעלונגען ווי אויך פּעלצען מיט די לעצטע אויסלענדישע מאָדע זשורנאַלען.

צוגענגליכע פּרייזען! גוטע בעהאַנדלונג! קומט און איבערצייגט אייך!

A. CH. KUCZYNSKI, Pomorska 3. מיט אַכטונג

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספּעציאַליסט פֿאַר סיפֿיליס, טריפּער און הויט־קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פֿון מענער־שוואַכע

אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40

נעמט אָן פֿון 8—10 פֿאַרמ. 1—3 און פֿון 5—9 אָוו.

זונטאָג און יום־טוב פֿון 9—1 פֿאַרמ.

[illegible] עקספּער מערטע־זאַל פֿאַר פֿרויען.

אויסראָטען די יודען

דאָס פּראָגראַם פֿון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען אין דײַטשלאַנד

בערלין, (יט"אַ) אײַבער פֿון היטלערס מקורבים האָט אין דער הויפּט-קוואַרטיר פֿון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען אין מינכען ערטײלט די פּרעסע-פֿאָרשטעהער אַ רײַהע אינפֿאָרמאַציעס וועגען היטלערס-פּראָגראַם, וואָס לאָזען זיך רעזומירען אין פֿאָלגענדע דרײַ פּונקטען: בעזײַטיגען יודען, אַנולירען די שלום-טראַקטאַטען און מאָביליזירען די בענק.

בנוגע די יודען ענטהאַלט היטלערס פּראָגראַם פֿאָלגענדע פּראָיעקטען: אַלע יודען, וואָס האָבען זיך בעזעצט אין דײַטשלאַנד זײַט דעם 2-טען אויגוסט 1914, דאַרפֿען אַרויסגעשיקט ווערען פֿון לאַנד, אַלע יודען דאַרפֿען בעזײַטיגט ווערען פֿון פֿעראַנטוואָרטליכע פּאָסטענס אין עפֿענטליכען לעבען. אַלס יודען בעטראַכט היטלער אַלע פּערזאָנען וועמענס אבות האָבען געהערט צום יודישען גלויבען דעם 11-טען מערץ 1852.

היטלער פּראָיעקטירט אויך נישט ערלויבען יודען צו דינען אין אַרמײ און פֿלאָט, אַנשטאָט דעם זאָלען יודען צאָלען אַ ספּעציעלען שוץ-שטײַער. יודען דאַרפֿען נישט צוגעלאָזט ווערען צו די הויך-שולען. צײַטונגען וואָס געהערען צו יודען אָדער אין וועלכע יודען זענען בעשעפֿטיגט דאַרפֿען, לויט די פּראָיעקטען פֿון היטלער, מיטטײלען וועגען דעם אויף דער ערשטער זײַט, און זײ מוזען אויך זײַן פֿערזעהען אין אַ מגן-דוד. יודען זאָל מען נישט טאָרען פֿערקויפֿען קײן ערד. יודען זאָל נישט ערלויבט ווערען צו פֿערנעהמען לעהרער - פּאָסטענס אין מלוכה'שע און שטאָטישע שולען.

דער לעצטער נומער פֿון „פֿעלקישען בעאָבאַכטער" איז שוין אַרויסגעטראָטען מיט אַ שאַרפֿען אַנגריף געגען „יודישען קאַפּיטאַל אין דײַטשלאַנד", דערבײַ דרוקט די צײַטונג מאַקס וואַרבורג'ס פֿאָטאָגראַפֿיע, שרײַבענדיג אַז וואַרבורג אַרבײַט אויס אַ סיסטעם, וואָס ערמעגליכט די יודישע פֿינאַנסיסטען צו הערשען איבער דײַטשלאַנד.

בערלין, (יט"אַ) אין צוזאַמענהאַנג מיט די רעזולטאַטען פֿון די פּאַרלאַמענטס-וואַהלען אין דײַטשלאַנד און הויפּטזעכליך מיט'ן זיג פֿון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען, האָט די יודישע טעלעגראַפֿען-אַגענטור דורכגעפֿיהרט אַן אַנקעטע, צווישען די פֿיהרענדע יודישע פּערזענליכקײַטען אין דײַטשלאַנד.

דער לײַטמאָטיוו פֿון אַלע ערקלערונגען פֿון די יודישע פּערזענליכקײַטען איז, אַז מען טאָר נישט אַרײַנפֿאַלען אין קײן פֿערצווײפֿלונג, נאָר מען מוז שליסען די רײַהען און בילדען אַ געאײניגטען יודישען פֿראָנט געגען דער שטײַגענדער געפֿאַהר פֿון אַנטיסעמיטיזם.

דאָס שטימען פֿאַר היטלער'ן — האָט ערקלערט פּראָפֿ. אַלבערט אײַנשטײַן — איז נישט אַלעמאָל אַ בעווײַז פֿון יודען-האַס, נאָר אַ פּועל יוצא פֿון מאָמענטאַלער פֿערביטערונג צוליב דערווירטשאַפֿטליכער נויט און אַרבײַטסלאָזיגקײַט, וואָס פֿיהרט אויף פֿאַלשע וועגען די דײַטשע יוגענד. דער צײַטווײַליגער פֿיבער ווערט אָבער פֿערבײַגעהן. מען דאַרף געדענקען, אַז בעת דעם דרײפֿוס-פּראָצעס האָט זיך כמעט דאָס גאַנצע פֿראַנצויזישע פֿאָלק געפֿונען אין לאַגער פֿון די אַנטיסעמיטען. מען דאַרף האָפֿען, אַז ווי באַלד די לאַגע וועט זיך בעסערען, וועט אויך דאָס דײַטשע פֿאָלק געפֿונען דעם קלאָהרען און ריכטיגען וועג.

דער פּרעזידענט פֿון פֿערבאַנד פֿון די יודישע קהלות אין פּרײַסען הי וואָלף האָט ערקלערט: אין דער איצטיגער לאַגע מוזען מיר אויפֿהערען אַלע אונזערע אינערליכע שטרײַטען און אײניג קעמפֿען געגען אַ געפֿאַהר פֿון אַנטיסעמיטיזם.

מיניסטעריאַל-ראַט באַדט האָט ערקלערט: „גם זו לטובה", ווײַל די מעהרהײט פֿון די דײַטשע יודען וועט אָנהויבען צו פֿערשטעהן אַז דאָס פּראָבלעם אין דײַטשלאַנד, בילדעט בלויז אַ טײל פֿון דער אַלוועלטליכער יודישער פֿראַגע און וועט אונזער קענען די נויטווענדיגקײַט פֿון אַ געמײַנזאַמער לעזונג".

ווידערשפּרעכענדע ערקלערונגען פֿון קעניג פֿײַזול

אינטערוויאו פֿון קעניג פֿײַזול מיט דער י.ט.אַ. און „מאַנטשעסטער גאַרדיאַן"

זשענעווע, (יט"אַ) דער קעניג פֿון איראַק פֿײַזול, וועלכער האָט געווײלט אין זשענעווע, האָט פֿאַר זײַן אָפּפֿאָהר קײן איטאַליען ערטײלט אינטערוויאוען די פֿאָרשטעהער פֿון דער יודישער טעלעגראַפֿען-אַגענטור און פֿון „מאַנטשעסטער גאַרדיאַן", וואָס האָבען אַ ווידערשפּרעכענדען אינהאַלט, נאָכ'ן האַלב-שעה'דיגען געשפּרעך מיט'ן יט"אַ-פֿאָרשטעהער בעת וועלכען עס זענען בעריהרט געוואָרען פֿראַגען פֿון ציוניזם און די יודיש-אַראַבישע בעציהונגען, האָט קעניג פֿײַזול איבערגעגעבען דער י.ט.אַ. פֿאָלגענדע ערקלערונג:

„איך בין געקומען קײן זשענעווע נאָר אין די אינטערעסען פֿון לאַנד. בעת דער פֿרידענס-קאָנפֿערענץ האָב איך רעפּרעזענטירט אין ווערסאַל מײַן פֿאָטער און איך בין דאַן געשטאַנען אין קאָנטאַקט מיט די דעלעגאַציעס פֿון אַלע פֿעלקער און האָב אָפּגעהאַלטען בעראַטונגען אויך מיט אײניגע ציוניסטישע פֿיהרער. צו יענער צײַט האָב איך געהאַט אײניגע געשפּרעכען מיט דר. ווײצמאַן און האָב מיט איהם אויסגעטוישט אײניגע בריף, וואָס האָבען געטראָגען נאָר אַ פּערזענליכען כאַראַקטער. דערמאָלט האָב איך אויך געזוכט אַ וועג, ווי אַזוי צו דערפֿיהרען צו אַ דערנעהנטערונג צווישען יודען און אַראַבער, אָבער די ווײַטערדיגע געשעהענישען האָבען געשטערט די דאָזיגע בעמיהונגען, זײַט דאַן האָט די ציוניסטישע פּאָליטיק ווי איך האָב געהערט זיך געענדערט נאָך דער פֿרידענס-קאָנפֿערענץ".

אויף דער פֿראַגע וועגען בריף צו פּראָפֿ. פֿראַנקפֿורטער, האָט דער קעניג פֿײַזול געענטפֿערט: איך קאָרעספּאָנדיר מיט פֿיל מענשען, אָבער איך דערמאָהן זיך אָבער נישט אַזאַ בריף.

אין אַ געשפּרעך מיט'ן קאָרעספּאָנדענט פֿון „מאַנטשעסטער גאַרדיאַן" אין זשענעווע האָט קעניג פֿײַזול דאַגעגען ערקלערט: די שטרעבונג צו שאַפֿען אַ פּאַן-אַראַבישע פֿעדעראַציע, וואָס זאָל אַרומנעהמען איראַק, פּאַלעסטינאַ, סיריען, העדזשאַס און עבר-הירדן, אונטער דער אַראַבישער העגעמאָניע איז נישט קײן נײַע. דער דאָזיגער אידעאַל וואָס בעגײַסטערט דאָס אַראַבישע פֿאָלק, איז אָנערקענט געוואָרען דורך דער גאַנצער וועלט אויף דער פֿרידענס-קאָנפֿערענץ. און איז אויך געזיכערט געוואָרען דורך סער העגרי מאַק-מאַהאָן. אָהן דער דאָזיגער פּאָליטישער עקאָנאָמישער און קולטורעלער פֿעראײניגונג פֿון די אַראַבער, וועלען זײ פֿערבלײַבען הילפֿלאָז און וועלען נישט קענען בעשיצען זײערע אינטערעסען געגען זײערע פֿײַנד, דאָס פֿער אײניגטע אַראַביען קען שפּילען אַ וויכטיגע ראָל אין דער ענטוויקלונג פֿון נאָהענטען מזרח און דער זיכערונג פֿון וועלט-שלום".

—=□□□=—

די נײַ-יאָהר ווענדונג פֿון הרב הכולל דר. הערץ

לאָנדאָן, (יט"אַ) הרב הכולל פֿון ענגלאַנד הרב דר. י. הערץ האָט פֿערעפֿענטליכט אַ נײַ-יאָהר-ווענדונג צום ענגלישען יודענטום אין וועלכען עס ווערט צוו. אַנד. געזאָגט: „אַ שאַרפֿער אַנגריף אויף די לעבענס-וויכטיגע פּאָזיציעס פֿון דער יודישער רעליגיע ווערט צוגעגרײט אין קומענדען יאָהר. געוויסע פֿינאַנציעלע גרופּען איבען אויס זײער גאַנצע ווירקונג כדי אויף דער נאָהענטסטער קאָנפֿערענץ פֿאַר קאָמוניקאַציע און טראַנזיט בײַם פֿעלקער-בונד זאָל בעהאַנדעלט ווערען די פֿראַגע פֿון קאַלענדאַר-רעפֿאָרם אין דעם זין, אַז עס זאָלען אײַנגעפֿיהרט ווערען „בלאַנקאָ-טעג", די דאָזיגע רעפֿאָרם בעדראָהט די אונבעריהרליכקײט פֿון שבת, קען בעשווערען דאָס אָפּהיטען די הײליגקײט פֿון שבת און אָפּשוואַכען דעם שבת-געדאַנק צווישען יודען. נאָר דורך אַ געאײניגטע יודישע אַקציע פֿון די יודען אויף דער גאַנצער וועלט קאָן אָפּגעווענדעט ווערען די געפֿאַהר, וואָס דראָהט דער יודישער רעליגיע, איך גלויב, אַז דאָס ענגלישע יודענטום וועט מיט אַלע כּוחות מיטהעלפֿען אין קאַמף פֿאַר רעליגיעזער פֿרײַהײט".

קאַטאַסטראָפֿע מיט אַ לופֿט-פֿליהער'ן

לאַנדאָן, 20 (ספּ. טעל.) מיט דער בעריהמטער 24-יעהריגער לופֿט-פֿליהערין אַלעקסאַנדראַ ריט האָט פּאַסירט אַ קאַטאַסטראָפֿע בעת זי האָט זיך אויפֿגעהויבען צו אַ לאַנגער לופֿט-רײַזע. אין נעפּעל האָט זיך איהר אַעראָפּלאַן אָנגעשטויסען אין אַ בערגעל, און די לופֿט-פֿליהערין איז אויפֿ'ן אָרט דערהרג'עט געוואָרען.

מיט וואָס קאָן פּוילען ענטפֿערן

אויף דער רעוויזיע פֿון איהרע גרעניצען

פּאַריז, 20 (פּאַט) דער קאָרעספּאָנדענט פֿון „עקאָ דע פּאַרי" האָט געהאַט אַ געשפּרעך מיט דעם געוו. רעפּ. סאָרצינסקי, וועמענס אַנשאַויאונגען גילטען אַלס מאַסגעבענד פֿאַר דעם רעגירונגס-לאַגער אין פּוילען. דער רעפּ. האָט ערקלערט, אַז דער ווערסאַילער טראַקטאַט גיט נישט פּוילען קײן בעזונדער סאַטיספֿאַקציע. דאָך אַכטעט פּוילען דעם טראַקטאַט. פּוילען איז פֿאַר שלום און ניט פֿאַר בעציהונגען מיט די שכנים. אויף די פּרעטענזיעס פֿון די, וועלכע ווילען אָנגרײַפֿען די פּוילישע גרעניצען קאָן זײַן איין ענטפֿער — קריג.

פּראָפֿ. הירשפֿעלד —

פֿאָרזיצער פֿון אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס פֿאַר סעקסואַל-רעפֿאָרם

ווין (יט"אַ) דער 4. אינטערנאַציאָנאַלער קאָנגרעס פֿאַר סעקסואַל-רעפֿאָרם, וואָס ווערט איצט אָפּגעהאַלטען אין ווין, האָט געוועהלט אַלס פֿאָרזיצער דעם בעריהמטען יודישען פֿאָרשער פֿון סעקסועלע פּראָבלעמען דר. מאַגנוס הירשפֿעלד. דער בגין, אין וועלכען דער קאָנגרעס קומט פֿאָר, איז בעוואַכט מיט שטאַרקע פּאָליצײַ-אָפּטײלונגען, ווײַל עס זענען נישט אויסגעשלאָסען אָנפֿאַלען פֿון האַקענקרײַצלער, ספּעציעל געגען פּראָפֿ. הירשפֿעלד.

דער ראש-השנה-אויפֿרוף

פֿון די יודישע האַנדווערקער אין דײַטשלאַנד

בערלין, (יט"אַ) דער צענטראַל-פֿערבאַנד פֿון יודישע האַנדווערקער אין דײַטשלאַנד האָט פֿערעפֿענטליכט אַ ראש-השנה אויפֿרוף, אין וועלכען עס ווערט צוו. אַנד. געזאָגט: שרעקליך איז די ווירקונג פֿון ווירטשאַפֿטליכער נויט אין די יודישע קרײַזען, הויפּטזעכליך צווישען די האַנדווערקער. מיר אַפּעלירען דעריבער צום סאָלידאַריטעט-געפֿיהל פֿון יעדען יוד און ווענדען זיך מיט'ן רוף — גיט אַרבײַטסמעגליכקײַטען אונזערע ברידער, יודישע האַנדווערקער!

טרינקט כשר'ן נור-ווײַן
„באָרוויז" מענדל באָרנשטײַן

Dr. med.
I. Wajnberg
Cegielniana 47, tel. 26-02
צוריקגעקעהרט
אינערליכע קראַנקהײַטען
ספּעציעל פֿאַר לונגען- און הערץ-קראַנקהײַטען
בעשטראַהלונגען און קינסטליכע בערג-זון
נעהמט אָן אין דערהײם פֿון 3—5.

DR. MED. H. LUBICZ
ספּ. פֿאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק
נעהמט ווידער אָן
אויף צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 141-32
עמפּפֿאַנגס-שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 זונטאָג
און יו"ט 9—1. פֿאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל.

DR. MED.
S. Heinrich
פֿאַמאַרסקאַ 10, טעל. 147-67
צוריקגעקעהרט
ספּעצ. פֿאַר קינדער- און אינערליכע קראַנקהײַטען
קוואַרץ-לאָמפּען, ליכט-בעדער, דיאַטערמיע
עמפּפֿאַנגס-שעה'ן פֿון 12—2 און פֿון 4—7 נאָכמ.
פֿאַר אונבעמיטעלטע לעט/ניצע-פּרײַזען.

די רעדע פֿון מין. זאַלעסקי

וועגען שוץ פֿון די נאַציאָנאַלע מינדערהײַטען

גענף, 21. (ספּ. טעל). אין דער פּאָליטישער קאָמיסיע פֿון פֿעלקער-בונד האָט מיניסטער זאַלעסקי געהאַלטען אַ גרויסע רעדע אין וועלכער ער האָט פֿאַרגעשטעלט דעם שטאַנדפּונקט פֿון שוץ איבער די מינדערהײַטען, מיניסטער זאַלעסקי האָט געוויזען, אַז ד ידיסקוסיע איבער ד ינאַציאָנאַלע מינדערהײַטען ווערט מיסגעברויכט פֿאַר אַגיטאַציאָנס צוועקען און פֿון דער צווײַטער זײַט זוכען געוויסע מינדערהײַטען שטיצע אין אויסלאַנד.

איך האַלט, האָט דער מיניסטער געזאָגט, אַז די דיסקוסיע, וואָס ווערט געפֿיהרט, איז נישט לטובה די מינדערהײַטען, די גיט נאָר שפּײַז צו אַ געוויסען מין פּאָליטישע אַגיטאַציע. דער מיניסטער האַלט, אַז די פּאָליטישע קאָמיסיע איז נישט קאָמפּעטענט אין ד ידאָזיגע פֿראַגע און נאָר דער פֿעלקער-ליגע-ראַט קען פֿאַרלעגען די בעזונדערע מלוכות צו ענדערען די איצט פֿערעפֿענטליכטע פּראָצעדור.

מין. זאַלעסקי האָט דערמאָהנט אַז די מינדערהײַטס-טראַקטאַטען קענען נאָר די אינטערווענץ פֿון אַ מלוכה, וועלכע איז אַ מיטגליד אין פֿעלקער-ליגע ראַט און קענען נישט (אַ חוץ אויבערשלעזיען) די אָנקלאַגען פֿון די מינדערהײַטען אַלײן. די נײַע פּראָצעדור, וועלכע האָט אײַנגעפֿיהרט פּעטיציעס, פֿערפֿליכטעט נאָר דערפֿאַר, ווײַל די מינדערהײַטס מלוכות זענען דערצו מסכים געווען.

וואָס שײַך די נײַע פֿאָרשלאַגען וועגען שאַפֿען אַ שטענדיגע מינדערהײַטס-קאָמיסיע, ערקלערט מין. זאַלעסקי, אַז די פּוילישע רעגירונג איז דערויף נישט מסכים און וועט זיך אַקעגענשטעלען יעדען פּרוב, וועלכער צילט צו פֿערגרעסערען די פֿערפֿליכטונגען פֿון די מלוכות. איך אײן מאָל וואָלט די פּוילישע רעגירונג זיך געקענט בעטראַכטען איהר שטאַנדפּונקט, דאָס איז דעמאָלט ווען סיוואָלט זיך געהאַנדעלט וועגען שוץ איבער די מינדערהײַטען, וועלכע זאָל זײַן גלײַך פֿאַר אַלע מיטגלידער פֿון דער פֿעלקער-ליגע, צום סוף האָט מינ' זאַלעסקי געזאָגט, אַז בײַם לעזען דאָס מינדערהײַטס-פּראָבלעם דאַרף דעצידירען דער הומאַניטאַרער שטאַנדפּונקט און נישט דער פּאָליטישער.

לכבוד יום-טוב
עמפּפֿעהלט דער געעהרטער קונדשאַפֿט די ערשטע קוועלע פֿון די לעצטע און נײַעסטע קאָסמעטיק פֿון פּאַריז
די גוט-בעקאַנטע פּערפֿומעריע
J. DRUKIER
Zawadzka 5, tel. 175-92
וועלכע איז פֿערזעהן מיט דעם רײַכסטען אויסוואַהל טואַלעט-זײפֿען, פּודערן, פּערפֿומען, קעלנישע בלומען-וואַסערן א. אַנד. אַלעס צו גענויע פֿאַבריקס-פּרײַזען.
בעמערקונג: ווער עס בעזוכט מײַן פּערפֿומעריע, בלײַבט אויף שטענדיג מײַן קונה. ∴ ∴ ∴ פֿאַר אַנגראָסיסטען — בעדײַטענדער ראַבאַט.

און דאר —
ראש-השנה-געדאנקען

דאכט זיך, אז ערגער ,ווי שלעכט, קאן שוין גארנישט זיין, און —

דאך איבערצייגט אונז פון יאהר צו יאהר די פראקטיק פון אונזער שווערער עקזיסטענץ, אז עס קאן זיין נאך שלעכטער, און נאך ערגער...

צום שלעכטען, פונקט אזוי ווי צום גוטען איז נאר קיין שיעור און קיין גרעניץ נישטא —

פעלקער און לענדער מאטערען זיך, פייניגען זיך אין דעם שווערען יאך פון נאך-מלחמה'דיגען קריזיס, זוכען וועגען, אומוועגען און אויסוועגען, און, ביי די אלע גוטע רייד און כוונות, ביי די אלע הבטחות און השבעות, אז ס'איז שוין די העכסטע צייט, מ'זאל קליגער און פרימער ווערען, שוין צייט מ'זאל מענשליכער ווערען —

געשעהט עס פונקט קאפויר.

און דער יאך ווערט אלץ מעהר און מעהר איינגעקרעמפעוועט און ער רייבט אפ ביז בלוט דעם הארטען נאקען פון פעלקער!

פעלקער און לענדער זיפצען אונטער דער שמאלענער בייטש פון דעם כראניש-געווארענעם קריזיס —

יאוש, פערצווייפלונג קרעכצט מארבע פנות עולם —

ארעמקייט יאמערט פון יעדען ווינקעלע —

ווייל נישטא קיין רוהיג און גליקליך ווינקעל אויף דער איצטיגער ערד, נאך דער לעצטער וועלט-טישער בלוט-באד, נישטא קיין מקום-מנוחה!

איז עס אזוי אין דער גאנצער וועלט, אז דאס דתקות, די ענגשאפט איז אין לשער, און אזוי איז עס אויך זעלבסטפערשטענדליך —

מיט אונזער יודישען מיטלעבען צווישען פעלקער, צווישען, דורך זארג-פערקומערטע, "מות העולם".

וואקסט די פערצווייפלונג פון טאג-צו-טאג, און איז מבלבל די מוחות, צעזודערט די לאגיק, און דערשראקענע, אויפגעריטענע שגעון-אויגען זעהען דאס רוב מאל געווענדט נישט אין דער ריכטיגער ריכטונג, וואו דער קול פון בלוטיגער ווארענונג קומט ארויס, נאר פונקט להיפוך —

אין יענער ריכטונג, פונוואנען עס גייט דאס סבא, דער ווידערקול פון שרעק...

כאפט זיך דער מענש פאר'ן וואפען —

שיצען וויל ער זיך, שיצען מוז ער זיך!

אבער געגען וועמען?

וואו איז די אייגענטליכע סכנה?

פונוואנען קאן מען זיך ריכטען אויף איהרען אנ'אנגריף?

מעג דאך זיין, אז די דיפלאמאטישע פראקטיק — די פראקטיק פון אומבעדינגטען נישט רעדען דאס, וואס ס'ווערט געטראכט — מעגען דאך די דאזיגע דיפלאמאטישע מאכינאציעס זיין, ווי פערקריפעלט, ווי שווינדלעריש —

א פאקט איז אבער, אז מ ע נ ש ע ן ווילען נישט קיין נייעם קריג, ווי זיי האבען אויך דעם פריהערדיגען נישט געוואלט, און דא קומט יאוש'ער—

— אבער די ערבוביה, די צוטומלעניש, דער מורא'דיגער יאוש ברענגט צו דעם אינסטינקטיווען, צום סטיכישען דראנג נאך פערטיידיגונג, צום שוץ פאר'ן גרויסען "אומבעקאנטען גרויזאם"...

בעוואפענט מען זיך!

אלארמירט מע געפאהר!

ווערען דורך בייזוויליגע, פעראינטערעס'טע פאקטארען — אזעלכע ספעציאליסטען פון פיש-פאנג אין מוטנעם וואסער — די שוק-קרעפטען אפגעווענדט אויף דורכאויס-פאלשע וועגען —

אויף וועגען פון ראסען-האס און שאוויניסטישען משוגעת —

— אויף וועגען פון דעם וואקסטען ווידערשטאנד.

ווערען פאלקס-נערווען געשפאנט, און דולע מוחות צינדען אן א העלישען פייער אין דעם אלגעמיינעם אומגליק —

די ווילדע חיה פון דעם אויפגערופענעם פאלקס צארן ווערט גערייצט מיט אנגעגליהטע פרענטען, אין דעם טיפען אורוואלד פון איהרע בעסטיאלישע אינסטינקטען.

אנשטאט צו ווענדען די גאנצע אויפמערקזאמקייט אויף א י נ ע ר ל י כ ע ר ר ע ט ו נ ג — ווערט געצייצט צו אינערליכען און אויסערליכען פ ע ר-ר א ם, און —

די בעוואפנונג-בעוועגונג איז אין פולען גאנג. דערציילט איצט א דעפעשע פון ניו-יארק, אז דער בעקאנטער קאנגרעסמאן פרעד בריטען האט זיך נאך זיין איצטיגען צוריקקעהר פון אייראפא, געאויסערט, אז די שטימונג אין אייראפא ביים היינטיגען טאג, קאן פערגליכען ווערען צום ,מישען פייערווערק מיט דינאמיט", און אז די אלטע אייראפא געפינט זיך איצט ערב א נייעם קריג. די אייראפעאישע קריגס-הכנות פערשלינגען טעגליך זעקס מיליאן דאלער!...)

אט דאס איז — דרך אגב — א ,,פראוויזארישער סך-הכל" פון אונזער טאג-טעגליכען פערבראך פון דער הוצאה, אזויצוזאגען, אויף דער אקטועלער רעטונגס-אקציע, משטייגעזאגט...

... איז די פערקריפעלטע אייזערנע לאגיק פון דעם פערקרימטען מענשען-צער. וואס קוקט מיט פינסטערע אויגען אין דער נאהענטסטער צוקונפט —

אזא איז, זעלבסטפערשטענדליך, אויך די ביטערע שטימונג פון דעם יודישען מיטגייער!

איז —

דאכט זיך, אז ערגער ווי שלעכט קאן שוין גארנישט זיין.

דאכט זיך, אז מען קאן דערווייל גאר נישט חלומען וועגען בעסער ווערען.

און — דאך מוז מען, למען בטחון, למען ראטעווען אט דעם דאזיגען ספעציפיש-יודישען אינסטינקט מסכים זיין מיט דער שיטה, וואס זאגט, אז —

וואס ערגער — אלץ בעסער!

נאך די זיבען מאגערע יאהר מוזען סוף כל סוף קומען די זיבען פעטע יאהר!

מן.

דאס יאהר תר"ץ
אין דער יודישער געשיכטע

פון משה פיינקינד

ארץ-ישראל

דאס יאהר תר"ץ איז געשטאנען אונטער דעם צייכען פון די בלוטיגע איבערלעבענישען פון תרפ"ט.

ס'זענען פארגעקומען ווייטער פארטיזאנישע אראבישע בלוטיגע אנפאלען אויף די יודען, וואס האט געקאסט ווידער א סך יודישע לעבען און פערמעגען.

אין מייסטען פאלען זענען די רוצחים נישט ענטדעקט געווארען און געבליבען אומבעשטראפט. פון די ענטדעקטע איז דעם גרעסטען טייל געמילדערט געווארען די שטראף. די טויט-שטראפען זענען אויסגעטוישט געווארען אויף תפיסה אין דער צייט, ווען מען האט פאר א בעוואפענטען ווידערשטאנד און פערטיידיגען יודיש לעבען, אפילו טויט-שטראף ארויסגעגעבען.

די ענגלישע ארבייטער-רעגירונג האט אלס צוגאב פערמאכט די טויערען פון דער ,,יודישער נאציאנאלער היים" פאר יודישע חלוצים, וואס בויען און זייער היים ווענען, שאפען, באהנען.

דער באיקאט-אגיטאציע פון די אראבער געגען די יודען האט זיך די ענגלישע אדמיניסטראציע הערניג אקעגענגעשטעלט. דערפאר האט ענגלאנד, אוועקנעהמענדיג די יודען אפילו דאס רעכט זיך אויסצוזוינען ב יודעם כותל-מערבי, און מוכה געווען מיט פערשידענע אויספארשונגס-קאמיסיעס.

לויט דער טרויער-בעריהמטער ,,שאו"-קאמיסיע" האבען די יודען גורם געווען די ,,אונארדנונג אין ארץ-ישראל.

די צווייטע אינטערנאציאנאלע קאמיסיע איז בעשטימט געווארען אויסצופארשען די יודישע רעכט אויף דער כותל-מערבי.

ועל כולם האט ענגלאנד נאך א דריטע רעדוקציע, סער סימפסאנ'ען, ארויסגעשיקט אלס מרגל, אויסצופארשען דעם עקאנאמישען בעשטאנד פון לאנד.

שליסליך האט אויך די פעלקער-ליגע בעשטימט א קאמיסיע, אויסצופארשען די טעטיגקייט פון ענגלישען מאנדאטאר אין דער יודישער נאציאנאלער היים.

און אין דער צייט, ווען די ,,כותל מערבי-קאמיסיע" האט זיך נאך נישט ארויסגעזאגט וועגען איהר ענין און דער רעזולטאט פון סימפסאנ'ס אויספארשונג געהאלטען נאך אין דער שופלאד, האט די מאנדאט-קאמיסיע פון פעלקער-בונד איז שוין בגיאות געווארפען די שולד און די פעראנטווארטליכקייט (פאר די ,,אויגוסט-שחיטות" אויף דער ענגלישער אדמיניסטראציע און א.י. בעליב איהר באלעס נקייט און פיינדזעליגקייט צו דער יודישער נאציאנאלער היים. און מאקדאנאלד'ס רעגירונג איז דערפאר אויסגעמוסר'ט געווארען דורכ'ן קאנגרעס פאר'ן אינטערנאציאנאלען שלום אין אטענ, פון די פרא-פאלעסטינא-צוזאמענפאהרען א. א. וו. און איהר ענטפער איז, אז זי איז גאט די משמה שולדיג, זיי האלטען זיך ווייטער ביי דער באלפור-דעקלאראציע א. א. וו.

הערווייל האט די ,,יודישע אגענץ" אין פערלויף פון א גאנץ יאהר קיין ממשות'דיגעס נישט בעוויזען אויפצוטון אין דער יודישער היים. ווייצמאן האלט ווידער און אין איין דראהען. פערפייענדיג דעם קאפ פאר דעם בריטישען לייב, האט ער דעקלארירט אויף דער לעצטער סעסיע פון דעם ציוניסטישען אקציאנס-קאמיטעט א שלום-קאמפראמיס מיט ענגלאנד אויפ'ן יסוד פון א צוויי-פעלקער מדינה.

אנטיסעמיטיזם

אין פערגאנגענעם יאהר האט זיך אוי, דער אלוועלטליכער אנטיסעמיטיזם פערשטארקט אויף אלע זיינע פאזיציעס. אין ליטע זענען ווייטער פארגעקומען פאגראמען. די וואהל-אגיטאציע צו די שטאט-ראטען איז אזוי צוגעשניטען, אז יודען אלען נישט קאנען געוועהלט ווערען.

כוואליעס פון בלוטיגע פאגראמען האבען ארומגעכאפט גאנץ רומעניען, וואו מען האט פריי און פראנק געהרג'עט, געראבעוועט און געבערעגט יודישע הארוואניע און לעבען.

אויף די הויכשולען אין ווין, פראג, יאסי, פרעסבורג, בערלין, קראקע, ווארשע, בודאפעשט א.א.וו. זענען פארגעקומען סטודענטישע עקסצעסען און יודישע סטודענטען האט מען מיט שטעקענס ארויסגעיאגט פון די לעקציעס און זיי נישט אריינגעלאזט צו די פארלעזונגען א. א. וו.

פערשארפטע קוואטע

אויף דער פאדערונג פון קאנגרעס פון די אמעריקאנער ארבייטער זענען פערשארפט געווארען די בעגרענעצונגען אפילו פאר פרווילעגירטע איינוואנדערער קיין אמעריקא.

דאס ענגלישע אפריקא האט אויך איצט פערמאכט די טויערען פאר יודישע עמיגראנטען (אין דער צייט, ווען האלאנד האט דארט געווירטשאפט, זענען די יודען דארטען פערבעטען געווארען צו בעזעצען זיך).

קאנאדע האט דאס זעלבע געטון, און דער מיט נעצילט סאקע צו טרעפען די יודישע עמיגראציע.

שחיטה-פערבאט

אין דייטשלאנד האט מען ווייטער פארגעזעצט די ארבייט אין שענדען יודישע בית-עולמים און שוהלען.

בייערן, היטלער'ס מדינה, האט פערבאטען די יודישע שחיטה. נארוועגען האט אויך פערבאטען די ריטועלע שחיטה ביי יודען. אין דער צייט, ווען פוילען, דאס תיים דער ווארשאווער מאגיסטראט האלט אויך דערפון, אבער פערלויפיג זוכט זי זיך בעגנוגען מיט בעגרעניצען די יודישע שחיטה, אז ס'זאל חלילה פון איהר נישט נהנה זיין די קריסטליכע בעפעלקערונג...

אין רוסלאנד

אויך פון ,,סאוויעט-רוסלאנד" האבען מיר וואס ווייניג נחמות צו פערצייכנען פארן יאהר תרפ"ץ.

דער ,,קולטור-מארש" פון די ,,בעזבאזשניקעס,, האט געהאט זיין המשך.

די רעליגיעזע יודישע פארשטעהער און לערער זענען געווארען ווייטער פערפאלגט פון געזעץ מיט די הארבסטע שטראפען. אזוי זענען געווארען בעשטראפט די מיטגליעדער פון דער קהלה-פערוואלטונג אין לענינגראד, צווישען זעלבע עס האט זיך געפינען דער רעדאקטאר פון אכאלינע ,,המליץ", מיט צוואנגס-ארבייט.

אין פוילען

אין אונזער פוילען האט זיך פאר דער צייט אויך גארנישט פערבעסערט די יודישע לאגע, אויב נישט פילפאך פערערגערט.

אין מלוכה-בודזשעט פון יאהר 1930—31, וועלכער בעטרעפט אנערך פון דריי מיליארד, איז בעשטימט געווארען פון 26 און א האלב מיליאן אויף די בעדערפענישען פון די אמונות קוים 2 פראצ. פאר יודען.

די יודישע שולען זענען ווייטער געבליבען רעכטלאז, און מאטערען זיך אהן רעגירונגס-סובסידיעס.

דער ווירטשאפטליכער קריזיס דערדריקט בעזונדערס דעם יודישען סוחר, האנדווערקער און ארבייטער. די שטייער-לאסטען רואינירען די יודישע עקזיסטענצען. באנקראטען און זעלבסטמארדען זענען געווען די ביזוע פאלגען. די ארבייטסלאזיגקייט האט זיך א דאנק דעם שטארק פערגרעסערט ביי יודען. יודישע ארבייטער ווערען נישט צוגעלאזט אין די פאבריקען און די ארימקייט און פינסטערקייט האט שטארק בעאיינפלוסט און בעהערשט די יודישע גאס. אויף די קרעפטען וועלכע האט מען געגעבען די יודען קהלות אהן אויספיהרונגס-קראפט.

דער רדיטער סיים און די מאר-רעגירונג איז געווען שטום צו אלע יודישע פאדערונגען, שטעלענדיג דערמיט די יודישע ,,רעפרעזענטאנץ" אין אפאזיציע צו זיך.

פון דער צווייטער זייט האבען די ארומריסענישען און צוריסענהייט פון דער יודישער רעפרעזענטאנץ פון דער ,,סיים-קאלא" א סך שאדען געבראכט דעם פרעסטיזש פון די יודען פאר דער אויסענוועלט.

דעם ראזינען פרעסטיזש וויל דער פראיעקטירטער איינהייטליכער יודישער פראנט מיט פירטען סיים ראטעווען. אבער ביי די איצטיגע פאליטישע בעדינגונגען און אויף א פערבעסערונג פון דער יודישער לאגע אין פוילען קיין גרויס האפנונג נישט צו זעלען. די פערספעקטיוען זענען גאר קליינע...

דאס איינציגע געווינס, וואס מיר האבען אין דעם פערגאנגענעם יאהר צו פערצייכנען, איז די ,,קולטורעלע אויטאנאמיע", וואס די יודען האבען דערגרייכט אין יוגאסלאוויען.

אין דעם טרויעריגען ,,סך-הכל, פון יאהר תר"ץ איז די ראזינע אויטאנאמיע שוין א גרויסער געווינס אין אונזער יאהר-בילאנס.

די ארימקייט ביי יודען האט זיך דארט בכלל דאס יאהר פערגרעסערט צוליב דעם, וואס דער יודישער מיטעלשטאנד געניסט נישט פון קיין מלוכה-שטיצע און נישט פון די סאציאלע שפאר- און לייה-קאסעס.

פראפ. שמעון דובנאוו
צו זיין 70 יאהריגען געבורטסטאג

ד. 24-טען סעפטעמבער ווערט פראפ. שמעון דובנאוו אלט 70 יאהר. און אין צוזאמענהאנג דערמיט איז כדאי צו דערמאנען וואס דער זקן האט אויפגעטון אויפ'ן געביט פון דער יודישער געשיכטע.

פון אנהויב אן ביז צום היינטיגען טאג איז דובנאוו'ס גאנצע ענערגיע פערווענדעט אויף צו קלאהרער מאכען די טונקעלע בלעטער פון אונזער געשיכטע, עס וועט נישט זיין איבערטריבען צו זאגען, אז אין דער געשיכטע פון חסידים האט שמעון דובנאוו אויפגעטון מעהר ווי עס איז אנדער היסטאריקער.

אנגעהויבען האט דובנאוו צו שרייבען מיט 50 יאהר צוריק אין דאמאלס'דיגען זשורנאל ,,דער יודישער יאר" און איז תיכף בעקאנט געווארען מיט זיינע ארטיקלען, ,,הויפטגעדאנקען אויס דער געשיכטע פונם יודישען געדאנק" און דאן איז שוין געגאנגען אונאויפהערליכע ארבייט אין ,,וואסכאד" און ,,פרדס" און אין ,,השלח,,.

דערהויפט האט זיך דובנאוו אויסגעצייכענט אין פארשען די יודישע געשיכטע, אין 16-טען און 18-טען יאהרהונדערט.

אט די בלעטער, וועלכע זענען אזוי רייכע אין רייך מיט געשעהענישען ווי צ. ב. דאס גרינדען פון חסידיזם, די פראנקישע בעוועגונג, או"וו. זענען ווייניג וואס קלאהר געווען און נאך ווייניגער געפארשט געווארען.

דורך א גרינדליכער פארשונג און אונערמידליכער ארבייט איז דובנאוו געלונגען צו שאפען א פול און רעאל בילד פון אט יענער עפאכע.

פראפ. גרעץ שטיצט זיך אין זיין ,,געשיכטע פון יודישען פאלק" אויסשליסליך אויף דובנאוו'ס פארשונגען וואס איז נוגע צו דער אויבענדערמאנטער צייט.

עס איז געווען א צייט, ווען צווישען די יודישע היסטאריקער האט געהערשט א חילוקי דעות, וואס איז נוגע די ,,סלאווישע" יודען ר. ה. יודען פון פוילען און ליטע, אויף וואס פאר א שפראך האבען זיי גערערט אויף ,,סלאוויש" צי אויף יודיש. פראפ. הרכבי איז געווען דער הויפט-אנהייבער פון ,,סלאוויש", דובנאוו אבער האט שטארק אויף גיים בעוויזען, אז יודיש, לייכט זיך פארצושטעלען די בקיאות פון דעם געלערנטען אין דער אלטער יודישער כראניק און שאלות ותשובות אלס הויפט-מאטעריאל א. א. וו.

וועגען ועד ארבע הארצות, זענען דער יודישער אויטאנאמיע אין 17-טען יאהרהונדערט האט דובנאוו בעריכערט אונזער היסטאריע מיט אונשעצבארען מאטעריאל.

אין זיינע יונגע יאהרען איז דובנאוו געווען א גרויסער אסימילאטאר און שונא צו די רבנים צום חדר, צו דער ישיבה או"וו.

זיך אריינגריבלענדיג אלץ טיפער אין דער יודישער געשיכטע און יודישער נשמה, איז ער געקומען צו דער מסקנא, אז ,,די יודישע נאציע איז דער העכסטער טיפ פון א היסטאריש ארער גייסטליכער נאציע". ביז היינטיגען טאג איז דער פערשפרייטסטער לעהרבוך פאר יודישער געשיכטע פראפ. דובנאוו'ס ווערק ,,די געשיכטע פון יודען".

שמעון דובנאוו איז געווען פראפעסאר אין פעטערבורג אין זומער פון דער רעוואלוציע און אז ליטע איז געווארען א זעלבסטשטענדיגע מלוכה האט זי אין יענע צייטען ווען ס'זו ביי איהר געווען א יודישער מיניסטער, א נאציאנאל-ראט און האט איינגעלאדען פראפ. שמעון דובנאוו פערנעמען די קאטעדרע פון געשיכטע אין קאונער אוניווערזיטעט. ביז אבער דובנאוו איז געקומען האבען אבלאז געטון נייע ווינטען — דאס יודישע מיניסטעריום איז בטל געווארען, דער נאציאנאל-ראט האט פערלוירען זיין מאכט און ליטע האט חרטה געקריגען אויף איהר איינלאדונג, וואס ווער האט זי געטון? האט זי געפונען אנ'אויסרייד, אז היות דובנאוו האט דעם אוניווערזיטעט נישט געענדיגט... איז קענען קען ער מאקע נאר אין ליטע טאר ער נישט זיין פראפעסאר...

צי האט דובנאוו דערפון עפעס פערלוירען, אדער א פראגע, דער ליטווישער אוניווערזיטעט אבער האט מן הסתם פערלוירען גאר א סך.

פראפ. שמעון דובנאוו געפינט זיך איצט אין בערלין און ער זעצט פאר אונערמידליך די פארשונגען פון דער געשיכטע פון זיין פאלק.

צו זיין געבורטסטאג לאזען מיר אהם ווינשען אריכת ימים און פרוכטבארע ארבייט.

י. פ.

22 סעפטעמבער 1930 לאדז,

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 22 סעפטעמבער 1930

מוסף לראש השנה / די געטליכע סימפאניע פון ווארט און טאן?

פון משה לעווינסאהן

די גרעסטע מוזיק־פארשער און קאמפאניסטען פון דער וועלט האבען זיך פיל יאהרען בעשעפטיגט מיט דער פראגע: צי קענען מוזיק־קלאנגען איבער־געבען איינדרוקען, געפיהלען, איבערלעבונגען, פ־פאכע־געשעהענישען, פאלקס־בעוועגונגען, פרייד, לייד, ליבע, האס — די אלע זאכען וואס ווערען נעשאפען אין ווארט.

ווען אויך די זאך איז נאך נישט אין גאנצען פעסטגעשטעלט, אבער ווען מיר זאלען נעהמען דעם גרונדזאץ „אחרי רבים להטות", זענען די מעהרסטע טייל מוזיקער דערפאר, אז מוזיק קען אלץ אויסדריקען, ווען מען זאל נאר אויסגעפינען די ריכטיגע מיטלען דערצו, שאפען נייע וועגען, אבשאפען די בעגרענצונגען און די מעטאדען, מיט וועלכע די מוזיק האט זיך בענוצט ביז איצט, בעפרייען די קאמפאניסטען פון די אלטע טעא־רעטישע „עשה'ס און לא תעשה'ס" געבען זיי א פרייע האנד אין זייער שוואונג און פאנטאזיע, ווי דאס בעקאנטע לידעל זאגט: „וואס מען מעג, מעג מען דאך אודאי, און וואס מען טאר נישט מעג מען דאך אויך".

פילעס איז שוין געטון געווארען אויף דעם געביט פון די נייע קאמפאזיטארען און בעזונדערס אין רוסלאנד, וואו די מוזיקער שטרעבען, און זענען איינציגער מאסען געצוואונגען דערצו, צו שאפען אזא ארט מוזיק, וועלכע זאל אפשפיגלען פאר דעם קינפטיגען דור און פאר דעם היסטארישער די גרויסע, רעוואלוציאנערע עפאכע, מיט איהרע ענ־דערונגען אין בעגריפען און ווערטען אין בעצוג פון דער וועלט־מלחמה.

די קולטור־טרעגער פון דער מוזיק, ווי סטרא־ווינסקי, מעטנער, מיט זייער גרויסער מחנה נאכ־פאלגער די יונגע קאמפאזיטארען אין רוסלאנד, האבען אריינגעבראכט א רעוואלוציאנערען גייסט אין דער מוזיק, צובראכען, צושמעטערט די אלע אלטע בעגריפען, זאגאר פון די טעארעטישע גרונד־לאגען, וועלכע זענען הונדערטער יאהרען פעררע־כענט געווע זאלס „אקסיאמעס", אלס באזיס פון טעארעטישע מוזיק־לעהרע.

דאס פראבלעם איז אייניגער מאסען געלעזט געווארען, עס איז געפונען געווארען די אזויגערופענע מוזיק־שפראך מיט פיל נייע מיטלען, וועלכע זאלען שאפען די פארבען, די קאלירען פון דער לעצטער עפאכע אין מוזיק־קלאנגען.

דער פראבלעם איז אייניגער מאסען געלעזט געווארען. עס איז געפונען געווארען די אזוי גע־רופענע מוזיק־שפראך, מיט פיל נייע מיטלען וועל־כע זאלען שאפען די פארבען, די קאלירען, פון דער לעצטער עפאכע אין מוזיק־קלאנגען.

א צווייטע פראגע בעשעפטיגט די גרויסע גע־לעהרטע פון דער וועלט, וועלכע איז אויך פון זעהר גרויס וויכטיגקייט, און דאס איז: צי קענען ווערטער, פאעטישע שאפונגען, אויסדריקען מוזיק־קלאנגען, ארויסרופען ביים לעזער מוזיקאלישע גע־פיהלען, ווען ווערטער זענען דאך שטום־שווייגענד און שטילקייט (פאוזע) דינט אין דער מוזיק נישט מעהר ווי א אבפרישענדער מיטעל, וועלכער פער־פיינערט נאר די פערבייגעגאנגענע מוזיקאלישע גע־פיהלען, אין בעצוג צו די ווייטערדיגע.

דאך איז מען געקומען צו א אבשלוס, דאס אויך ווערטער, ווען זיי האבען זייער פאעטישע צוזאמענ־שטעלונג אין דער ריכטיגער פארם, קענען שאפען א הויכע מוזיקאלישע שטימונג, א בולט'ן מוזיקאלי־שען בילד זאגאר פון א „סימפאניע פארם", און דאס ענטהאלט אין זיך אונזער ערהאבענע תפלת מוסף לר"ה, מיט איהרע דרי יאבטיילונגען, מיט די דריי איינטיילונגען אינטראדוקציאנען (פתיחות), וועלכע זענען בעקאנט מיט דעם נאמען מלכיות, זכרונות, שופרות.

„תפלת מוסף" פון ר"ה פאנגט אן מיט דעם טראדיציאנעלען נוסח פון „קדיש", די אלטע וואונ־דערבארע מעלאדיע, וועלכע שאפט גלייך פון די ערשטע טענער די רעליגיעזע־שטימונג, גיט דעם טאן, די בעגייסטערונג פון „השתפכות הנפש". יע־דער יוד ווייסט פאראויס די מעלאדיע העלפט מיט זינגען מיט'ן חזן די פילפאכיגע ענדערונגען פון דער מעלאדיע און פיהלט דערביי אזוי ווי ער וואלט זיך בעגעגענען מיט אן'אלטען גוט־בעקאנטען פריינד פון אלטע צייטען, ווייל די נסחאות זענען אן'אייגענטום נאר פון דער יודישער אומה. זיי זענען צוזאמענגעוואקסען מיט דעם יודען פון זיין קינדהייט און ליגען טיף אין די בעהאלטענע ווינ־קעלעך פון זיין נשמה.

מען קען בעמערקען א מערקווירדיגע ערשיי־נונג. זאל א חזן צופעליג על פי טעות, מאכען די קלענסטע ענדערונג אין דער מעלאדיע פון „נוסח", פיהלט זיך באלד אן'ענדערונג אין דער שטימונג פון שוהל, א שרעקליכע אומצופרידענהייט ביי די צוהערער.

נאך די געוויסע תפילות מיט זייערע נסחאות נאך דעם שטורמישען פייערדיגען „ונתנה תקף", דעם שרעק אנוזארפענדען „בראש השנה", פילאזאפ־פיש־רעליגיעזען „כי כשמך" גרייט זיך דער חזן צו זיין תפלה פון „היה עם פיפיות" צו דער פאנ־טאסטישער געטליכער סימפאניע פון „מלכיות, זכרונות, שופרות" אין וועלכער עס מוז שאפען ער־האבענעם און קינסטליכע אימפראוויזאציעס אליין, ווען ער האט נישט קיין כאר, און דער יענער גליק־ליכער וואס האט מיט א כאר, וועלכער גיט די מעגליכקייט פון [illegible]

לען די געטליכע בילדער, אלץ אין דעם גייסט פון ווארט.

די ערהאבענקייט פון די דריי תפלות „מלכיות, זכרונות ושופרות", מיט זייערע דריי פתיחות, וועלכע בעשטעהען פון „עלינו", „אתה זכור", „אתה נגליות", גיסען ארויף אויף דעם יודען נישט נאר א גייסט פון געבעט, מילדקייט און ווייכקייט, נאר אזוי ווי א רוח הקודש. דער יוד פיהלט ווי ער וואלט ארויס פון זיין ענגען קריי... פול וואכענדיגקייט און פליהט אין הימעל, אין ברייטע האריזאנטען פון רייבעם אידעאל. זיין נשמה טובליט זיך אין ליכטיגע קווא־לען פון פאעזיע, פון הימלישען געזאנג, און די פא־עזיע מיט די געזאנגען בעגאסען מיט שעהנקייט, גלאנץ און קראפט.

אין די וואונדערליכע פסוקים, וואס אין מלכיות שופרות, די פסוקים וועלכע דער גייסט פון אני־אמתי'ן דיכטער האט זיי צוזאמענגעקליבען אין זייער פאסענדען פלאץ, פייערט די פאנטאזיע איהר יום טוב. די פאעזיע האלט דיר געשפאנט מיט א מעכטיגער קראפט און הויבט דיך הויך, הויך אין אידעאליסטישע וועלטען.

אויך דער יודישער גייסט געפינט זיין גרויסע בעפרידיגונג אין דער הייליגער, וואונדערבארער סימפאניע, וואס מען רופט מוסף לר"ה.

די דריי טיילען מלכיות, זכרונות ושפרות בע־שטעהען יעדער טייל נישט ווייניגער ווי פון צעהן פסוקים לויט דער משנה (ר"ה פ"ד מ"ו), „אין פותחין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות מעשרה שופרות". א גלייכע, ריטמישע איינטיילונג פון צעהן מאטיוען אזוי ווי ביי סימפאנישע ווערק, וועלכע ענטהאלט אין זיך בעשטימטע לייט־מאטיווען אין יעדען אבטיילונג פון א געוויסען פארם און ריטם.

דער ערשטער טייל „מלכיות" איז דער לייט־מאטיוו, דער גרונד־געדאנק, וועלכער קען אנגערופען ווערען מיט דעם נאמען „די געטליכע הערשאפט אי־בער דער גאנצער וועלט", וואס מען קען זעהען פון די פסוקים „מלוך על כל העולם בכבודך", „ויאמר כלל אשר נשמה באפו ד' אלקי ישראל מלך", „ומלכותו משלח". דאס איז דער געוויסער סימפאנישער טייל, וואס ווערט בעצייכענט מיט דעם טערמין אלעגרא מאעסטאסא.

אין דעם צווייטען טייל „זכרונות" שפיגעלט זיך אפ קלאר און דייטליך דער סימפאנישער אויס־דרוק „אדאדושיא", וואס בעשטעהט פון זיסע, שטי־לע, ווייכע קלאנגען, וועלכע גיסען זיך הארמאניש אין א האלב דרעמלענדער לאנגזאמער טעמפא, קלאנגען, וועלכע בערוהיגען, גלעטען די זעעלע.

דא קומט די שעהנסטע ביבלישע ליריק, די פערלדיגע פאעזיע פון דעם נביא ירמיהו, וועלכע ער האט געשעפט פון די טיפענישען פון זיין נשמה, פאעזיע פול מיט צער, אינערליכען שמערץ, בא־גערונגען, האפנונג און ערבארמען.

„הלך וקראת, זכרתי לך חסד נעוריך" „לכתך אחרי במדבר", „הבן יקר לי אפרים", „המו מעי לי", „רחם ארחמנו נאום ד'". פון יעדען ווארט שטראמט אריין אין דעם יודענ'ס הארץ א ווארעמער, עלעק־טרישער שטראהל, פער'בשמים'ט פון א באאיוועער פרומער אידיליע, וואס פאר אנ'אנגענעהמע מעלא־דישע מוזיק פיהלט זיך אין די ווערטער! טיפער געפיהל פון ליבע און רחמנות צום יודישען פאלק לייכטעט ארויס פון דעם געטליכען אויפרוף!

דער דריטער טייל קומט „שופרות", וועלכער בעווייזט די גרויסע געטליכע קראפט. עס דונערט, עס בליצט, דער שופר שאלט מיט שטארקע טענער, די גאנצע נאטור ציטערט, די וועלט איז אין א שרעקליכען פאניק. עס טרייסלען זיך די פונדא־מענטען פון דער בריאה, שטארקע אקארדען, ברע־נענדע מוזיק, מען פיהלט די פרעסטא פון דער געט־ליכער סימפאניע, די גאנצע מענשהייט זעהט די מעכטיגקייט פון גאט פעראייניגט זיך צו זינגען איהם דעם שלוס הימן דעם „הללויה" מיט דעם גרויסען סימפאנישען ארקעסטער, מיט זיינע פילע אינסטרומענטען: הללויה בתקע בשופר, בנבל וכנור, בתוף ומחול, במינים ועגב, בצלצלי שמע, בצלצלי תרועה. דער ארקעסטער שטורעמט זיינע לעצטע, שטארקע אקארדען, און די „געטליכע סימפאניע" פערענדיגט זיך מיט איהר לייט־מאטיוו. „די אנ־ערקענונג פון דער גאנצער מענשהייט, די הערר־שאפט פון יודישען גאט איבער דער גאנצער וועלט", מיט דעם שטארקען אויסדרוק „כל הנשמה תהלל".

אויך האט דער פאעטישער צוזאמענשטעלער פון די תפלות נישט פערגעסען נאך דער פערענדי־גונג פון דער הערליכער סימפאניע צו געבען האפ־נונג דער יודישער אומה: „ובאו האבדים בארץ אשור וכ"ו", און דער שופר זאגט אן פרייהייט, קבוץ גליות: „והביאנו לציון עירך ברנה".

זאל דאס יעדער יוד נעהמען אין אכט, ווען ער שטעהט און הערט זיין חזן ר"ה, און אבגעבען זיך א רעכנונג, וואס פאר א טייערע אוצרות מיר יודען פערמאגען, וועלכע דאנק דער קליינער גרופע פון איהרע קולטור־טרעגער חזנים און כאר דירי־גענטען ווערען הונדערטער יאהרען אבגעהיט מיט ליבע און זעלבסט־אפפערונג.

ביים תשליך / א בילד פון די אוקראינער קאלאניעס

פון א. י. גראדזענסקי

דורך דער בריטער שווארצערדיגער ראפסד גאס ציהען זיך יודען, יודענס, אלט און יונג און קליינווארג — צו דער קילעכדיגער סאזשעלקע, פון וועלכער די טשערערע שטילט אנ־שענקלך און טער דער ברעגענדיגער רוהדיגן און דורשט מיט'ן מיט'עם קלעפיגען גרינעם וואסער.

אונטער די ארעמס טראגט יעדער זיין סידור, האלטענדיג די קליינווארג פאר די הענטלעך, אונטער טאן און ציהען לייטענטע בגדים'לעך און די חמיר בארהעסע פיסלעך זייערע ווענען לכבוד יום־טוב בעהאלטען און תקלעך און שיכלעך.

ביי דער סאזשעלקע, הונר ארום, שאקלען זיך שוין פון פריהער געקומענע מתפללים, טאפענדיג איינס נעבען אנדערען. די קעפ שאקלען זיך און די בערד שפאצירען ארום און סידור איבער דעם יא־פנעמישען „מי אל כמוך", וואס קלינגט, אפ ווייט אין סטעפישען אויער אריין, שאקלען זיך אזוי די קעפ און און קלעפיגען גרינעם וואסער פון דער סאזשעלקע פרוואנען זיי קוקען אבער ארום שוין כיב ריבערן און קעפ אראפ.

צווישען עולם שטעהט אויך יאנקעל גר. האלט אונטער מיט זיינע ביידע לאנגע הארטע הענט זיין אפענעם סידור און זאגט מיט'ן גאנצען המון:

„מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע"...

יאנקעל גר איז שוין א בן שבעים. קליינער פאנ־היים איז ער געווען א גר גמור — נישט, ווייל ער האט פון ירושקיים נישט געהאלטען, נאר ווייל ער איז טאקע געווארען אנ'ערל. אז ער איז אלט געווען 13 יאהר האט זיך זיין טאטע מגייר געווען און בשתיקה אויך מל געווען זיין שנק. אזוי איז ער יאנקעל גר — אמאל האט ער געהייסען ווראנקא שנק — פלוצלונג געווארען א יוד.

יודען נעהמען צוריק און שמעסען צווישען זיך וועגען יאנקעלען:

— וועלכע זיבר וואכסט ער און, זאגט: די גויעשע, צי די יודישע?

— מה המקום די יודישע, ווייל די גוייאישע האט ער דאך שוין לאנג פערגעסען, — רופט מען זיך אפ?

— נעווים. — ענטפערט מען. — וואס רעט, זעבט טעב פון חויר פון דער מאמעס הענד האט ער דאך, זינט זיין טאטע האט איהם מל געווען, פערגעסען. איצט איז ער דאך א יוד מיט אלע יודען.

— ער איז רעין א יוד — ווי אלע יודען? — זאגט אימיצער אליין. — זיין פנים איז דאך, ווי ביי א פאניע.

און פערגעסען פערגעסט ער זיך אויך מיט פאנישע ארביים, — טישט זיך נאך אימיצער א ריין: שלעפט קלעצער, האקט האלץ און פיהרט וואסער. ביי רערקען און איהם א יודען.

— ער האט אויך ליב דעם ביטערען טראפען, נישט מעשה יאר! — רופט סיך נאך ווער אפ, — דאס האט ער בירושה פון טאטען דעם אמת'ן ערל. אז ער גיסט אריין די אמת'ע כוסה צישפילען זיך און איהם די איינגעשלאפענע גויאישע געבליטען.

— גריערפאר פאות האט ער יודישע און די טאפאטע צעשפילעט ער, טען זאל זעהן דעם ארבע כנפות, ראווענט הריי מאל א טאג און פאלש. זאגט תהלים און פרק.

ביי דער סאזשעלקע שטייט נאך אלץ יאנקעל מיט א אפענעם סידור. יאנקעל גר פעטערקט נישט ווי זיין גרופקעלע האט שוין נעענדיגט דעם „מי אל כמוך", אפגעטרייסלט די פאלעס מיט די קעשענעס און דער סאזשעלקע. זיין בליק איז נאך אלץ פערגליווערט אין סידור. סיזשטייט שוין לעבען איהם א נייע גרופקעלע.

יאנקעל גר האט שוין אויך לאנג געענדיגט זיין תפילה, ער ריהרט זיך נאך אבער אלץ נישט פון ארט.

ערשט, ווען די לעצטע גרופקעלע האט זיך אפגעטראגען פון דער סאזשעלקע, פערמאכט יאנ־קעל גר דעם סידור און ער הויבט אן גיין מיט פא־מעליכדיגע טריט אבער דער גאס צום בית המדרש.

יאנקעל גר גייט א פערטראכטער, א פער־טיפטער.

דער עולם און גאס שמועסט נאך אלץ אויף זיין חשבון:

— וועלכען נאס האט ער דאס איז זיינע געהאט ביי דעם „מי אל כמוך"? האט?... ווארפט מען אריין א הלצה, אמאל האט ער דאך געהאט אנ־אנדערע גאט. זיין טאטענס גאט. און היינט... פלאי פלאים.

— און ווי האט ער נאר געקאנט דינען אמאל נישט צום יודישען גאט? — ס'נלייבט זיך עפעס נישט — פרעגט נאך איינער.

שא, האקט אימיצער איבער, — ער גייט.

מען טרעט אפ יאנקעלען דעם וועג. מען זאגט איהם „גוט יאהר!" אבער יאנקעל הערט יא, הערט נישט. עפעס ענטפערט ער נישט. קוקט זיך אפילו נישט אום. גייט זיך פאמעלעך מוישבדיג ווייטער.

יודען קוקען איהם נאך, בעגלייטען איהם מיט ביינערנע בליקען, היטען זיך ארויסצורעדען א הויך ווארט, יאנקעל גר, זאל חלילה נישט דערהערען, אז מען רעדט וועגען איהם.

אימיצער רייסט אבער דאס שטילשווייגען און פרעגט סתם זיך:

— וואס טראכט ער, יאנקעל גר אזוי? וואס קלערט ער איצטער און דעם גרויסען יום־הדין, אט דער געוועזענער גוי?

קיין ענטפער אבער בעקומט ער נישט. דער עולם קוקט נאך אלץ נאך יאנקעלע, ווי ער גייט צום בית־המדרש און דאס מורא טאמער דערהערט ער.

פון יודישן הומאר־אוצר

דער עם־הארץ און דער רב

אנ'עם־הארץ, וואס איז רייך געווארען, האט זיך געקויפט א „שטאט" אין בית המדרש לעבען דעם רב.

פרייטאג צו נאכט האט ער געזוכט א געלע־גענהייט צו פערפיהרען א שמועס מיט'ן רב, עס האט זיך אבער נישט געמאכט, אויף מארגען שבת אין דער פריה האט ער ווידער געזוכט א געלע־גענהייט עפעס מיט'ן רב צו רעדען און עס האט זיך איהם ווידער נישט איינגעגעבען, צו מנחה האט ער שוין געפונען א געלעגענהייט.

— רבי — האט ער זיך אנגערופען צום רב — מיר זאגען צו מנחה אין „וצדקתך" — אדם ובהמה תושיע ד' וואס פאר א שייכות האט אייגענטליך א מענש צו א בהמה?

— זיי זיך מטריח — האט איהם דער רב געענטפערט — און פרעג ביי די — גבאים...

דער פערד־הענדלער און זיין משרת

א פערד־הענדלער איז געוואוינט געווען פריי־טאג צו נאכט צו מאכען קידוש אויבער א גרויסען בעכער וויין און האט מוציא געווען די גאנצע בני־בית.

איינמאל שטיין אין מיטען מען זאגט דער פערד־הענדלער נאס [illegible]

— כאפ זיך נאר ארויס אין שטאל און הערלאנג היי פאר די פערד.

איז דער משרת געגאנגען און איז תיכף צוריק אריינגעקומען, פרעגט איהם דער פערד־הענדלער.

— אט אין דער מינוט האסטו בעוויזען צו דערע־לאנגען היי פאר אלע פערד?

— ניין — האט דער משרת געענטפערט — איך האב גענומען א גרויסען בינד היי און האב דערלאנגט דעם גרויסען פערד, ער זאל דערמיט מוציא זיין ד' יאיבעריגע...

דעם גבאי'ס אלמנה און איהר קעכין

דעם גבאי'ס אלמנה האט זיך אנגערופען צו איהר קעכין.

— איך האב געהערט, אז דו האסט א חתן און דו וועהסט אוועק פון מיר.

— יא — האט ד' יקעכין געענטפערט — איך האב חתונה מיט יעקיל דעם שמש.

— יעקיל דער שמש איז אויך מיר א מאן — האט די אלמנה פערדרעהט מיט דער נאז.

— איך רעכען — האט די קעכין געענטפערט — אז א לעבעדיגער ש' ן איז בעסער ווי א טויטער גבאי...

שא.

דעם שטן'ס פאנג / ראש השנה-ערצעהלונג / פון בר-יוסי

אין א דערפעל ביי צמרים, וואס נעבען בית-אל, האט געוואוינט א רייכער ערד-ביוער ישראל מיט זיין יונג און שעהן ווייב בריה.

איז געווען אין דער דאזיגער ישראל א פרוי-מער זעהר און א גאטספארכטיגער אלע זיינע טעג.

און גאט'ס ברכה האט גערוהט אויף זיין הויז און בעגליקט האט ער אין אלע זיינע מעשים: האט ער געאקערט זיין פעלד און געזייעט, — פלעגט אויפגעהן זיין תבואה הונדערט מאל אזוי פיל; די בוימער אין זיין גארטען האבען געטראגען די בעסטע פירות; זיין ווייגשטאק איז געווען בעלאדען מיט זאפטיגע טרויבען-ענגלען, און דער וויין האט נישט געזייערט ביי איהם אין קעלטער.

זיין מעשר פלעגט ער געבען אין צייט: דעם כהן — זיינס, דעם לוי — זיינס; מעשר עני געהיט און לקט און שכחה און פאה און יובל און שמיטה און ערלה.

ראש השנה.

קומען איז געקומען דער שטן מקטרג און האט זיך געשטעלט פאר גאט.

— פון וואנען, שטן?

— עט, — קוקט נישט דער שטן גלייך אין די אויגען, — דיין וועלטעל, וואס דו האסט בעשאפען, איז נישט צ ודיין לויב...

— ביזט א נאר און א רשע...

— דו מיינסט דיין ישראל, דיין ליבלינג.

— ישראל מיך קנעכט? ווילסט דאך מיר נישט דערצעהלען, אז ישראל איז אראפ פון גלייכען וועג?..

— אויב נאך נישט, וועט ער... דו ענטפער איהם נאר איבער מיר אין די הענד.

— האסט שוין זאפגעטון עפעס?

— דערווייל ווייס ער נאך גארנישט, אבער ער וועט געוואר ווערען נאך היינט, וועסט זעהען, צי וועט ער לויבען, צי לעסטערען דיין נאמען.

— הער, ישראל! — שטעלט אפ ברכיה איהר מאן, וועלכער איז געווען זעהר טרויד די פאר וואכען פאר יום טוב: — דיין קנעכט, דער כנעני, וועלכע דו האסט געקויפט אין ירושלים, ער רעדט העברעאיש, אזוי ווי מיר, שרייבט שירים, שפילט הארף און זינגט אזוי שעהן... ער זעהט אויס צו זיין נישט אבי ווער... איהם פאסט צו זיין א פרינץ. עפעס איז מיר אזוי באהענט און בעקאנט, נאר איך קען מיך נישט דערמאנען, ווען און וואו איך האב איהם געזעהען.

— ער איז — ענטפערט ישראל — אין דער לעצטער מלחמה מיט די כנענים האט ער געקעמפט, אזוי ווי א לייב, אבער אונזער צבא איז געווען א סך, ער — איינער, א פערוואונדעטען האט מען איהם געפאנגען און פערקויפט פאר א שקלאף. זיין פריהערדיגער בעל בית האט איהם געפייניגט, איהם געצוואונגען צו שווערער ארבייט...

— א רחמנות צו בעלאסטען אזא צייטלען יונג מיט גראבער ארבייט... ער ארבייט דא ביי אונז אויך צו שווער...

— ווייב, ד ורעדסט, און פערגעסט, ס'איז ערב ראש השנה. מיר קענען נישט עולה רגל זיין צו גאטס הויז מיט ליידיגע הענד. מיר האבען, קיין עין הרע, פאר אזוי פיל צו דאנקען גאט און פרייזען איהם פאר גאר די חסדים, וואס ער טוט מיט אונז. איך גרייט אצינד אן מנחות, שלמים, זבחים, קרבנות פאר דיר, פאר מיר און פאר יעדען קנעכט בעזונדער... אפשר די טעג פון פאר יום טוב ארבייט ער שווערער. אזוי אבער — פערמיטען זאל מיר זיין צו טראכטען באר אפילו עמיצען צו בעהאנדלען שלעכט...

— ווידער, אויב דיר געפעלט, נעהם איהם דיר און בענעה זיך דו צו איהם בעסער. סיי-ווי-סיי האב איך איהם געקויפט דיר א מתנה. פאר זיין ארבייט וועל איך קויפען א שטארצען כושי. און ער זאל זיין דיין לייב-דינער.

— מיין לייב דינער? ער איז דאך א מאנסביל,

— פערשעמט זיך די פרוי.

— דאס רעדסטו שוין גאר נאריש.. חוץ דאס נישט איבער, מען וועט הערען און לאכען פון דיר אין די הויפען... א קנעכט — א מאנסביל! אלע הארענטעס האבען זכרים משרים, גרבשים און כנענים... ז ייזענען דאך עלעהיי בהמות... שעמסטו דיך דען פאר דיין קוה, פאר דיין עזעל?...

שעהן איז ד יהארענטע שעהן. ווייסער מארמאר — איהר לייב; יעדעס גליד געטאקט און געשניצט בעגאסען מיט רייץ און מלא חן.

אנטון זיך און אויסטון, וואשען זיך און קעמען רופט זי באר דעם נייעם קנעכט...

— עובדיה, דערלאנג מיר דעם קאמערנעם שפי-געל... עובדיה, א סוך; עובדיה א ליילעך, א העמד, א קלייד...

— אויל מיך אויס, עובדיה, בעגיס מיך מיט בשמים... שפרייט פאר מיר בלומען, רויזען, ווייד-רוך... זינג... זיי לוסטיג ב יידיין ארבייט!

און עובדיה טוט און זינגט, זיין שטים בעט אזוי ווייך, אזוי שעהן און פערגעהט זיך אין בענקשאפט און אין אומעט.

און א האט קאכט אין עובדיה'ס הארץ אויף זיין הארענטע, ווייל זי שטעלט צו נסיון זיין ליבע. זיין פנים בלייכט, ד יברעמען ציהען זיך צונויף, זיינע פינגער ציטערען פיבערדיג און איינגעבויגען ווארפט איהם אי ןהיץ און אין קעלט, ווען באר ער בעריהרט ברכיה'ס עגטבלויזטע שעהנקייט. איהר צארטקייט בעטא דורך זיינע אדערן, בעת ער פיהלט [illegible] איהר. הוים; דער ריח פון

איהר קערפער פערכאפט זיין אטעם און דער גאל-דיגער דופט פון איהרע האר שלאגט אין זיינע באזלעכער.

— ווייס זי, וואס זי טוט מיר? טראכט ער און פרעגט...

— וואס ארט איהר? ווער בין איך דען צו טראכטען פון איהר ליבע? איך — אויף זייער עבדים-שפראך — אגיצבד כנעני...

— איך דארף זי האסען, האסען! שטיקט ער אין זיך זיין ליבע און צערטעלט דעם האס.

און די בעל-בית'טע, זי קען זיך גארנישט א קצהר טאן פון דאנען אהער אהן דעם קנעכט.

ער ווידער, דער קנעכט, זיין גאנץ וועזען איז ער מקריב פאר איהר, ער צעהר'ט און דארט, ווערט בלייכער, כאטש שעהנער, בעהאלט זיינע יסורים און פיין און רק ער שארפט זיין געשמאק און וועגדעט אן זיינע אלע חושים, זי צו מאכען נאך צוּבעריש ליבער... ער קלויבט איהרע קליידער, ציערט און פוצט זי, אז פערוואונדעטע בלייבען אלע פון איהר פראכט. און איהר מאן ישראל, כאטש א פערהאוועטער, בלייבט שטעהן פערבליפט, און זיין ליבשאפט צו איהר קוועלט אן אין זיין הארץ.

ערב ראש השנה. ביינאכט איז שוין יום טוב אין דער פריה האט ישראל'ס גאנצע הויזגעזונד מיט ישראל'ן און ברכיה'ן מיט אלע דינער און דינסטען אויף קעמלען אנגעלאדען מיט כל טוב און אויך מויל-עזל'ען בעצויגען אין וועג אריין.

— — — — — — — — — —

יום טוב צו שחרית איז ישראל אוועק אין דער עזרה פון בית המקדש. דארט האבען די כהנים געפראוועט די עבודה ביים מזבח.

ישראל שטעהט צווישען טויזענדער יודען אין דער עזרה, קוקט אלעס צו און ענטפערט אמן אויף יעדע ברכה...

ער דרעהט זיך אום, זעהט ער, זייגער א יודי-שער קנעכט שטופט זיך דורכ'ן עולם צו איהם, און דער קנעכט איז פערסאפעט פון לויפען...

לאזט זיך ישראל דעם קנעכט זיינעם ענטקעגען

— וואס איז געשעהען?

— גארנישט, — בערוהיגט איהם דער קנעכט: די הארענטע האט מיר בעפוילען אייך רופען אהיים צו מיטאג...

— דאס אלץ? זאג מיין פרוי, אז זי זאל עסען אליין אזוי אייך אלע הייסען נעהמען פון די זבחים און שלמים דאס האלב-געבראטענעס אזוי איך וועל קומען שפעטער, ווען די עבודה וועט זיך ענדיגען.

די עבודה האט זיך פערצויגען לענגער.

אין דער אכסניא, וואו ישראל האט אריינגעצויגען אויף יום טוב מיט זיין הויזגעזינד, איז שטיל, אלע האבען שוין בעהאט זייער מיטאג, אפגערוימט די כלים מיט די שיריים און זענען זיך, בעפרייטע, פון ברכיה'ן, צעגאנגען, ווער וואהין ער האט געוואלט.

נאר עובדיה און די בעל-בית'טע זענען גע-בליבען אין הויז.

ער איז געזעסען, עובדיה, אין דרויסען אין שאטען פון א פאלמע און שטיל געצימבעלט מיט

זיינע שלאנקע פינגער איבער די סטרונעס פון זיין הארף.

צי איהם דאכט זיך צי הערט ער טאקע זיין הארענטעס קול? ער הערט זיך איין. יא דאס רופט זי; און פון איהר קול אליין ציטערט אויף זיין נשמה.

— זיי זענען געקומען די עברים, — טראכט ער, — קול באשה...

— קום אריין, עובדיה! איך בין מיד...

געהט ער נאך דעם קול, וואס פיהרט איהם אין שלאפצימער.

— טו מיר אויס די שיך, עובדיה, איך וויל מיך צושפארען און אפשר כאפען א דרימעל אויך... אויב דיין שלאף-ליד העט זיין שעהן און וועט מיר פערוויגען.

עובדיה האט אונטערטעניג בעפאלגט און גע-זונגען; געזונגען האט ער פון א פרינץ אין גלות, ווייט פון זיין היים, פון זיין לאנד; מען האט איהם פערוואונדעט אין א שלאכט, געפאנגען אין שביה און פערקויפט פאר א שקלאף.

והאלט ער אנטלאפען פון זיין בעפאנגעשאפט, איז ער אבער געקאוועט מיט א גאלדענער קייט, וואס ער. קען נישט צורייסען: ער איז פערליבט אין די ליבע זיינע איז שטארק און קיינמאל קען ער נישט האפען אויף פרייהייט, ביז ער וועט שטאר-בען אין זיין שקלאפעריי.

— וועמען ליבט ער אזוי, דער שקלאף? ווערט נייגעריג די בעל-הבית'טע.

שווייגט עובדיה. זיין ליד פערשטומט אין דער בעגלייט פון דער הארף'ס אנ'אקארד.

— ווער איז זי, שקלאף?... קוקט די פרוי

פאבריק פון
אייוועז
און קוכעז
קאפלאנע און שאמאט
פערש. מוסטערן און סארטען
פערקויף פון בוי-ארטיקלען
צעמענט, קאלך, גיפס, קרייד, שטשינא, פאפע, סמאלע, ווי אויך פער-שידענע קאפלעס אינ- און אויסלענדישע שאמאט-ציגעל צו אייוועז פון פערשי-דענע גרויסען- עמפפעהלט פירמע
„Konkurencja"
מ. עלעכנאוויטש
ŻEROMSKIEGO 1a (Pańska).

צערטליך איהם אריין אין די א.ויגען.

— זיין הארענטע, — ענטפערט ער שטיל.

— און זי איהם?

— דאס ווייס נישט דער פרינצען-קנעכט.

— ער קען דאך פרעגען...

— וואגט ער נישט...

— די ליבע זיינע וואריף איהם איינפליסען מוט..

בלאס ווערט עובדיה און ער פאלט צו די פיס דער הארענטע זייגער...

זי הויבט איהם אויף, ציהט איהם צו צו זיך און נעהמט איהם ארום...

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

אין דער רעכטער האנד זיין שווערד בלאנק געצויגען פון שייד, שטעהט ישראל אויף דער שוועל פון א שכנ'יש צימער הינטער זיין פרוי'ס פלייצעס און זעהט אלעס.

ער איז א יום-טוב'דיגער, און אויפגעלעגטער געקומען אהיים עסען און האט געטראפען — אזא זינד, אזא שאנד!...

„שטעך!" שרייט א ווילדע רציחה אין איהם..

„ביידע דורך, און דורך..."

„האלט"! רופט א מילדע שטים: לא תרצח!".

— נו?! טריאומפירט דער שטן פאר גאט:

— געפעלט דיר עפעס די סצענע?.. מיין קאמעדיע!

— ביזט א שוטה און דו ווייסט נישט דעם סוף: טריאומפיר נאך נישט. די ערד טאר נישט איינזאמען קיין אומשולדיגע בלוט... ווארט, וועסט זעהן...

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

„הער ווייטער, וואס זיי וועלען רעדען", רוימט ישראל'ן אין אויער דיזעלבע מילדע שטים.

„האסט גענוג געזעהען; וואס דארפסטו נאך הערען?".. רייסט זיך די רציחה פון איהם...

— — — — — — — — —

מיט אמאל אזוי ווי א ליכט וואלט אויפגע-בליצט אין איהר מח — ז יהאט זיך דערמאהנט:

א שקלאפין איז זי געווען, קליינערהייד גע-פאנגען פון עברים, וועלכע זענען בעפאלען איהר פאטער'ס הויז, ווען ער, איהר פאטער, דער מלך פון לאנד, איז געווען אוועק צו פיהרען מלחמה מיט אנאנדער שבא פון זיין פאלק. זי איז אויך א פרינצעסין. א ברודער האט זי געהאט א פרינץ.

— דיין נאמען עובדיה, וואס האב איך אזוי ליב? שעפטשען איהרע ליפען...

— און דיין נאמען, ענטפערט עובדיה מיט א קוש אויף איהרע ליפען, — איז אזוי ווי מיין שוועסטערס — וואס מען האט ביי אונז אוועקגע-רויבט קליינערהייד... ז יהאט אויך געהייסען ברכיה

זיי האבען זיך הערקענט.

— ברודער!

— שוועסטער!

— — — (— — — — —

און די שווערד איז מיט א קלונג ארויסגעפא-פאלען פון ישראל'ס האנט.

ווענען ר' לוי יצחק...

א.

ר' לוי יצחק בערדיטשעווער איז, כידוע, גע-ווען א גרויסער מלמד-זכות אויף יודען. ער פלעגט זיך אוועקשטעלען און אויסטענה'ן מיט'ן רבונו-של-עולם אויף פראסט יודיש, אם כדבר איש על רעהו.

איינמאל, ווען דער ערשטער טאג ראש השנה איז אויסגעפאלען שבת, האט ר' לוי יצחק זיך אוועק-געשטעלט פאר'ן רבונו-של-עולם און גענומען מיט איהם אזא שמועס:

— היינטיגען ראש השנה מוזט אונז אלעמען אנשרייבען לחיים, מחמת היינט איז דאך שבת-קודש, טארסטו דאך נישט שרייבען. היינט האט זעסטו טון מיט'ן „בראש השנה יכתבון"? האסטו בלויז איין עצה, אנשרייבען אלעמען לחיים, ווייל פקוח-נפש איז דאך דוחה-שבת...

ב.

איינמאל ראש השנה צו תקיעות, האט זיך דער שופר פערהאקט און נישט ארויסגעגעבן קיין איין קול. ר' לוי-יצחק האט געפראווט דעם שופר אויף אלע זייטען, גענומען אלע סגולות, געזאגט „ויהי נועם" — נישטא קיין קול-שופר. האט ר' לוי יצחק א העקגעלייגט דעם שופר און געזאגט:

— רבונו של עולם, ווילסטו נישט, אז איך זאל בלאזען שופר, טא זאל דיר אונזער בלאזען שופר...

ג.

איינמאל האט ר' לוי - יצחק פערשפע-טיגט צו סליחות. כדרך הטבע האט דער גאנצער עולם געווארט אויף איהם, ווען ער איז געקומען אין בית המדרש, איז שוין געווען גרויסער טאג, ווען אומעטום האט מען שוין באלד אפגעזאגט סלי-חות. האט ער זיך אוועקגעשטעלט און געזאגט:

— רבונו של עולם איך בין דאך מנהג נישט ווי א בשר ודם, בין שוין אלט און שוואך, נישטא שוין קיין כח אויפצושטיין פארטאג און זאגען נאכ'ן סליחות. אפער דו רבונו של עולם, דו ביזט דאך אנ'אל חי וקים, ביזט נישט אלט, ביזט נישט שוואך, דארפסט נישט שלאפען — נא זאג דו פאר אונז סליחות. און ריינע סליחות און האב איין ווארט: סלחתי!...

ד.

איינמאל פאר ראש השנה, האט ר' לוי יצחק געזוכט א בעל-תוקע, זענען צו איהם געקומען בעלי-תקיעות פון דער גאנצער שטאט. איטליכער האט געוואלט האבען די זכיה צו זיין ר' לוי-יצחק'ס בעל-תקיעה. האט ער זיי אלעמען פער-הערט, געפרעגט, וואס זענען זייי מכוון בעת די תקיעות, און איטליכער האט זיך געפלייסט צו זייי זען, וואס א גרעסערע ידיעה אין די כוונות און די יחודים פון תקיעת-שופר. נאר איין בעל-תקיעה האט געענטפערט:

— רבי, איך בין א פראסטער יוד, כ'האב פיר דערוואקסענע טעכטער חתונה צו מאכען און האב נישט פאר ווי א גראשען נדן. בין איך מכוון אין די תקיעות: רבונו של עולם, איך האב געטון דיין רצון און געבלאזען פאר דיר שופר, טו דו דיין רצון און שיק מיר צו חתונה פאר מיינע טעכטער.

האט זיך ר' לוי יצחק הערפרייט און איהם געזאגט:

— דו ביזט מכוון די אמת'ע כוונה, דו וועסט זיין מיין בעל תקיעה...

ה.

איינמאל אין א סליחות-נאכט, ווען ר' לוי יצחק באטין שמש ייעזעם געקנעט נעמאנגען צו סליחות, איז ארויס א גרויסער רעגען, און זיי האבען ביידע געמוזט זיך שטעלען אונטער א דאך, איבערווארטען דעם רעגען. גראד און עם געהען א שענק, וואו עס קומען זיך צונויף אלע גנבים, פרעסער, זויפער און מאכען אפ צווישען זיך אלע זייערע שלעכטע עסקים.

זעהט דער שמש דער'כ"ן פענסטער, ווי א חברה יונגען זיצען ביי א טישעל, וואס איז אנגעשטעלט מיט בראנפען און ביר און כל-ערליי פערבייסען, און לאזען זיך וואוילגיין. זאגט ער צו ר' לוי יצחק:

— זעהט רבי, ס'ארא פושעים פאר סליחות זיצט מען און מ'שיכורט.

— וואס רעדסטו? — זאגט איהם ר' לוי יצחק — דאס מאכען יודען ברכה.

זעהט ווייטער דער שמש ווי די יונגען ניבען זיך איינע די אנדערע די הענד. זאגט ער צו ר' לוי יצחק'ן:

— איצט מאכען זיי אפ צווישען זיך, ווי צו צטיילען מיט די גנבה.

— חס ושלום — זאגט ר' לוי — דאס זאגען זיי לחיים און ווינשען זיך א גוט יאהר.

זעהט ווידער דער שמש, ווי זיי שושקען זיך צווישען זיך זאגט ער:

— און איצט זאגט מען אויס איינער דעם אנדערען, וואו און וועמען מ'האט בע'גנב'עט!

— אויב אזוי — זאגט ר' לוי יצחק — זער-נען זיי דאך אמת'ע בעלי תשובה. זיי זענען זיך מתודה איינער פאר'ן אנדערען, כדי צו קומען מער ריינינקע צו סליחות...

פ. ליפמאן

חסידישע ראש השנה־מעשה׳לעך

דערציילט פון ר׳ אייזיקעל חסיד ביי דער מלוה־מלכה פאר די ערשטע סליחות און נאכדערציילט

פון יצחק אבן

האדרעווען סוסים בשעת תקיעת שופר

דער צדיק ר׳ דוד׳ל לעלאווער איז געווען א געוואלדיגער בעל־רחמנות אויף דעם בעשעפענ׳ס ברואים. נישט ער האט געלאזט אין זיין הויף הונגערען די עופות, אליין פלעגט ער יעדען פריה־מארגען געבען זיי עסען בידים ממש. אפילו צו דער שטוב־קאץ. ווי באלד ער איז געפאהרען אויף אנ׳עגלה, האט שוין דער בעל עגלה גוט געוואוסט, אז די משא אויפ׳ן וואגען טאר נישט זיין צו שווער, איבער׳ן כוח פון די פערד, אז נישט נאר ער טאר נישט שלאגען די סוסים, נאר אפילו נישט זיי סטראשען מיט׳ן קנאק פון דער בייטש. „זי איז דאך א שטומע און שטומע בהמה — פלעגט ער זאגען — נישט קען זי זאגען ווען זי איז מיד, שוואך, הונגעריג, דורשטיג, מוז דעריבער דער מענש זיין איהר פערזארגער.

און געווען איז טאקע דער צדיק א טייערער פערזארגער פון די בעלי חיים. זומער־צייט, אין די הייסע טעג, ווען די היץ מאטערט דעם מענשען און די בהמות דורך דורשט, פלעגט ר׳ דוד׳ל ז״ל אין די ירידים ארויסגעהן אין מארק, אריין, וואו די פערד און וועגען זענען געשטאנען, ווי באלד ער האט בעזעהען, אז די בעלי עגלות זענען פערטרונקען, האבען נישט קיין צייט זיך אומצוקוקען זיך אויף די פערד, האט ער מיט זיינע הענד גע־בראכט קאנען וואסער און בידים געגעבען די פערד צו טרינקען, די בעלי עגלות פלעגען איהם רו־פען: „דער בעל־רחמנות׳דיגער צדיק“.

טרעפט זיך אמאל, אז דער ווארקער צדיק איז געפאהרען צוזאמען מיט זיין רבי׳ן ר׳ דוד לעלאווער, אין דער בעגלייטונג פון אנדערע חסידים קיין לובלין אויף ראש־השנה. דער בעל־עגלה איז געווען א פרומער יוד, און א גוט־הארציגער. ווי באלד ער האט דערזעהען אויפ׳ן וועג א חסיד געהען צו־פוס, מיט׳ן פעקעל אויף די פלייצעס, קיין לובלין צום „זעהער“ האט דער בעל עגלה געהייסען איהם אויפזעצען זיך אויף דער עגלה, אזעלכע בעגעגעני־שען האבען זיך איהם געטראפען עטליכע מאל. דער וואגען איז דעריבער איבערפולט געווארען און עס האט זיך געדאכט צו ר׳ דוד, אז די משא איז צו שווער פאר די פערד.

האט זיך ר׳ דוד אנגערופען צו זיין תלמיד, דעם ווארקער צדיק: „קומט, לאמיר אראפגעהן, מיר קענען געהן צופוס ס׳איז גענוג פאר די פערד צו שלעפען אונזערע פעקלעך.“

זענען זיי אראפגעקראכען פונ׳ם וואגען און נאך זיי די איבעריגע חסידים און אלע האבען שפאצירט צופוס ביז לובלין.

יענעם ראש השנה האט דער לובלינער צדיק געווארט אז זיין בית־המדרש א לענגערע צייט און זיך נישט פערנומען מיט תקיעת־שופר. אין דער תחלה האט קיינער נישט פערשטאנען וואס דאס ווארטען בעדייט. ר׳ יצחק ווארקער, וועלכער איז דעמאלט געווען א יונגערמאן, האט פערשטאנען, אז דער צדיק ווארט אויף ר׳ דוד׳ן, וועלכער איז נישט גע־ווען דעמאלט אין בית המדרש, ווייל ר׳ יצחק האט בעמערקט אז דער רבי קוקט כסדר אויף דעם לעדיגען פלאץ, וואו ר׳ דוד לעלאווער פלעגט זיצען. ווען ער איז געווען אין לובלין, איז ר׳ יצחק גע־לאפען אויף דער אכסניה, וואו ביידע זענען איינ־געשטאנען אויפצוזוכען זיין רבי׳ן ר׳ דוד׳לען. ער האט איהם אבער נישט געטראפען אין דעם צימער וואו ער איז איינגעשטאנען.

געפונען האט ער איהם אין איינפוהר־הויז וואו די וועגענס און פערד זענען געשטאנען, געטראפען ר׳ דוד׳ן שטעהען נעבען די פערד פון זייער עגלה האלטענדיג אין דער האנד א יארמולקע פיל מיט האבער און געבענדיג ד׳ פערד צו עסען.

„מיר האבען א פרומען בעל עגלה — האט ר׳ דוד צו איהם געזאגט, — צוליב דעם אימת יום הדין האט ער פערגעסען, אז די פערד זיינע האבען נישט געזינדיגט און ברויכען נישט פראווען קיין תעניתים גיב איך זיי דעריבער צו עסען. ס׳שטעהט אין תהילים: „ורחמיו על כל מעשיו“, השם יתברך האט רחמנות נישט נאר אויף מענשען, נאר אויך אויף אלע זיינע ברואים“.

ר׳ דוד האט זיך גאר נישט צוגעאיילט, כאטש ר׳ יצחק האט איהם געזאגט אז דער רבי ווארט אויף איהם מיט די תקיעות, ערשט נאכדעם, ווי ער האט אנגעהאדעוועט און אנגעפאיעט די פערד, זענען ביידע געגאנגען אין בית־המדרש אריין צו די תקיעות.

„א דאנק צו אונזער ר׳ דודלען, האבען די הייב־טיגע תקיעות פערשיינט אלע עולמות עליונים — האט דאן דער לובלינער געזאגט צו זיינע תלמידים. — מיט זיין גרויס רחמנות אויף די בעלי־חיים האט ער דערוועקט א מקור הרחמים אויפ׳ן כלל ישראל, און פערשטאפט דאס מויל פונ׳ם מקטרג אוי האט ער געציטערט פאר אונזערע תקיעות!“

נישטא קיין טעות אין קיין צדיקס דבור

וויבאלד מען היילגט דאס מויל, רעדט דאס מויל פון זיך אליין דאס, וואס ס׳בעדארף רעדען, נישט בעדארפענדיג צו נעהמען צו הילף דעם מוח און דעם שכל הישר.

א בעווייז דערצו קען געבען די פאלגענדע מעשה:

אין א פאר ראש השנה, האבען זיך אמאל די ווארקער חסידים וואס האבען געוואוינט אין זשעליכאוו, געבומען אנ׳עגלה, בשותפות צו פאהרען קיין ווארקע, צום צדיק ר׳ יצחק ז״ל. אויף ראש השנה. צווישען די דאזיגע חסידים איז געווען א יוד וועלכער האט געהייסען מתתיהו בעקער. געווען איז מתתיהו אמאל א עשיר און א בעל צדקה, ד ילעצטע צייט אבער איז ער געגאנגען געבראכען אוף האט נויטיג בעדארפט א ישועה אין ענייני פרנסה.

צוזאמען מיט די איבעריגע חסידים איז ער א־ריינגעגאנגען צום צדיק פאר קבלת שלום. דער צדיק האט ב יעדע איבעריגע חסידים מקבל שלום געווען ווי געווענליך, בעת ר׳ מתתיהו בעקער האט איהם דערלאנגט די האנד צום קבלת שלום האט דער רבי צו איהם געזאגט אנשטאט „שלום עליכם“ די ווערטער „פאהר געזונדערהייט“. ווי מען זאגט ביים געזעגענען זיך.

האט זיך ר׳ מתתיהו נעהר דערשראקען, א חסיד הויבט נישט אמאל אן צו ברענגען אויף זיין מחשבה, אז דער רבי קען מאכען א טעות, האט ער זיך געטראכט, ווער ווייסט וואס ס׳איז עפעס ביני לביני פארגעקומען אין זיין הימ, אדער אפשר בעדארף מיט איהם גופא עפעס פאסירען, האט דאך זיכער דער רבי אפענע אויגען צו זעהען, אלצדינג, וואס ס׳טוט זיך און וואס ס׳וועט זיך טון אין זייער סביבה פון זיינע חסידים האט ער זיך אנגעגע־רופען צום רבי׳ן:

— „רבי הייליגער, איך בין דאך ערשט איצט אנגעקומען צו פאהרען אויף יום טוב צו וואס ער־פעס אהיימפאהרען?“

— „כ׳האב געזאגט איז פערפאלען — האט דער רבי געזאגט — פאהר אהיים בעזונדערהייט“.

ר׳ מתתיהו האט געהאט דערפון גרויס צער. שוין כמה שנים אז ער פעהלט נישט צו זיין ראש השנה ביים צדיק און איצט זאל ער גאר אהיימ־פאהרען עטליכע טעג פאר יום טוב. האט ער גע־בעטען די חסידים וואס זענען מיט איהם צוזאמען געקומען. ר׳ יוסף דער זוהן פונ׳ם סטעניצער צדיק ר׳ משה איז דער בעקאנטער חסיד ר׳ ישראל יצחק, וועלכע זענען גרויסע חשובים געווען ביים ווארקער צדיק, זיי זאלען פאר איהם ממליץ זיין דער רבי זאל איהם ערלויבען צו פערבלייבען אין ווארקע אויף ימים נוראים, זיי האבען איהם צוליב געטון.

האט זיי דער צדיק געענטפערט:

— „איהר זאגט דאך, אוודאי יעדען טאג די תפילה אין זוהר, וועלכע [illegible] זיך אן: „פתח אליהו ואמר“, דארטען שטעהט דאך, אז דאס מויל איז בחינת מלכות (מלכות פה, ותורה שבעל־פה, קריינן לה) און א גיבר מלכות קען מען נישט משנה זיין“.

מילא, מוז מען אהיימפאהרען, טריבקט מען מיט די חסידים תיקון און מען ברייט זיך פאר [illegible] דער נסיעה.

אהיימגעקומען איז ער אין דער נאכט פון זכור ברית. זיין ווייב האט זיך זעהר דערשראקען, דערזעהענדיג דעם מאן צוריק קומען אומגעריכט און דערצו זעהר בלאס, צוליב דער גרויסער שרעק, אז דער רבי זיינער האט געזעהען אויף איהם הענגען א ביטערען גזר־דין, ער האט איהר דערציילט זיינע יסורים און געטרייסט, אז די חסידישע ברכות ביים תיקון וועלען איהם האפענטליך בייסטעהן. מבטל צו זיין פון איהם די גזירה רעה.

ער האט יענע נאכט נישט געקאנט א אויג צומון פאר גרויס אויפרעגונג. קוים האט ער דער־הערט דעם שמש קלאפען אין לאדען, רופען צו די סליחות פון „זכור־ברית“, איז ער אויפגעשטאנען אין מקוה אריין און דאן פערגאסען פיל בכיות ביי די פסוקים פון „הנשמה לך“, מיינענדיג, אז באלד באלד, וועט ער געהן א גאנג... וואס דען האט דער רבי געזאלט מיינען מיט דעם וואס ער האט איהם פלוצים אהיים געשיקט, נישט אמאל אבווארטען איבער ראש השנה?

באלד נאכ׳ן דאווענען, קוים וואס ר׳ מתתיהו איז אהיימגעקומען פון בית־המדרש, איז פלוצים צו איהם אריינגעקומען א בעקאנטער פריץ פון א דארף נעבען זשעליכאוו און צו איהם אזוי געזאגט:

— „מאטעס, איך וויל מיט דיר מאכען א גע־שעפט. דו ביזט דאך א בעקער און דערביי א שטיקעל סוחר מיט ווייץ און קארן. אפשר וועסטו ביי מיר קויפען פינף הונדערט קארץ ווייץ און פינף הונדערט קארץ קארן. איך מוז מארגען ארויס־פאהרען קיין פאריז, וואלט איך געוואלט אראב־פטר׳ן אנ׳עול פון קאפ און די תבואה פערקויפען פאר מיין נסיעה“.

דער פריץ האט איהם געזאגט דעם פרייז און ר׳ מתתיהו האט געוואוסט, אז ער קען מאכען א שעהן פערדינסטעל.

— „אבער, אדוני פריץ, איך האב נישט קיין מזומנים צום קויפען, מחמת די לעצטע צייט געהט עס מיר נישט זעהר גוט“ — האט ר׳ מתתיהו געזאגט צום פריץ.

— „ס׳מאכט נישט, ס׳מאכט נישט — האט דער פריץ געענטפערט — איך בענויטיג מיך איצט נישט אין קיין מזומן, איך ווייס, אז דו ביזט אנ׳ערליכער מענש און וועסט מיר בעצאהלען, נאך מיין אהיימקומען, עד פרוטה אחת. איך וועל דיר צושיקען די תבואה נאך סאמע היינט פאר־מיטאג“.

ר׳ מתתיהו האט פערקויפט די תבואה מיט א גרויסען ריוח באלד אין די עשרת־ימי־תשובה.

איצט ערשט האט ער פערשטאנען, פארוואס דער רבי האט איהם אהיימגעשיקט אין סאמע פאר ראש השנה.

ער איז דאן געפאהרען אויף הושענא רבה צום רבי׳ן קיין ווארקע און מיט גרויס שמחה איהם דערציילט פון דער פאסירונג, וועלכע האט גורם געווען איהם צוריקצושטעלען אויף די פיס און פיהרען זיין געשעפט בהרחבה.

האט איהם דער צדיק געענטפערט:

— נישט איז דא געווען וועלכער כח־הראיה. נישט האב איך געהאט וועלכע ס׳איז כוונה אין יענע דיבורים. ס׳איז געווען א פשוט׳ער טעות פון מיין מויל די דבורים: „פאהרט אהיים געזונדער־הייט“ זענען געזאגט געווארען שלא במתכוין. נאר אזוי ווי כ׳האב קיינמאל נישט משנה דבור גע־ווען, האב איך אויך דאמאלס נישט געוואלט משנה־דבור זיין... כ׳האב אמונה אין מיין מויל. מן־הסתם האט׳ס אזוי בעדארפט זאגען.

א צדיק׳ס א דבור געהט נישט לבטלה.

הערסט, דער קעניג פון דער אמעריקאנער פרעסע

איז ארויסגעשיקט געווארען פון פראנקרייך, ווייל זייערע בלעטער האבען בשעתו פערעפענטליכט דעם טעקסט פון געהיימען ענגליש־פראנצויזישען פלאטען־אפמאך.

צווישען דאקומענטע און פארטרעטען

פון יודישער געשיכטע

(קארעספאנדענץ פון ארץ־ישראל)

דאס איז א בעזונדערער געפיהל — זיין אי ומ־געריגגעלט פון וועזענטליכע זכרונות פון געשיכטע. און ריכטיגער וועט זיין צו זאגען: געפיהלען, ווייל אזא „וועזענטליכע ערינערונג“ רופט ארויס נישט בלויז א געפיהל וואס איז פערבונדען מיט בעזינען, נאר אויך אנדערע געפיהלען, ווי פון אנטאפען, שפירען, פיהלען, זעהען. און דעריבער קען מען זיך נאך לייכטער און פולער פערגעסען און אריבערטראגען זיך אין די אלטע און אור־אלטע צייטען.

אין א שעהנעם, ליכטיגען צימער פון דער גרוי־סער נאציאנאל־ביבליאטעק־געביידע אין ירושלים געפינט זיך די זאמלונג פון אויטאגראפען און פאר־טרעטען פון יודישע גרויסע פערזענליכקייטען. ד״ר אברהם שוואדראן, א יוד פון גאליציען, א בעמיקער לויט דער בילדונג און א ליטעראט לויט דער ניי־גונג, האט זי געגרינדעט און אין משך פון 32־33 יאהר דערפיהרט זי ביז 4000 נומערען. צוריק מיט א פאר יאהר האט ער זי אוועקגעשענקט דער נאציאנאלער ביבליאטעק, וועלכע האט געעפענט א ספעציעלע אפטיילונג פון אויטאגראפען און פארטרעטען. ד״ר שוואדראן איז דער אנפיהרער פון דער דאזיגער אפטיילונג און זעצט פאר זיין עקשנותדיגע ארבייט פון א פאנאטישען קאלעק־ציאנער (אגב, אהן שום לוין).

ד״ר שוואדראן זעלבסט, זיין אויסזעהן, זיין ארט דענקען, זיין אייגענזיניגקייט, זיין תמימותדיגער הארטנעקיגער, ריינער הערצעליזם, וועלכער אנער־קענט נישט קיין שום קאמפראמיסען, זיין טיפער נאציאנאליזם, וועלכער פערשפרייט זיך איבער אלע ווינקעלעך פון דער מענשליכער מחשבה און אנ־שויאונג, זעהט אויס ווי א שטיק געשיכטע, ווי דער לעצטער מאהיקאן פון דער גאליציאנער השכלה עפאכע. ווען ער איז אלט געווען נישט מעהר ווי 16 יאהר, א יונגעל איך א פערווארפען גאליציאנער שטעטעל, האט ער שוין אנגעהויבען צו זאמלען אויטאגראפען און פארטרעטען. נישט וויסענדיג אפילו דעם טערמין „אויטאגראף“, זיין בעדייטונג, נאר אויס אינטואיציע, אויס אינערליכער ליבע און פערעהרונג צום יודישען גאון, צו יודישער גע־שיכטע. די לעצטע גראשענס זיינע האט ער פאר דעם אפגעגעבען, געקויפט, געביטען, געבעטען — אפילו געבעטעלט. און געזאמעלט מיט ליבע און עקשנות. עס איז אינטערעסאנט צו בעמערקען אז פאר דער דאזיגער צייט — 32—33 יאהר — האט ער געשיקט אין די אנגעלעגענהייטען פון דער זאמלונג 65,000 בריף.

איצט זיצט ער שוין ביי אנ׳איינערנער שאנק, אין וועלכער עס געפינט זיך דער אוצר; יעדער אויטאגראף, יעדער פארטרעט אין א קארטאן, לויט א געוויסען סדר, לויט דער עפאכע און געביט. ער האט שוין צו הילף ענציקלאפעדיעס, ביבליא־גראפישע ביכער, קאטאלאגען א. א. וו. ער נעמט ארויס פון שראנק גאנצע הויפענס מיט קארטאנס, גאנצע עפאכעס, גאנצע שטיקער געשיכטע, רע־ליגיע, וויסענשאפט, קונסט, און דאס צימער פיהלט זיך אן מיט די גייסטען פון גרויסע נפטרים, וועלכע האבען אויף פערשידענע אופנים געצויגען די שנור פון יודישען גענעזיס.

פערצייטיגע פאסט־פאפיר, אלטע קאנווערטען, פערצייטיגע זיגלען און טריפוואקס און אלטע ליטעראַרישע אויסדרוקען. עס ווילט זיך לעזען אומ־אויפהערליך, מיקען דא פערברענגען גאנצע טעג. איבער די דאקומענטען שוועבען נשמות פון דורות מיט זייער גייסטיגער לייטנשאפט, מיט זייערע גייסטיגע שטרעבונגען און שטרייטען און מיט די גרויסע „הבל־הבלים־צער“ און די בענקשאפט פון אלף ציטען. אט איז די גאנצע משפחה היינע: בעטי — די מוטער, שארלאטע — די שוועסטער, מאקס — דער ברודער, שלמה — דער אנקעל, אמאליא — א קוזינע, די ערשטע ליבע פון היינריך, און אט איז דער גרויסער היינריך היינע גופא. און וואס פאר א מערקווירדיגער אויטאגראף — א בריף פון יאהר 1826 צו זיין חבר משה מאזאר, אין וועלכען ער שרייבט: „איך האב חרטה אויף דעם וואס איך האב זיך געטויפט — איך געפין נישט אז מיין לאגע זאל זיך האבען דורך דעם פערבעסערט; אומגעקעהרט, פון יענער צייט אן האב איך בלויז צרות. עס איז לעכערליך: ווי נאר איך האב זיך געטויפט, האט מען מיך באלד אנ־געהויבען זידלען: „יודי“... אט איז דער גרויסער משה מענדעלסאן מיט זיינע יוצאי חלוצים. זיין אוי־טאגראף איז א בריף צו א דייטשען שריפטשטעלער אין וועלכען ער שרייבט וועגען דערציהען זיינע קינדער אין יודישקייט. דאס איז אבער א געלעכטער פון שטן, — באלד קומען זיינע קינדער און אייניק־לעך — איינציגע קברים פאר דעם יודישען פאלק. משומדים, משומדים און משומדים, אפגעבראכענע, אפגעפאלענע צווייגען, וועלכע קענען שוין מעהר נישט וואקסען מיט דעם בוים....

אויף געשיכטע איז נישטא וואס זיך צו ביי־זערען — געשיכטע איז געשיכטע. אבער ווען מ׳־שפירט דעם גייסט פון די דאזיגע אויסערגעוועהנ־ליכע, גרויסע יודען, וועלכע זענען געווען גרויס און שיין, רייך מיט גייסט און געפיהל פון איין זייט און פון דער צווייטער זייט אזוי לייכטזיניג, אזוי נאכגיביג דער ווירקונג פון אויסערליכער שיינ־קייט, דער ווירקונג פון געפיהלען־שפיל וואס איז בלויז בעצירט מיט געדאנק — מעשה שטן, ווי דאראטעא מענדעלסאן, נאכהער די פרוי פונ׳ם פר־לאזאף פון קריסטענטום שלעגעל, און פון איהר זענען שוין ארויס נישט קיין פשוטע קריסטען, נאר טאקע גלחים, גלחים־אייניקלעך פונ׳ם גרויסען משה מענדעלסאן, אט דאס רופט שוין ארויס פער־דרוס. דאס איז אומנאטירליך און עס טראכט זיך: עט, א קראנקע צייט געווען, באמת א קראנקע צייט!

עס פאלגט א קארטאן נאך א קארטאן און איך קען זיך נישט אפרייסען. ווי קען מען נישט דורכלעזען און בעטראכטען א בריף. פון ר׳ יעקב ליסער, אדער פונ׳ם „נודע ביהודה“, און „חתם סופר“, אדער פערדינאנד לאסאל, אדאלף קרעמיע, אסטראנאם הערשל איזראעלס, זשאק אפענבאך, פון דער גרויסער שוישפילערין ראשעל און נאך און נאך. איך בין שוין אבער שרעקליך מיד, איך קען שוין מעהר נישט אויפנעמען.

— ליבער דאקטאר שוואדראן, מיט וואס זאל איך, אייך בעדאנקען פאר דעם גייסטיגען פער־גענינגען?

— קיין בעזונדערען דאנק פערלאנג איך נישט. איך וואלט נאר וועלען איהר זאלט בעטען אייערע לעזער, זיי זאלען מיר העלפען דורך צושיקען אויטא־גראפען און פארטרעטען פון יודישע גדולים צו פערגרעסערען און פערברייטערען די איינציגע יו־דישע זאמלונג פון דעם ארט ביי דער יודישער נאצי־יאנאלער ביבליאטעק.

— אט דאס וועל איך טון מיט פערגעניגען!

און טאקע מיט דער דאזיגער בקשה פערענדיג איך מיין בריף.

י. פרייגער

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט לכבוד ראש־השנה דורך א. שאַרפּצינגעל

ראש השנה

ראש־השנה, ראש־השנה !
זייט צופרידען, יודען, ברידער !
ס'איז אַ שווערער יאָהר אַריבער,
און אַ נייער קומט שוין ווידער.
אין דעם יאָהר, אָ, וויפיל זינד
בעגאַנגען איז מען, טאַטע־פאָטער !
דאַרף מען טאַקע היינט, ווי מעגליך,
זעהן פון זיי צו ווערען פּטור.
דאָך צום „תשליך" ווען איהר גייט היינט,
לויטן מנהג וואָס פון דורות, —
זאָלט איהר יודען, נישט צו האַסטיג
„טרייסלען" אייערע עבירות.
נאָר — געבוג שוין היינט צו זאָרגען !
ס'איז דאָך עפּעס ניי־יאָהר !
אויס שוין, אויס מיט וואָכען גרוי
אויס מיט דאגות־שטייער !
אויס מיט קריזיס, צרות, דאגות !
קומט פון אייך דער חובות —
טרייסלענדיג תיכף עס מיט גליק
דאָך... שיקען „לשנה טובה"...
הערשייל בעט אויס אַ גוטען יאָהר,
מען זאָל די זינד פערגעבען :
„אָ, גאָט, אין טאָג פון ראש־השנה
שענק געזונד און לעבען !"

ה. בן־אלי.

וואס מטרייסעלט אויס צו תשליך

די פּוילישע רעגירונג — צרה דאַנציג.
פּילסודסקי — דעם צענטראָלעוו.
די סיים־דעפּוטאַטען — זייערע לעגיטימאַציעס.
די פּ.פּ.ס. — זייער סאָציאַליזם.
צענטראָלעוו — די סאַנאַציע.
דער ועד הקהלה — דעם קהלה־ראַט.
דער רעטונגס ־ קאָמיטעט — די ירושה פון דזשאָינט.
די אינסטיטוציעס — די איבערגעבליבענע שפּילקעס פון די „בלימעל־טעג".
די קינאָס — זייערע „שלאַגערס".
די מיידלעך — זייער צניעות.

א בהמה ווי א שיף

דער יונגער מאַלער האָט נאָך פיל מיה און אָנשטרענגונג פערענדיגט דאָס בילד, וואָס האָט פאָרגעשטעלט אַ גרינע לאָנקע מיט אַ קוה, וואָס פיטערט זיך אויפן גראָז.

ער האָט דאָס בילד אַרויסגעשטעלט אין אַ בעריהמטען מאַלער צו הערן זיין מיינונג וועגען זיין לעצטער שאַפונג. דער מאַלער האָט בעטראַכט דאָס בילד אַ פּאָר מינוט און געזאָגט :

— דאָס שיף איז נישט שלעכט, אָבער דעם ים האָט איהר געמאַכט אַ ביסעל צו גרין.

דאס ארויסגעהן האט איהם דערהרג'עט

— יאָ — האָט דער אַרעסטאַנט פון צעלע נומ' 711 געזאָגט דעם געפענגעניש־בעזוכער, — עס איז געווען אַ מאָל אַ צייט, ווען די בעסטע היינער האָבען זיך געעפענט פאַר מיר.

— און וואָס האָט אייך געבראַכט אַהער ? — האָט דער בעזוכער געפרעגט.

— מ'האָט מיך געכאַפּט אַרויסגעהענדיג פון דאָרטען.

ער האט גליק

— כ'האָב אייך נעכטען געזעהען מיט א ווענדקע ביים טייך. ווי האָט איהר עפּעס געגליקט ?

— א, זעהר, זעהר. ווען איך בין געזעסען ביים טייך, איז ביי מיר אינדערהיים עטליכע מאָל געווען דער עקזעקוטאָר און צום גליק האָט ער מיך נישט געטראָפען.

קינדער־פראגע

— מאמע, וויפיל קאָסט אַ פונט קינדער־פליישׂ ?
— וואָס פאַלט דיר איין ! ?
— ט אָפאַרוואָס וועגט מען אַלע מאָל קליינע קינדער ?

היינטיגע צייטען

— וואָס ? קומסט ווידער מיט דער רעגירונג ? וואָס מיינט דער מיניסטער, אַז איך וויל אַנטלויפען ?
יונגעל : ניין, דאָס מיינט ער נישט, נאָר ער אַליין האָט בדעה צו אַנטלויפען.

אלט און ניי

ראש השנה — ניי ־ יאָהר יודען,
ת.ר.צ"א גייט,
און מען זשיפּעט נאָך, מען לעבט נאָך —
דאַרף דאָך טאַקע זיין אַ פרייד !

דאַרף דאָך טאַקע זיין אַ שמחה :
נישט געקריגען נאָך דעם פּלאַץ,
דורכגעטראָגען, דורכגעמאַכט שוין
אַזאַ יאָהרעלע תר"ץ...

אַזאַ יאָהרעלע, אַ שטייגער,
אַזאַ יאָהר פון יאָהרענלאַנד,
מיט דעם באַרג ענוים קשים,
מיט אַזוי פיל צער און שאנד —

מיט אַזאַ מין שווערען דלות,
נישט צום איבערהאַלטען גאָר,
אַזאַ ביטער שווער משלחת
אַזאַ עונש פון'ם דור...

אָבער דאַנקען, אָבער לויבען,
דאַרפען אַלע זיכער דאָך —
ערשטענס, טאַקע, וואָס מען לעבט נאָך
על־פּי־נס מען זשיפּעט נאָך,

והשבית — מאַכען דאַרף מען
אַ לחיים אויפ'ן ווײַן,
וואָס אין גהינום קאָן שוין ערגער
פאַר דעם יאָהר תר"ץ נישט זיין !

יאָקעל בן פלעקעל

אויפלעבונג אין מסחר

דער עם = הארץ און דער רב

אַן עם הארץ איז אַמאָל געקומען אויף ראש־השנה אין שטעטעל.

אין שוהל נאָכ'ן דאַווענען הערט ער ווי אַלע זאָגען איינער צום אַנדערען : לשנה טובה תכתבו ותחתמו.

געהט ער צו צום שמש און זאָגט איהם צו אַ פּאָר גילדען ער זאָל איהם אויסלערנען צו זאָגען אָט די ברכה.

ער האָט אָבער געהאַט אַ גראָבען קאָפּ און האָט בשום אופן נישט געקענט אויסלערנען אַלע פיר ווערטער.

איז דעם שמש איינגעפאַלען א געדאַנק און זאָגט צו איהם, אַז ווען איינער וועט צו איהם צוגעהן און זאָגען אָט די לשון קודשדיגע ווערטער, זאָל ער ענטפערען בלויז : „גם אתם" און דערמיט וועט ער שוין יוצא זיין.

די דאָזיגע צוויי ווערטער האָט דער עם־הארץ נאָך אַ סך מיה זיך אויסגעלערנט.

נאָך יום־טוב איז ער זיך אריין צום רב פון שטעטעל אָפּזעגנען זיך, פערפיהרט דער רב מיט איהם אַ געשפּרעך.

— ווי געהט עפּעס אין פרנסה ?
— גאַנץ גוט — ענטפערט דער יוד.
— פון וואָס מאַכט איהר אַ לעבען !? — פרעגט דער רב.
— פון פּאָכאַראָנעס. — ענטפערט ער.
— וואָס איז דאָס אַזוינס פּאָכאַראָנעס — פרעגט דער רב ווייטער.
— פערשטעהט איהר מיך רבי ! — מאַכט דער עם־הארץ — ווען אַ גוי שטאַרבט, פּראַווען די גוים פון דאָרף פּאָכאַראָנעס און מ'קויפט דערווייל בולקעס מיט שנאַפּס און דערפון מאַכט מען אַ לעבען ,רבי. נישט לאַנג איז געפגרט א גלח, אַ גרויסער שונא ישראל.
— כן יאבדו — זאָגט דער רבי — דערוויסענדיג זיך אַז מ'איז פּטור געוואָרען פון אַ שונא ישראל.

דערהערענדיג אַ לשון קודשדיג וואָרט האָט דער ישובניק געוואָלט ווייזען דעם רב אַז ער קאָן אויך רעדען לשון קודש. און מאַכט צו איהם :
— גם אתם !

ונתנה תוקף

ונתנה תוקף — קאָנסט מיך לאָדנען צום ונתנה תוקף.

וחיל ורעדה יאחזון — דער צענטראָלעוו כאַפּט דערווייל אַ ציטערניש.

בראש השנה יכתבון — מען מוז שוין שרייבען קורצטערמיניגע וועקסלען .

כמה יעברון — וויפיל ס'זאָלען חתונה האָבען.
כמה יבראון — וויפיל זאָלען זיך גטן.
מי יחיה — ווער ס'זאָל גנבענען,
ומי ימות — און ווער ס'זאָל האָבען עטליכע בוגרות'ן.
ומי באש — אַ רמז אויף די לאָדזער פאַבריקען.
מי בחיה — נישט ביים לאָדזער מסחר.
מי יעני — ווער ס'זאָל פערבלייבען אַן ערליכער מאַן.
ומי יעשר — און ווער ס'זאָל לעבען אויף יעדעמס חשבון.
מי ישפל — ווער ס'זאָל ווערען אַ דעפּוטאַט.
ומי ירום — און ווער זאָל בעקומען אַ נאַדזור.
ותשובה, ותפלה וצדקה — דאָס הייסט מען גאָר יעגעם טאָג.

קורץ און שארף

ווען ר' בער א יוד, וואָס רעדט ווייניג, איז איינמאָל געקומען צו גאַסט צו זיינע לאַנדס־לייט, האָט די בעל הבית'טע איהם געפרעגט :
— וועט איהר טרינקען אַ גלעז טיי, ר' בער ?
— אַ דאַנק, קיין טהיי ! — האָט ר' בער, קורץ, אויף זיין שטייגער געענטפערט.
— אַ גלעזעל קאַווע ?
— קיין קאַווע !
— זאָל איך אייך מאַכען קאַקאַאָ ?
— קיין קאַקאַאָ !
— ווילט איהר אַ גלעזעל בראָנפען מיט זאַפט ?
— קיין זאַפט.

א ווארטס = מאן

— איך קען אייך היינטיגע וואָך דעם חוב נישט בעצאָהלען.
— דאָס האָט איהר דאָך אויך געזאָגט פאָריגע וואָך, און פאַר צוויי וואָכען.
— נו, האָב איך אמהר נישט געהאַלטען קיין וואָרט ?

יאהרען

מיטן יאָהר תר"ץ זענען אַלע אין לאָדז פּלטער געוואָרען אויף אַ יאָהר אויסער, פערשטעהט זיך, די מיידלעך, וועלכע ווערען קיינמאָל נישט עלטער. אַ יאָהר לויפט אַריבער זעהר גיך, בכלל איז איצט אין לאָדז אַ יאָהר נישט קיין סך, איהר קענט היינט אָפּשטעהען אַ גאַנצען יאָהר אין א געשעפט און קיין גראָשען פדיון נישט זעהן. אין דער לאָדזער קהלה איידער מען ערלעדיגט אייערע אַ ביטע קען אויך אַריבער א גאַנצע יאָהר.

אַ יאָהר האָט אין זיך נישט מעהר ווי דריי הונדערט פינף און זעכציג טעג, דעריבער קלויבען זיך טאַקע אַלע היגע חברות און אינסטיטוציעס אַריינצוטראָגען אַ פּעטיציע צום פעלקער־בונד, אַז מען זאָל פערגרעסערען די טעג פון נייעם יאָהר, כדי עס זאָל זיי קלעקען איינצואָרדענען בלימעל־טעג.

—=:[]:=—

תקיעת שופר

תקיעה — פייפט מען אָן ווענען, מעג ער שוין זאָגען דעם יהי רצון.

תקיעה, תרועה, תקיעה גדולה — כ'האָב מורא אַז פון די אַלע בלאָזענישען און שפּאַרענישען וועגען אַנ'אָרט ביים פעלקער־בונד זאָלען אַמאָל די האַרמאַטען נישט אַ קלאַפּ טון אַ תקיעה גדולה.

הנני העני — דאָס מיינט מען די לאָדזער מאַנופאַקטוריסטען .

אף על פי שאינו כדאי — כאָטש ס'איז נישט כדאי דאָך וויל מען ווייטער לעבען.

מכלכל חיים בחסד — דער בעסטער חסד איז אַז מען איז אנ'אָנגעשטעלטער און מען מאַכט פּליטה מיט יענעמס פאַר גראָשען.

ומפני חטאינו — דאָס מיינט מען נישט אונז — נאָר די אַפּערעס אין די אמטען.

ואנחנו כורעים — מיר בויגען זיך און דרעהען זיך אי ןדרייען.

דריי נסים

דריי ניסים זענען פערהאַן ראש השנה :

— דעם ערשטען נס האָבען די יודען אַליין — עס איז א גרויסער נס, וואָס מ'האָט געהייסען זאָגען פאַר תקיעת שופר למנצח לבני קורח 7 מאָל, — ווי וואָלט געווען, אַז מען הייסט זאָגען אשרי תמימי דרך 7 מאָל — איין נס — אַ גרויסער נס.

דעם צווייטען נס האָט גאָט אַליין — ס'איז אַ גרויסער נס, וואָס אַברהם האָט נישט געבראַכט פאַר אַ קרבן און טאַקע אויף אַנ'אמת דערקוילעט זיין זוהן יצחק, וואָרום זעהט נאָר וואָס פאַר אַ טאַראַראַם די יודען מאַכען דאָס פון דער עקדה, וואָס אברהם האָט בלויז געוואָלט קוילען יצחק'ן. מ'האַלט אין איין שרייען ועקדת יצחק און מען קאָן זיך די יודען נישט אויסצאָהלען פאַר דער עקדה — טאָ מיט וואָס פאַר אַ העזה וואָלטען שוין די יודען געמאָהנט פון גאָט, ווען אַברהם דערקוילעט טאַקע זיין איינציגען זוהן ? אַ געוואַלדיגער נס.

דעם דריטען נס האָט דער שטן ימח־שמו. עס איז אַ גרויסער נס, וואָס מ'בלאָזט שופר פון דערנעם זייט — אַזוי אַז עס קומט שמאָל ענטלויפט ער פון ברייטען זייט — ווי וואָלט ער אָבער געהען אַז מ'וואָלט געבלאָזען שופר פון דער ברייטער זייט ?

איינער פון די גרעסטע ניסים.

ערגער ווי דער טויט

מאיר — וואָס האָט איהר אַזוי מורא פאַר דעם טויט ?

קאַני — נישט פאַר דעם טויט האָב איך מורא, נאָר ווען איך דערמאָן זיך, אַז איך וועל זיך דאָרט בעגעגענען מיט מיין שוויגער, איז דאָס ביי מיר ערגער ווי דער טויט.

ער איז אַנ'אמת'ער צדיק

חיים — דו ווייסט, זרח, ישראל ציפּיק איז אַנ'אמת'ער צדיק.

זרח — אַ צדיק גאָר ? וואָס רעדסטו ?

חיים — יאָ, שטעל זיך פאָר, ער האָט דאָך פיינט אפילו זיין אייגענע פרוי.

די פערשאלטענע ירושה

גרויסער ראמאן פון לײדענשאפט ליבע און פערברעכען. (37

קאפיטעל זיבעצן

די ערד-ווערים

מאקס אפמאן האט אפגעלייגט די צייטונג, און א קוק געטון אויף דעם הויכען מאן מיט'ן מיליטע־רישען שטעל, וועלכען די אלטע דינערין האט ארײנ־געפיהרט אין זיין וואוינונג.

— איך בין אן'אינספעקטאר פון דער געהיים־פאליציי, — האט דערקלערט דער אנגעקומענער — לאנג וועל איך אייך נישט פערהאלטען. די מעשה איז די, וואס אין צוזאמענהאנג מיט די געשעהעני שען אינ'ם „גוטערמאן־הויז" געהען ארום פער־שידענע אויסטערלישע קלאנגען.... צי וועט איהר נישט אזוי גוט זיין אנווייזען מיר, וואו איהר האט זיך געפונען אין יענער נאכט, ווען מ'האט דארט דער'הרג'עט דעם אמעריקאנער בירגער?

— פארשטעהער פון דער מאכט בין איך שטענ־דיג גרייט צו העלפען! — האט זיך אפמאן אפ־גערופען.

מאקסל האט אויסגעצייכענט געקאנט דעם גע־היים־אגענט, וואס איז צו איהם געקומען. הגם יענער האט איהם נאך קיינמאל נישט געכאפט פאר דער'האנד.

דער געהיים־אגענט האט פון זיין זייט גע־מאכט דעם אנשטעל, אז ער געדענקט נישט ווער דער אפמאן איז.

אפמאן האט אויף א גלענצענדען אופן דער־וויזען זיין אליבי און א פרעג געטון, צי האט מען איהם נישט צושטעלען קיין אנדערע פראגען.

— און אייערע ברידער זענען מיט אייך גע־ווען? — האט דער געהיים־אגענט א פרעג געטון.

— זעלבסטפערשטענדליך!

וואס האט דא דער געהיים־אגענט געקאנט אויפטון?

ער איז דאך געווען נישט מעהר און נישט ווייניגער, ווי א קליין שרייפעלע אין דער גרויסער מאשין, וואס הייסט פאליציי.

ער האט פערמאכט זיין נאטיץ־ביכעל.

— אייער ברודער מאטעס איז געווארען א גע־וועלבער. — האט ער א זאג געטון.

— ווייס איך, וואס! — האט מאקס אנטקעגע־מאכט מיט דער האנד — מאכט נישט פון מיר קיין חוזק... מיר האבען זיך ארײנגעפאקט אין א מיאוס'ער געשיכטע.... אפשר ווייסט איהר עמיצען, וואס וואלט געקאנט אפקויפען ביי אונז דאס גע־וועלבעל?

— מיט אזעלכע געשעפטען פערנעהם איך זיך נישט, — האט געענטפערט דער געהיים־אגענט — אבער... איהר זענט בעגאנגען א גרויסען פעהלער, וואס איהר האט געקויפט א געוועלב פונקט נעבען דעם „גוטערמאן־הויז"... מיר גיבען אכטונג אויף דעם דאזיגען הויז, אזוי האבען דעריבער, זעלבסט־פערשטענדליך, אייך אויפ'ן אויג... איבעריגענס ווע־לען מיר זיך נאך זעהן!

— אדיע, הער אינספעקטאר! — האט מאקסל א שמייכעל געטון.

ווי נאר דער געהיים־אגענט איז אוועק, איז ער צוגעלאפען צום טעלעפאן, אבער ער האט זיך תיכף געכאפט, אז רעדען טעלעפאניש איז אפט א געפעהרליכע זאך, און ער האט געשיקט א וויסטע קללה צו אלע פאליציי־לייט פון דער וועלט...

בעת דער געהיים־אגענט האט אזוי יפער־הערט מאקס'ן, איז דער אומגליקליכער דזשעי־קאבס געפאלען פון די פיס, פאר שווערער, קאנ־טארזשנער ארבייט.

ער האט זיך זעהר בעענגערט — דאס געווארען

די אויגען האבען איהם שטארק וועה געטון פאר דעם שטויב, וואס איז געשטאנען א גאנצען טאג אין דעם רוים, וואו ער האט געארבייט.

מען האט פראסט־פשוט געמאכט דזשעיקאבס'ן פאר א קנעכט.

אונטער דער אונאויפהערליכער אויפזיכט פון מאטעס'ן און מאריצ'ן האט ער געמוזט גראבען אינ'ם קעלער פון געוועלב אנ'אונטערערדישען גאנג צום „גוטערמאן־הויז" און פון צייט צו צייט האבען איהם ד' יצווי בּרידערלעך אונטערגעיאגט מיט הארבע שמיץ פון א קאנטשוק.

ער איז קראנק געווארען און זיך געשטיקט פון דער שווערער ארבייט, אבער ער האט נישט אויף א מינוט געקענט אפלייגען די לאפאטע, ווייל לעם איהם איז געשטאנען מאריץ מיט דעם קאנ־טשיק אין דער האנד.

דער אונטערערדישער גאנג האט שוין גע־בריכט צום פונדאמענט פונ'ם „גוטערמאן־הויז".

מען איז שוין צוגעקומען צום בעטאן פער־פעסטיגט מיט אייזערנע רייפען.

דזשעיקאבס האט דעריבער געמוזט לאזען אין גאנג דעם בויערער און דער שווייס איז איהם טיי־כענווייז ארונטערגערונען פון פנים.

ענדליך האט מען אנגעהויבען ביסלעכווייז א־דורכצושלאגען די בעטאנענע וואנד.

— א דונער זאל עס טרעפען! — האט גע־טענהט דער אומגליקליכער — איך האב שוין מעהר קיין כוח נישט!

און ער איז אנידערגעפאלען אויף דער פאר־לאגע.

ער האט געוואוסט, אז אפלירען דא צום רח־מנות־געפיהל איז אנ'אומזיסטע ארבייט.

ער האט געשוויגען.

געשוויגען אפילו דאן, ווען וועלענדיג ארויס־קריגען ביי איהם ידיעות מכוח דעם אפריקאנער יורש פון זינגערין, האבען איהם די ברידערלעך געשלאגען ביז האלב טויט.

דזשעיקאבס האט זיך משער געווען, אז מ'וועט איהם נישט אנועקפטר'ן פון דער וועלט כל זמן ער וועט אפהיטען דעם סוד וועגען זיין פריינד, דעם פאראליזירטען זינגער.

און — ער האט געדולדיג איבערגעטראגען אלע טארטורעס, האפענדיג אויף עפעס אנ'אומבעוואוס־טע, אומגעריכטע הילף.

ער האט שוין פון לאנג פערשטאנען, אז דער אונטערערדישער וועג, וואס ער האט אויסגעגראבען פיהרט צום „גוטערמאן־הויז".

מאריץ האט זיך מכבד געווען מיט א שמעק טאבאק און א לאך ארויס געטון:

— עי, דארטען!... ס'אראַ צערעמאָניעס מאכ־סטו מיר דארטען!.. שטעה אויף, הונד איינער!

דער קאנטשיק האט א פייף געטון.

אכצענדיג און קרעכצענדיג, האט זיך דזשעי־קאבס אויפגעשטעלט און ווידער אנגעהויבען צו בויערען די וואנד.

דאס מאל האט ער צעבראכען דעם בויערער.

די ארבייט איז אבער ווייטער געפיהרט גע־ווארען און די קליינע לאך איז אלץ מעהר און מעהר פערגרעסערט געווארען.

די וואנד איז געווען אדורכגעשלאגען.

— מיר ווייסען אויסגעצייכענט וואו מארקוס־עס הייזקע איז געווען! — האט זיך מאריץ אפ־גערופען — און מיר ווייסען אויך, אז ביים בויען דאס „גוטערמאן־הויז" איז דער קעלער פון זיין הייזקע געבליבען פולשטענדיג אומגעריהרט... עס בלייבט אונז, אלזא, נאר אויסען פארלעגען אונזער ענערגישען פריינד, ער זאל נאך אביסעל גראבען און מיר וועלען באלד אפשר צוקומען צום ריכ־טיגען ארט.

— און לויט מיי ןמיינונג, — האט זיך מאטעס אפגערופען — איז דאס אלץ א ריינע משוגעת... דער סוד איז שוין לעולם ועד בעגראבען אונטער דעם גוטערמאן־הויז.

מאריץ האט א קרומען שמייכעל געטון.

— שטעלט זיך פאר, וואס עס וואלט געווען, ווען פאליציי דערוויסט זיך וועגען דעם... מ'וואלט דאך אלץ — יעדען מילימעטער צוגראבען... און איך מיין, אז מיר דארפען זיך נישט אונטערגעבען.. איך בין פולשטענדיג מסכים מיט מאקס'ן...

ווי ער האט עס נאר אויסגערעדט, איז מאקס גופא ארײנגעלאפען אין קעלער.

ער האט אפילו א קוק נישט געטון אויף דער אדורכגעלעכערטער וואנד און שטיקענדיג זיך פאר צארן האט ער אויסגערופען:

— ביי מיר איז געווען א געהיים־אגענט... ער איז א גרויסער אידיאט... אבער ער האט פונדעסט־וועגען דערשנאפט, אז מיר האבען געקויפט דאס געוועלבעל....

(פארטזעצונג קומט).

מעבעל — קומט און איבערציינט אייך!

בעפאר איהר געהט קויפען מעבעל בעזוכט אונזער מעבעל־קאאפעראטיוו „סטיל" נארוטאוויטש 4 (וושולנא) טעל. 190-26

מיר בעזיצען אויף לאגער: נייעסטע מאדערנע שלאף־צימער, שפייזע־צימער, גאבינעטען ווי אויך איינצעלנע מעבעל־שטיקער. סאלידע אויספיהרונג לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען. ס'ווערען אויך אנגענומען אלע ארט טישלער־ארבייטען אויף גוטע בעדינגונגען און פינקטליכע אויספיהרונג.

„סטיל" — קומט און איבערציינט אייך!

ווילנער ספרים־סקלאד	פערקויף פון שול־ביכער און אלע שפראכען	ספרים־סקלאד וושכאדניא 34 פראנט־געשעפט	פערקויף פון שרייב־מאטעריאל	פערטרעטונג פון קאלאמייער טליתים.

מחזורים 25 פראצענט ביליגער!!!

דערמ'ן מעלדען מיר, אז דער ספרים־סקלאד „מסורה" איז איבערגעטראגען אויף וושכאדניא 34, פראנט־געשעפט ווי אויך אנגעגאנג דורכ'ן טויער, צו בעקומען אלע ארט ספרים און לעהר־ביכער, ספעציעלער אויסוואהל פון מחזורים, אויך די וועלט־בע־ריהמטע ווילנער רב פנינים־מחזורים, אויך מיט פוילישע איבערזעצונג, ש"ס, חומשים, פסוקים, משניות, מדרשים, סדורים, מלחים, נארטלען, קאפלער, ציצית, מזוזות. צום נייעם שול־סעזאן פערקויף פון אלערליי שול־ביכער אויך שרייב־מאטעריאל, ווי אוי דעם הרדי־יונגעל קאן זיך שלעט אויפ'ן ארט אמגארדנען צו רעעלע פרייזען. מיר האבען מעפועל'ם ביי די ווילנער ספרים־פערלאגען גרויסע הנחות ספעציעל פאר קינדער־גמרות פאר חדרים פון פירמע ראזענקראנץ, שריפטזעצער צו ביליגע פרייזען, אזוי אז דאס אריסע קינד וועט קויפען א ליכטיגע, ריינע, פינקטליכע ווילנער גמרא צום פרייז פון א ווארשאווער גמרא. געדענקט דעם אדרעס:

א. מ. גרינבשטיין, וושכאדניא 34, פראנט געשעפט אדער דורכ'ן טויער

מענער־היט — אין א גרויסען אויס־וואהל בעקומט מען — ביי — י. שווארצבערג פיעטריקאווער 50 אונ'ם הויף. עלעגאנט — מאדערן — פראקטיש — פרייזווירדיג — פרייזן רעדוצירט

לשמוע אל הרנה ואל התפלה אין ווייסען זאל זאכאדניא 43 וועט געדאווענט ווערען ראש השנה און יום כפור מיט דעם בעריהמטען אבערקאנטאר ה' בנימין קיהן מיט א גרויס איינ־שטודירטען כאר

בעקוועמע פלעצער. היגיענישע איינריכטונג. פערזעהט אייך מיט בילעטען

פלעצער ווערען פערדונגען טעגליך פון 9 ביז 10 אין אווענד.

בעמערקונג: מוצש"ק ווערט נור פערקויפט בילעטען פון 7 ביז 8 אווענד מיט אכטונג י. מ. וויינטרויב.

עלעגאנטע שילער און קינדער־גארדעראבען עמפפעהלט: „DZIECKOPOL"

נאוואדזקא 16a 16a

בעשטעלונגען ווערען אנגענומען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות.

אכטונג! דער אונזאטארם פון גימנאזיום קאצענעלסאן איז שוין צובעקומען. / רעעלע בעהאנדלונג / צוגענגליכע פרייזען.

ערשטקלאסיגע ר דאמען־שניידער און קירזשנער־ווערקשטעל מ. ברייטשטיין, זגערזשער 24 ווידער טעטיג.

ס'ווערען אנגענומען בעשטעלונגען צום ווינטער־סעזאן, אויף פאקען־ און שטאף־פאלטען, לויט די נייעסטע מאדעלען. צוגענג ליכע פרייזען.

געזונדע אויגען

וועט איהר האבען, אויב איהר וועט טראגן א צוגעפאסטע בריל אדער צוויקער ווי אויך אלער ארט גלעזער, נאר פון דער בעסטער, רעעלער און לאנגיעהריגער

OPTYK R. HERSZKORN 37 Cegielniana 37 (róg Piotrk.)

אכטונג! ברילען ווערען צוגעפאסט גאנץ אומזיסט אויך לויט פארשריפט פון דאקטאר צילינדער גלעזער און קאמבינירטע ווע־רען אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 1 טאג

נייעסטע אמעריקאנער פאסאנען!

רעעלע בעהאנדלונג! קאנקורענץ־פרייזען!

עקזיסטירט פון 1892

כ'קויף און פערקויף מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, נייה־מאשינען, שרייב־מאשינען, גארדעראבען, סאמאווארען א. ז. וו.

און צאהל די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן, נארוטאוויטשא 19

טעלעפאן: 191-00 אין מעבעל־געוועלב

(פריוואט־וואוינונג: שענקיעוויטשא 29)

ביי מיר איז שטענדיג דא פערשידענע געניצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

Dr. med. J. Szmerłowski

Akuszer ginekolog

האט ב'ג'ימ די אויפנאהמען

פיעטריקאווער 17

נאכמ' אן פון 4—7 אווענט.

נאר אין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזען־מעבעל־פאבריק

I. B. Wołkowyski

שענקעוויטש 3/5

פאבריקס־לאגער נארוטאוויטשא (דזשעלנא) 11, טעל. 137-70

איך: א מבילינסטע א מבעסטען א מבעסוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואהל בעקומט איהר אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון מעטאל־ניקעל־בעטען, פעלד־בעטען, מעטא־לענע מאטראנס, פערפעקט גאראנ־טירט 5 יאהר, קינדער־וועגע־לער די נייעסטע פאסאנען, האנט־טישען, סערוויזען, הויזער־מאשינען און אייזן־קיסטען

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט־פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיסן

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער הינקעל־בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען־קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער־קאן און עס פאלט אריין אין דעם בויך און דער קישקער איז איין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער ברענדיג און שמערצליך. ספעציעל געמאכטע המל־באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר־דאקטאר ברוכגרעסונג בעוואוינען זיכער דעם שמערצען און געפעהרליכקייטען

לעבען. אויך פאר הויקערס לייכטונגען מיט הייל־גארטעלען און אפאראטען פאר פערקרימטע פיס און פלאטס־פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גלידער פיס און הענד, גאנצע און האלבע פאר די גרעסטע קראנקע פראגן.

שפרעכשטונדען פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg

Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג דאמיט האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס־פראפעסארען: פראפ. ד"ר באראנטש. פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך שבריער. מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען־קאסע

דאנקזאגונג.

האט געמאכט ה' ד"ר. י. ראפאפארט, ספעצ. פאר ברוך־לײדענדע און לאדז וואלטשאנסקא 10, טעל. 221-77 פראנט, פארט פאר דער גוטער אינטערעסאנטער הילף און געווין מיך דעם ערשטען טאג ראש השנה פון דעם שוערען און פאר מיין לעבען געפעהר־ליכען ברוך, פאר דעם אימענשאפטליכען אנלאנגען פון דעם בעגרייפט פון זיין מעטאדע שעפט איך דעם גרעס הארצליך און עמפפעהל איהם דאנקבאר פאר אלע ברוך־ליידענדע

Dr. H. Mimeo, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

מענער־היטעו
M. KAPELUSZNIK
8 Konstantynowska 8
גרויסער אויסוואַל פון ספּאָרט היטלען

סעפּטעמבער
זון־אויפגאַנג 5.08
זון־אונטערגאַנג 5.54

מאנטאג
22
כט
אלול תר"ץ

4-טער עספּעראַנטיסטען קאָנגרעס נעכטען געשלאָסען געוואָרען אין לאָדז

ענטהילט אַן אַנדענקונגס טאַוועל לכבוד דר. זאַמענהאָף

(ל) נעכטען 10 אַ זייגער פריה האָט דאָס פּרעזידיום פונ'ם קאָנגרעס אָפּגעהילט דעם אָנדענקס־טאָוועל פאַר'ן שעפער פון עספּעראַנטאָ ד"ר ל. זאַמענהאָף, אויף זאַמענהאָף גאַס נומער 1 צו דער פייערליכער אָפּהילונג זענען געקומען אַלע דעלעגאַטען צום קאָנגרעס ווי אויך אַ גרעסערע צאָהל געסט.

פּראָפ. בליוויד האָט געהאַלטען אַ קורצע רעדע און האָט אָפּגעהילט די אנדענקונגס־טאָוועל מיט דער פאָלגענדער אויפשריפט „ד"ר ל. ל. זאַמענהאָף דעם שעפער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער עספּעראַנטאָ שפּראַך. געבוירען אין יאָהר 1859 אין ביאַליסטאָק געשטאָרבען אין יאָהר 1912 אין וואַרשאַ. דער 4־טער אַלפּוילישער עספּעראַנטיסטען־קאָנגרעס אין לאָדז. סעפּטעמבער 1930 יאָהר".

דערנאָך איז פאָרגעקומען די ווייטערדיגע אַרבייטען פונ'ם קאָנגרעס, אונטער'ן פאָרזיץ פון ה' טיכאָרסקי, ה' שאַפּירא פון ביאַליסטאָק האָט אָפּגעגעבען אַ לענגערען בעריכט וועגען דער אַרבייט פון דער צענטראַלע עספּעראַנטען־געזעלשאַפט אין גענף, וואָס האָט געשטעלט אַלס ציל איינצופיהרען עספּעראַנטאָ אין פּראַקטישען לעבען פון די עס־פּעראַנטיסטען.

ה' טיכאָסקי (פון קאַטאָוויץ) האָט פאָרגעשלאָגען איינצואָרדנען אַ פאַר־קאָנגרעס אין קאַטאָוויץ פאַר דעם אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס, וואָס דאַרף פאָרקומען איבער'ן אַ יאָהר אין קראָקאָ.

די הויפּט־פערוואַלטונג וועט וועגען דער אויבענדערמאָנטע פראַגע אָננעהמען אַ דעציזיע.

ד"ר דרעהער (קראָקאָ) האָט מיטגעטיילט, אַז די קראָקאָווער שטאָט־פערוואַלטונג האָט אַסיגנירט אַ סומע פון 10,000 זלאָטיס פאַר פּראָפּאַגאַנדע־צוועקען און הילף פאַר די טוריסטען פונ'ם קאָנגרעס.

4 אַ זייגער נאָכמיטאָג איז פאָרגעקומען די לעצטע פלענאַר־זיצונג פונ'ם קאָנגרעס. ה' מענדרקיעוויטש (לאָדז) האָט אָפּגעגעבען אַ לענגערען בעריכט וועגען דער אַרבייט פון דער פּאָליטישער וויסענשאַפטליכער־קאָמיסיע ביי דער לאָדזער עס־פּעראַנטיסטען־געזעלשאַפט. די אויבענדערמאָנטע קאָמיסיע האָט זיך געוואָנדען מיט אויספיהרליכע מעמאָריאַלען צו דער פּוילישער רעגירונג וועגען איינפיהרען אַלס געגענשטאַנד אין די פּוילישע שולען ווי אויך צו אַ רייה פּוילישע דיפּלאָמאַטען אין אויסלאַנד וועגען זייער מיינונג. צי זאָל זיך די פּוילישע רעגירונג בענוצען מיט עספּעראַנטאָ אין דער דיפּלאָמאַטישער צווישען־פעלקערישער קאָ־רעספּאָנדענץ.

די אַמבאַסאַדאָרען פון פּאַריז און לאָנדאָן האָבען זיך אָפּגערופען זעהר בעגייסטערט, דאַגעגען דער אַמבאַסאַדאָר פון טערקיי איז אַ געגנער פון עספּעראַנטאָ און ער האַלט, אַז מען דאַרף זיך בענוצען מיט פראַנצויזיש. אַלס דער הויפּט־שפּראַך פון דער וועלט. ד"ר מענדרקעוויטש טיילט נאָך ווייטער מיט, אַז דער בעוואוסטער פּאַציפיסטישער קעמפּער בודען פאָן קאַלערגהי איז אין פּרינציפּ פאַר עספּעראַנטאָ און אַז די פּאַציפיסטישע וועלט זאָל זיך בענוצען פּראַקטיש אין לעבען דאָס איז אָבער נאָך פאָרלויפיג פריהצייטיג.

דער רעדנער פיהרט אויס, אַז די גאַנצע עס־פּעראַנטיסטישע וועלט דאַרף אונאויפהערליך אַטאַ־קירען מיט געהעריגע מעמאָריאַלען וועגען עספּע־ראַנטאָ אין דער גאַנצער דיפּלאָמאַטישער וועלט.

דער בעריכט האָט אַרויסגערופען אַ גרויסע ליידענשאַפטליכע דיסקוסיע אין וועלכע ס'האָבען אַנטיילגענומען די ה"ה: פּראָפ. בליוויד (קראָקאָ), שאַפּירא (ביאַליסטאָק), לייזעראָוויטש, ד"ר מענ־דרקיעוויטש, פרוי ציעליצקאַ (לאָדז) פּרוסקי (לובּ־לין), אַדוואָקאַט ליטאַוער, זאַוואַדא (וואַרשאַ), ריכ־טער סאַמאָוויטש (ווילנא), וויזענפעלד (קראָקאָ).

דער קאָנגרעס האָט בעשלאָסען אַרויסצושיקען בעגריסונגס־דעפּעשען צום מלוכה־פּרעזידענט, צום מאַרשאַל פּילסודסקי, צום אויסערן־מיניסטער, צום בילדונגס־מיניסטער און צו דער צענטראַלע פון עס־פּעראַנטיסטען־פערבאַנד אין גענף. דער קאָנגרעס האָט דערהאַלטען פיל בעגריסונגען פון אין־און־אויסלאַנד. נאָכדעם ווי ס'זענען אָנגענומען געוואָרען אַ רייה רעזאָלוציעס האָט אַרום האַלב 8 אין אָוונד פּראָפ. בליוויד געשלאָסען דעם קאָנגרעס, די דע־לעגאַטען און דער פערזאַמעלטער עולם געסט האָבען געזונגען דעם עספּעראַנטיסטען־הימ־

אויטאָ־קאַטאַסטראָפע אין כאָינע

(2) נעכטען אַרום 6 אַ זייגער אין אָוונד איז הינטער כאָינע פאָרגעקומען אַ צוזאַמענשטויס פון אַן אויטאָ מיט אַ פורמאַנקע, וואָס האָט זיך פער־ענדיגט קאַטאַסטראָפאַל. פון לאָדז איז געפאָהרען אַן אויטאָ, נומער 80273 מיט דער שנעלקייט פון 75 קילאָמעטער אַ שעה. דער פּאָליציאַנט האָט געפּרובט צו פערהאַלטען דעם אויטאָ אָבער דער שאָפער האָט פערשנעלערט דעם לויף און איז פער־שוואונדען. דער פּאָליציאַנט האָט דאַן אַנטעלעפאָ־נירט אין כאָינע אַז מ'זאָל דאָרט פערהאַלטען די טאַקסובקע נומער 115, אָבער אויך דאָרט איז נישט בעלונגען צו פערהאַלטען דעם אויטאָ, וועל־כע איז אַ ביסעל שפּעטער אָנגעפאָהרען אויף אַ פורמאַנקע. פונ'ם צוזאַמענשטויס איז די פוהר איבּ־געגאַנגען צושמעטערט געוואָרען, דער פוהרמאַן יאַ־קאָב איז אַרויסגעשלידערט געוואָרען פונ'ם וואָ־גען און פערוואונדעט געוואָרען אין קאָפּ. די טאַק־סובקע האָט זיך איבערגעקעהרט און איז אַריינגע־פאַלען אין גרוב ביים וועג און האָט זיך צובראָ־כען צודריקענדיג די פּאַסאַזשירען. די אָנגעקומענע פּאָליציי האָט בעפרייט די פערוואונדעטע פון אונ־טער דעם אויטאָ. ס'זענען פערוואונדעט געוואָרען: מיעטשיסלאַוו סטעמפּיען, (ניעצאַלא 5), אַלעקסאַנ־דער פּעטשיניאַק, זיין פרוי רעגינא און זייער 6־יאָהריג קינד (אַביוואַטעלסקא 11). די אַרויסגערופע־נע פּאָגאָטאָוויע האָט די פערוואונדעטע ערטיילט הילף. ביי סטעמפּיען איז צובראָכען אַ פוס און ביי פרוי פּענטשיניאַק איז צובראָכען די האַנד. מ'האָט זיי אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל. דער שאָפער סטאַ־ניסלאַוו טרושקיעוויטש איז אַרעסטירט.

זעלבסטמאָרדען

(2) אויף ריבנא 5 האָט געפּרובט בעגעהען זעלבסטמאָרד דער 30 יאָהריגער אַרבייטסלאָזער אַרבּאַקי וווישנעוסקי פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ער־טיילט הילף.

(2) וואַלדימאַר קוטולסקי (באַוראָט 18) איז רעדוציר'ט געוואָרען פון זיין פּאָסטען אַלס אַנגע־שטעלטער. ווען קיינער איז ביי איהם נישט געווען אין שטוב האָט ער מיט אַ טאַשען מעסער זיך גע־מאַכט עטליכע וואונדען און איז געבליבען ליגען אַ פערחלשטער אין בלוט. פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט הילף.

(2) אויף נייע ציגעל גאַס 42 איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד דער 63־יאָהריגער איגנאַצי זאַנד־בערג, זאַנדבערג איז אַמאָל געווען בעשעפטיגט אין אַ גרויסער טעקסטיל־פאַבריק, ווען ער האָט פערלוירען זיין אַרבייט און די נויט האָט זיך אַריינ־געקריגען צו איהם אין שטוב האָט ער די ערשטע צייט בעקומען הילף פון זיינע שכנים. דאָס איז אָבער שווער געוואָרען און ער האָט אויסגעענדיג אַ מאָמענט ווען קיינער איז נישט געווען אינדערהיים זיך אויפגעהאָנגען. ווען די פרוי האָט עס בעמערקט און אַרויסגערופען די פּאָגאָטאָוויע איז ער שוין געווען טויט.

אליהו מארגאלין ז"ל

נעכטען איז געשטאָרבען אין עלטער פון 46 יאָהר דער בעקאַנטער אינדוסטריעלער אליהו מאַרגאָלין נ"ע. דער פערשטאָרבענער איז געווען בע־קאַנט אין אַלע האַנדעלס־קרייזען אַלס עהרענ־האַפטער סוחר און האָט זיך אין אַלע קרייזען ער־וואָרבען אַ גוטע נאָמען.

זיין טויט האָט אַרויסגערופען אַן אמת'ן טרויער ביי אַלע, וועלכע האָבען איהם געקאָנט. כבוד זיין אָנדענקען! ת.נ.צ.ב.ה.

וויכטיג פאַר אַקאַדעמיקער, וואָס פאָהרען קיין בעלגיען און פראַנקרייך

דאָס אַקאַדעמישע עמיגראַציע־ביוראָ מאַכט בע־קאַנט, אַז דעם 17. ה. ח. איז אַרויסגעפאָהרען די ערשטע גרופּע אַקאַדעמיקער קיין בעלגיען און פראַנקרייך, די נעכסטע גרופּע וועט אָפּפאָהרען שבת דעם 27־טען ה' ח.

די גרופּעס געניסען פון גרויסע באַהן־הנחות אין פּוילען, דייטשלאַנד, בעלגיען און פראַנקרייך, זיי פאָהרען אין רעזערווירטע וואַגאָנען אונטער דער לייטונג פון געניטע פיהרער.

עס ווערט עמפּפעהלט די אַלע, וועלכע ווילען אַנטיילנעהמען אין דער גרופּע פון 27־טען ה. ח. זיך רעגעסטרירען אַמשפּעטסטענס ביז דעם 24־טען. ביים רעגעסטרירען זיך דאַרף אָנגעגעבען ווערען דער נאָמען, פאַמיליע הויכשולע אין אויסלאַנד און ביילעגען 5 זלאָטיס פאַר רעגיסטראַציע־קאָסטען און 10 זלאָטעס אַ קאַנטאָ פאַר'ן באַהן־בילעט.

דאָס ביוראָ געפינט זיך אין וואַרשאַ, עלעקטאָ־ראַלנאַ 8, וו. 24. טעל.: 73־307 און איז טעטיג יעדען טאָג חוץ זונטאָג און יום־טובים פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 7 אָוונד. אין טאָג פון אָפּפאָהרען פון דער גרופּע איז דאָס ביוראָ טעטיג אַז אויפהער פון 8 פריה ביז 7 אָוונד.

אַפּטייקען

(2) באַרטאַשעווסקי, (פּעטריקאַווער 95), עפּ־שטיין, (פּעטריקאַווער 225); ראָזענבלום, (ציגעל גאַס 12); גאָרפיין, (פּילסודסקי 54); קאַפּראַווסקי. (נאַוואָמיעסקאַ 15).

פּאַלאַס
קינאָ
היינט און פאָלגענדע טעג!
גרויסער דאָפּעלט. פּראָגראַם!
— I —
„וואַהנזיניגער פּירשט"
ליבעס־דראַמע, פיל עמאָציעס ספּאָרט און הומאָר. אין די הויפּטראָלען:
Joan Grawford, W. Haines i Slim.
— II —
פּרעכטיגע קאָמעדיע מיט די בעסטע קאָמיקערס פון דער וועלט
SLIMEK i ARTHUR
„ברודער־ליבע"
אָנהויב 4 נ"מ. שבת, זונטאָג, חגאות 2 בייטאָג. פּאָפּול. פּרייזען. ערשטע סעאַנס 50 גר און 1 זל

רעגיסטראַציע פון יאָהר־גאַנג 1912

היינט, מאָנטאָג דעם 22 סעפּטעמבער דאַר־פען זיך אין דער פּאָליציי־איש־מיליטערישער אָפּטיי־לונג ביים מאַגיסטראַט (פּיעטרקאָווער 212 רעגיסטרירען די געבוירענע אין 1912 יאָהר וועל־כע וואוינען אויפ'ן שטח פון 5 פּאָליציי־קאָמי־סאַריאַט און זייערע פאַמיליען־נעמען הויבען זיך אָן אויף

A B C D E

און פון 12־טען קאָמיסאַריאַט

A B C D E F H Ch I J K

דינסטאָג דער 15 פּאָליציי קאָמיסאַריאַט

F G Ch

און 13 פּאָליציי קאָמיסאַריאַט

L Ł M N O P R S

ביים רעגיסטרירען זיך דאַרף מען מיטברענ־גען אַ פּאַס, אַ מעטריקע אָדער אַן אַנדער דאָקו־מענט; אַ שול־צייגניס. האַנדווערקער דאַרפען אויך צושטעלען אַ צעך־צייגניס.

פּערזאָנען, וואָס קענען נישט בעווייזען זייער אַנגעהעריגקייט צו אַ פרעמדער מלוכה מוזען זיך אויך רעגיסטרירען.

* * *

דאָס מיליטערישע ביוראָ ביים מאַגיסטראַט מעלדעט, דאָס יונגעלייט געבוירענע אין יאָהר 1912, וועלכע דאַרפען זיך רעגיסטרירען אום יו"ט, זענען פון זייער פליכט בעפרייט און קענען זיך מעלדען אין ביוראָ דאָנערשטאָג.

צוליב נויט

(2) אויף וואָדנאַ 16 האָט זיך דער 48־יאָה־ריגער אַדאָלף ריכטער, אַן אַרבייטסלאָזער, מיט אַ בריטווע זיך איבערגעשנידען די אָדערען אויף דער רעכטער האַנד און האָט נאָכדעם בעגאָסען די האַנד מיט הייס וואַסער, כדי דאָס בלוט זאָל שנעלער אָפּרינען. ווען דאָס האָט אַליין נישט געווירקט האָט ער מיט אַ נאָדעל פון דער פּרויס הוט איך עטליכע מאָל געשטאָכען אין ברוסט און איז גע־פאַלען אַ פערחלשטער.

ווען די פרוי איז געקומען אַהיים האָט זי אַרויס־גערופען די פּאָגאָטאָוויע, וועלכע האָט איהם אין אַ נויטיגען צושטאַנד אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

„תוצרת־הארץ"

דער פעראיין „למען ארץ־ישראל" האָט שוין אָרגאַניזירט דעם פערקויף פון א"י פּראָדוקטען (תוצרת הארץ). ס'איז אָנגעקומען דער ערשט'ר טראַנספּאָרט האָניג און „כרמל"־וויין. ס'איז צו האָפען אַז די לאָדזער יודישע בעפעלקערונג וועט גע־רען אויפנעהמען די ידיעה און וועט זיי ווייט מעגליך מיטהעלפען צו פערשפּרייטען אין לאָדז די יודישע פּראָדוקציע.

דער פעראיין „למען א"י" האָט זיך געוואָנדען צו אַלע לאָדזער שולען און בתי־מדרשים צו פּראָ־פּאַגאַנדירען אין די יום־טוב טעג דעם „תוצרת־הארץ".

„פּוילען - ארץ־ישראל און דער נאָהענטער מזרח"

(רעפעראַט פון ד"ר ב. הויזנער)

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, אָרדענט אײַן דער פעראיין [למען ארץ ישראל", דעם קומענ־דיגען שבת, אַ רעפעראַט אויף דער אויבענדער־מאָנטער טעמע, אין זאַל פון „הזמיר". ס'וועט רעפערירען דער פּוילישער האַנדעלס־אַטאַשע אין א"י ד"ר ב. [illegible]. דער רעפעראַט האָט שוין אַרויסגערופען אַ שטאַרקע פעראינטערעסירונג אין די ציוניסטישע קרייזען און בכלל ביי אַלע וועלכע אינטערעסירען זיך מיט'ן עקאָנאָמישען אויפבוי־פּראָבלעם פון א"י.

אַ ווירקליך
גוטע ראַדיאָ
קויפט מען נור
ביי רייכער
פּיעטריקאַווער 142

ווײַן און מעהר
— ווי אויך —
אַלערליי געטראַנקען
גוט און ביליג „באָרווין"
קויפט מען נור ביי דער בעוואוסטער פירמע „
אינהאַבער מענדל בארנשטיין
לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30
טעלעפאָן 58-210
דירעקטער אימפּאָרט פון
ארץ־ישראל
היט אייך פאַר פעלשיפיקאַטען

טוך־ און האַרט־לאַגער
B. GUTTER
נאַוואָמיעסקאַ 4, פראָנט, 1. שטאָק, טעל. 10-128. עקזיסטירט פון 1902 י.
עמפּפעהלט צום קומענדען סעזאָן אין גרויסען אויסוואַהל דאַמען־און הערען־שטאָפען פון די בעסטע קוואַליטעטען לאָדזער, טאָמאַשאָווער, ביליצער און אויסלענדישע צו שטרענג פאַבריקס־פּרייזען.
הורט און דעטייל! הורט און דעטייל!

צו דער לאָדזער יוד. בעפעלקערונג

(אויפרוף)

ברודער יודען!

אונזער לאַנד ארץ־ישראל קאָן זיך נאָר דאַ־מאָלס עקאָנאָמיש ענטוויקלען, ווען איהרע פּראָדוק־טען און אויסאַרבייטונגען וועלען געווינען אַ גרוי־סען אָבזאַץ־מאַרק, דאָס וועט ערמעגליכען צו עפע־נען אין לאַנד אַ נייעם גרויסען אַרבייטס־פּלאַץ פאַר טויזענדער עולים. די יודען אין פּוילען זענען מכח צו שאַפען אַ גרויסען אָבזאַץ־מאַרק פאַר ד״ר ארץ־ישראלדיגע פּראָדוקציע, ווען יעדער פון אונז זאָל נאָר א מינימום פון דעם, וואָס ער דאַרף אין הויזליכען געברויך, קויפען פון די ארץ־ישראלדיגע פּראָדוקציע וואלט זיך באמת געעפענט נייע עקאָ־נאָמישע אויסזיכטען פאַר׳ן לאַנד. נישט קיין קרבן איז סתם אַ נדבה פאָדערען מיר, ארץ ישראל שטעלט שוין היינט צ ו טאָג צו ד י בעסטע קוואַלי־טעטען סחורה, וועלכע זענען אויך קאָנקורענץ־פעהיג געגען סחורה פון אנדערע לענדער.

היינט־צו־טאָג קאָנע ן מיר שוין בעקומען פאַל־גענדע א״י אַרטיקלען, וועלכע די יודען אין לאָדז דאַרפען שוין קויפען אויף דעם יום־טוב ווי כרמל־ווייַן, האָניג, שמן־זית, אתרוגים א. א. וו. די למען א״י שיקען אַרויס פון היינט אָן יונגעלייט בכדי די א״יידיגע פּראָדוקציע צו פערקויפען. אין די נאָהענסטע וואכען ווערט אויך ערעפענט אין צענטר פון שטאָט א פערקויפס־שטעל פון די א״יידיגע פּראָדוקציע.

ברודער יודען!

אין אונזער אייגענעם אינטערעס ליגט עס, דאָס מיר זאָלע ן נישט נאָר קויפען, נאָר אויך פּראַ־פּאַגאַנדירען, אַז אין בעדער שטוב זאָל זיך געפינען די א״יידיגע פּראָדוקציע און אַזוי א נאָך העלפען מיר צו דאָס שנעלע אויפבויען פון אונזער היים ארץ־ישראל, און ערמעגליכען הן אונזערע פּוילישע יודען אין א״י און הן די פּוילישע יודען אין גלות וואָס ווילען עולה זיין קיין א״י, זיך עקאָנאָמיש איינצואָרדנען, ס׳איז דער חוב פון יעדע ן יוד אין לאָדז שוין אויף די יום־טוב טעג צו קויפען די תוצרת הארץ (א״יידיגע פּראָדוקציע).

די פערוואלטונג פון „למען ארץ ישראל“ אין לאָדז.

1=טער קלאַנג=פילם=קינא=טעאטער אין לאָדז

„SPLENDID“ נאַרוטאָוויטשא 20

די לעצטע טעג!

אין גרויסען סופּער-פילם פון דער קלאַנג-פּראָדוקציע „UFA“ בעניאַלען מייסטערווערק פון רעזשיסער JOE MAY א. ג.

טראַגעדיע פון געליבטע

לויט דער בעקאַנטער ערצעהלונג „Der unsterbliche Lump“, די הויפּטראָלען שפּילען

Liana Haid, Gustaw Fröhlich i H. A. Schlettow

די מוזיקאַליש-וואָקאַלישע זייט האָט פערזענליך בעאַרבייט **RALPH BENATZKY** קאָמפּאָזיטאָר פון וועלט-רוהם. צווישען אַנדערע וועלען געזונגען ווערען די נייעסטע קלועןן:

1) Pozwól mi ująć twą dłoń; 2) Twe oczy piękna pani..

אויסערדעם אויסער׳ן פּראָגראַם: דער נאָך-פּראָגראַם ווערט גערעט איינגאַנצען פּוילי ש.

פּאַספּאַרטוסאַון פּרייקאַרטען אינגילטיג. אָנהויב 6, 8 און 10 אין אָוועגד.

דינסטאָג און מיטוואָך 4 נאָכמ. פּרייזען פון די פּלעצער אויף אַלע סעאַנסען 1, 2 3 זל.

ארעסטירט אנ׳אלפאנס

(2) אין 1923 י. האָט העלענאַ ספּארטשעווסקא חתונה געהאַט מיט א געוויסען ראַלניצקין. שוין נאָך דער חתונה האָט זי זיך בעקענט מיט׳ן 20 יאָהריגען יאַן לעפּטשאַק און אונטער זיין איינפלוס האָט זי פערלאָזט דעם מאַן און איז אוועק וואוינען מיט לעפּטשאַקן. אַ קורצע צייט נאָך זייער צוזאַמענלעבען האָט לעפּטשאַק אָנגעהויבען פערלאַנגען פון זיין געליבטער אַז זי זאָל געהען אויף דער גאַס „פערדינען“, פלעגט ביי איהר אָפּנעמען איהרע פערדינסטען און זיי פערטרינקען.

אַזוי האָט עס געדויערט אַ 7 יאָהר, ווען העלענאַ האָט שוין נישט געקענט אויסהאַלטען און איז אַנטלאָפען האָט לעפּטשאַק זי אויסגעזוכט און גע־דראָהט צו דערמאָרדען.

זי האָט וועגען דעם אַלעם געמאָלדען אין אויספאָרשונגס־אַמט און דאָרט איז פעסטגעשטעלט געוואָרען אַז נאָך אין 1920 י. האָט לעפּטשאַק געצוואונגען צו פּראָסטיטוציע די 15 יאָהריגע גע־נאָפעווא מיכאלעק לעפּטשאַק איז אַרעסטירט גע־וואָרען.

מעלדונג

דער רעפעראַט פון ד״ר ב. הויזנער אין „הזמיר“.

שבת דעם 27־טען ד, ח. 8.30 אָוועגד קומט פאָר אין זאַל פון „הזמיר“ (אַל. קאָשציושקי 21) אַ רעפעראַט פון ד״ר בערנאַרד הויזנער, פּוילישער האַנדעלס־אַטאַשע אין א״י, אויף דער טעמא: „פּוילען, ארץ־ישראל און דער נאָהענטער מזרח“.

בילעטען, אי נאָ בעגרעניצטער צאָל, צו בע־גרעניצטער צאָהל, צו בעקומען אין ביוראָ פון פעראיין „למען ארץ־ישראל“ פון 10—2 מיטאָג, און פון 4—9 אָוועגד, ווי אויך אין „הזמיר“.

זאַל פילהאַרמאָניע

נאַרוטאָוויטשא 20.

די לעצטע גאַסטראָלען=וואָך פון דער

ווילנער טרופּע

יאָר XV — אָנפ. מ. מזאה. — יאָר XV

מיטוואָך, 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג

„ביינאַכט אויפ׳ן אַלטען מאַרק“

מיטוואָך, 9 אַ זייגער אין אָוועגד

„קדוש השם“

— — פון — — שלום אַש

„דאָס געהיימניש פון א דאָקטאָר“

קלאַנג-פילם-טעאַטער Grand-Kino

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסער 100 פּראָצ. קלאַנג-פילם פון דער „Paramount“ פּראָדוקציע א. ג. אין די הויפּטראָלען: **Marja Gorczyńska, Kazimierz Junosza-Stępowski, Ludwik Solski i Zbyszko-Sawan** אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבע. אָנהויב 4 נאָכמ. לעצטער סעאַנס 10.15. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. פּאַספּאַרטוס אויסער אַמטליכע, ווי אויך פרייבילעטען — אונגילטיג.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה

אויף קאָנסטאַנטינער 9, זאַכאַדניא 28

אין הויף, ערשטען שטאָק ביי לוסטיג ווערט ראש השנה און יום כפור געדאַווענט דורך גוטע חזנים און אַ שעהן איינגעשטודירט כאָר.

פּרעכטיגע און לופטיגע צימערן. עלעקטרישע בעלייכטונג

בילעטען צו בעקומען יעדען טאָג פון 7 פריה ביז 10 אָוועגד.

מיט אַכטונג פ. גארצעוויטש.

די עלעגאַנטסטע און מאָדערנסטע היטען

צום הערבסט= און ווינטער-סעזאָן

עמפּפעהלט די גוט-בעקאַנטע פירמע

„S-P-L-E-N-D-I-D“

לאָדז, 11 ליסטאָפּאַד 31 (קאָנסטאַנט.)

נעדענקט די אדרעס!

דער לאָדזער יוד. פלייש=פעראיין

24 פּיעטריקאָווער 24

מאַכט בעקאַנט, אַז פון היינט איז פערפליכטעט דער נייער לענניק אויף פלייש.

אַלע מיטגלידער ווערען אויפגעפאָדערט אָפּצונעהמען דעם

נייעם צעטניק

אין פעראיינס-סעקרעטאַריאַט טעגליך פון 5 ביז 9 אין אָוועגד.

די פערוואַלטונג. 18742

דאָס איבעראַל-בעוואוסטע 7קל. לעהר-אנשטאַלט

— עם —

„תו ה ודך אץ“ גן-ילדים

22 נאָוואָמיעסקאַ 22 טעל. 123·82

פון יצחק פּטאשניק

איז מודיע, אַז צום קומענדיגען שול-יאָהר 1930–31 ווערט דער פּראָגראַם פון די אַלגעמיינע למודים פיל פערגרעסערט און פערברייטערט. ס׳ווערט אויך געעפענט אַ מחלקה גבוה אונטער דער השגחה פון בעוואוסטע לומדים בעלי הוראה.

גלייכצייטיג זענען מיר מודיע, אַז די איינשרייבונגען פון תלמידים אין אַלע קלאַסען און פאָרבע רייטונגס-קלאַסען (גן ילדים) ד. ה. פון 5 יאָהר, קומט פאָר טעגליך פון 8–2 פאָרמיטאָג און 3–7 אָוועגד אין די דערמאָהנטע שול-קאַנצעלאַריע.

בעמערקונג: פאַר נישט פערמעגליכע אַ ספּעציעלע הנחה.

די לייטונג.

MOTORY

עלעקטרישע נייע און גענוצטע ביליגסטע קוועלע.

רעפּעראַטור=ווערקשטעלען

בוי פון קאָלעקטורען און אוויפרן-ערער.

אינסטאַלאַציעס עלעקטרישע פערראַט.

Reklamy **Neonowe**.

Inż. J. REICHER i S-ka

POŁUDNIOWA 28, Tel. 21-600.

7=קל. מענער=שולע (z pr. szk. państw.) פון

ש. שולדענרייך

29 פּאָלודניאָווא 29

גן־ילדים איז די געוואונשענע שולע פאַר קינדער, וואָס די עלטערן ווילען זיי געבען צוזאַמען מיט וועלטליכע בילדונג אַ שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג און גרינדליכע לעהרע אין תנ״ך, העברעאיש ווי אויך אין תלמוד.

דאָס לעהר-פּערסאָנאַל בעשטעהט פון די בעסטע פּעדאַגאָגישע קרעפטען, אין פּאָרבערייטונגס-קלאַס ווערען אָנגענומען שילער פון 5 און אַ האַלב יאָהר אָהן שום קענטעניש.

איינשרייבונגען טעגליך אין אַלע קלאַסען פון 9–2 און פון 4–6 נ״מ.

אַנאַליזען מעדיצינישע טעכנישע

עמט פון דאָס כעמ. לאַבאָראַטאָריום פון

— Dr. —

Chem. Eugenjusz RITT

פּיעטריקאָווער 126

אכטונג! נייע פיש-האַלע אכטונג!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, דעם ג. פּובליקום, אַז ס׳האָט זיך געעפענט אַ

פיש=האַלע אין זאַוואַדזקאַ 27

וואו מען קען בעקומען יעדען טאָג פרישע לעבעדיגע פיש צו ביליגע פּרייזען

מיט אַכטונג

דער איינהאַבער

Dr. med.

IGNACY MARGOLIS

ספּעציאַליסט פאַר אויגן-קראַנקהייטען

צוריקגעקהערט

נעהמט אָן פון 1–2 נאָכמ. און פון 5–7 אָוועגד

אַל. קאָשטשושקי 21

2 טויער. טעל. 17-165.

וויכטיג פאַר שטריקער

און שטרימף=פאַבריקאַנטען

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז מיר בעזיצען אַ גרויסען אויסוואַהל

— פון פערשידענע —

גאַרן, בוימוואָל געפאַרבט און מעצעריזירט אַלערליי וויגאָניע-גאַרן

ביליגע פּרייזען, רעעלע בעהאַנדלונג,

מיט אַכטונג י. מאַרנער און ס. פינקעל

נאָוואָמיעסקאַ 6 טעל. 22-91.

UWAGA

P. P. FRYZJERZY!!

Na nadchodzących święta polecam

artykuły fryzjerskie

i kosmetyczne w cenach zniżoych

J. Charenzowski

KONSTANTYNOWSKA 1.

firma egzyst. od 1800 r.

וויכטיג פאַר יעדען יוד!

אויף די קומענדע ימים-טובים צו בעקומען ווייַן צו קאָנקורענץ פּרייזען אַ פלאַש פּרימאַ ראָזינען וויין 1/4 ליטער נור 65 גראָשען, אַ גרויסע פלאַש 1/2 ליטער 1.25, אויך פערשידענע בעסערע סאָרטען ווייַן צו ביליגע פּרייזען. אין די בעוואוסטע ווייַן און מעהל-פאַבריק „מאַלווין“, ציגעל-גאַס 36 אין הויף, אָדער אין געשעפט פּאָלודניאָווא 5, ווי מען בעקומט אויך פערשידענע אונגאַרי-ווייַנען, בראָנפען, ליקער ביטע זיך איבערצייגען

מיט אַכטונג משה אלטער ציגעל-גאַס 36 אין הויף, פּאָלודניאָווא 5.

פאַר בעקוועמליכקייט די אַלט-שטאָט איז צו בעקומען מיינע ווייַנען אין די פאָלגענדע פּונקטען: 1) באַרגשטיין, זגערזשער 30, 2) גרונדמאַן, זגער־זשער 10, 3) שטיינביין, נאָוואָמיעסקאַ 27, 4) ביעזשינסקי, לאַגעווניצקאַ 1.

גאולה תתנו לארץ!

לראשית השנה הבאה

הננו שולחים את ברכתנו החמה לאחינו החלוצים בארץ אבותינו, לכל קרובינו מכירנו ומיודענו בכל אתר ואתר, תהי' שנה זו שנת שלום ברכה ואושר שנת גאולה שלימה לעמנו וארצנו.

תמורת כרטיסי-ברכה הננו מנדבים לטובת הקרן-הקימת לישראל.

צום נייעם יאהר

שיקען מיר אונזערע הייסע וואונשען אונזערע ברידער פיאנערען אין אונזער פאטער-לאנד, אלע אונזערע קרובים, פריינד און בעקאנטע אין אלע ווייטע וואוין-ערטער, אין אלע גלות-לענדער. זאל דאס קומענדיגע יאהר זיין א יאהר פון פרידען און גליק, א יאהר, וואס זאל ברענגען די פולע אויסלייזונג פון אונזער פאלק און לאנד.
אנשטאט וואונש-קארטען שפענדען מיר לטובת דעם יודישען נאציאנאל-פאנד.

תרצ"א

א.
„אהל-יעקב"
אוריסאן ליב וביתו
ארבאך ש. וביתו
אלטמאן ש. וביתו
ארדינאנס ד. דיר. וביתו
אסט אהרן וביתו
אקאוויע יחזקאל ורעיתו
אלשער וביתו
איזראעליט י. וביתו
אלשער שלמה וביתו
אסטראמאגילסקא רחל
אסטראמאגילסקא אברהם יוסף
אורבייטעל יחיאל
אלטשטיין יעקב
אנקערמאן מנשה
איילענבוים אברהם
אייזענבערג ר.
אפאטשינסקי זאב
אדלער אריה
אייזנבראוויטש ב.
ארנאוויטש ח.
אדעסקי שלמה וביתו
אייזנבראוויטש שמעון
איינהארן לייב
אבע צבי
איילענבערג געצעל
אלטיסקא העניא
אסט יהודה
אייזמאן שלום

ב.
ברוידא מ. ד"ר וביתו
בערלאס חנוך ד"ר וביתו
ביאלער יצחק מאיר וביתו
בראווערמאן יונה וביתו
בית-הספר של קצנלסון-ונחומוב
בערעסקין ה. וביתו
בער י. וביתו
בראט א. וביתו
בארנשטיין איגנ. ורעיתו
בוימגאלד זאב
בידערמאן יצחק וביתו
בוכמאן י.
בריטבארד קאפעל וביתו
ברוידא אברהם וביתו
בערגער יואל ד"ר
ברוידא נחמה
בראנשטעטער מיכאל דיר.
בראניצקי עמנואל
באוער י.
באהאריער אריה
בערגער לייזער
בענטשקאבסקי
בעניש קאנסקא
בארנשטיין חיים
בערנהיים ה. ב.
בינקע מאיר
בערמאן
בענערמוס משה
ביעדאק יחיאל
בענטשקאווסקי שמחה
בריטבארד מ.
בערגער יהודה וביתו
בערלינער
בליצבלום ד.
ברום פנחס
ביעדאק הערמאן
בערענשטיין יעקב בן מיכאל
ביאליסטאק לייביל
בלאנדער פייוועל
בראיער ה.
בושאוא דוד וביתו
בריטשטיין יוסף וביתו
ברעטהאלץ בנימין ורעיתו

ג.
„גורדוניה"
גלאנק א. וביתו
גראווע י. וביתו
גאלדין יצחק וביתו
גראבאוויעצקי יצחק ורעיתו

גוטער בנימן וביתו
גוטקאווסקי י. הרב וביתו
גאלדבערג א. ד. וביתו
גוטערמאן בינא
גראבאוויעצקי מ. וביתו
גארדאן מ. וביתו
גליקסמאן ב. א. וביתו
גאלד מרדכי וביתו
גליקסמאן י. מ. וביתו
גרינפעלד לעאן
גארפינקעל צ. ד. וביתו
גליצענשטיין בצלאל וביתו
גוטמאן ל.
גאלדוואסער קילה
גרילע צ.
גרייווער משה חיים וביתו
גאלדרינג ח. מ.
גאטליב יצחק
גאראדעצקי יחזקאל
גאלדקארן חוה
גרינשטיין ב.
גראנעק יוסף
גאלדשטיין קלמן
גלאדשטיין חיים
גוטערמאן
גוטענטאג יוסף
גאלדבערג אריה
געליבטער א.
גוטערמאן מ.
גראסמאן
גארנצאוז מ.
גליקסבערג ש. (ביאלא)
גרייצווער
גערטלער יחזקאל
גורט יוסף וביתו
גרינבערג מאניא
גרינבערג רחעלא
גאלדבערג שושנה
גארדאן
גאטעסגענאדע
גאלדשטיין
גאלדמאן דוד
גרינבאל ישראל
גרינבאל יהודית
גרינבאל יחיאל
גרינבאל שמחה
גרינבאל אסתר
גיסער מרדכי
גאלדשלאג ד.
גרינצווייג מלכה
גוטערמאן פיגה
גארפינקעל צבי נח
גאטליב און מאקרסקי
גראבאוויעצקי רפאל
גערדולר מ. וביתו
גאלדקאפף פרי
גרייצער י.

ד.
דוראק וביתו
דאנציגער אלימלך
דורקעוויטש י.
דאנסקא לאה
דיאמענט יעקב
דזשאלאשיצקי צבי
דזשאלאשינסקי ישראל
דאפנער יחזקאל
דאבריש אליעזר
דונסקי י.
דאווידאוויטש יחיאל
דאווידאוויטש יחזקאל
דודעלטשיק משה
דיאמענט עזריאל
דאבראניצקי אחים

ה.
הועד הציוני בלודז
הועדה המאוחדת של ק. ק. ל. בלודז
המשרד הארץ-ישראלי בלודז
הועדה לעניני השקל בלודז
„התאחדות"
„השומר-הצעיר"
„הרצליה" (הסתדרות)
„החלוץ-המרכזי"
„החלוץ"
„החלוץ-הצעיר"
הגמנסיה העברית ה-I לנערים
הגמנסיה העברית ה-II לנערים
האכענבערג מ.
הערץ יוסף
הארטשטיין מרדכי וביתו
האפמאן ישראל
האפמאן האנא
הערלינג
העכט דוד
הארוויטש יחיאל
הענדליש ר.
האפמאן
הגמנסיה העברית לנערות
הגמנסיה של י. קצנלסון
הגמנסיה „בית אולפנא"
העלמאן משה וביתו
הילולא משה
האמבורסקי עמנואל ורעיתו
האלפערין הפלענע
האלבערשטאט זאב וביתו
האלצמאן ש. וביתו
האלפערן אלחנן וביתו
האמבורסקי צבי אפרים וביתו
הערשקאוויטש משה
הענדלער יוסף ישעיהו וביתו

ו.
„וו.י.זא. (הסת' נשים)
וועגמייסטער נ. וביתו
ווינדמאן ושוויזגאלד
ווינדמאן דוד וביתו
וואלטער צבי וביתו
ווינער זאב וביתו
ווראצלאווסקי יצחק וביתו
ווראצלאווסקי יוסף
ווימאן ש.
ווינטער י.
וואידיסלאווסקי צביה ד"ר
ווישליצקא שרה
וויינטרויב יהודה לייב
ווישעוויאנסקא בעלא
וויינבערג ב.
וואנגטשעווקי אריה
וועגדעל שאול
וועגדעל נ.
וואלבראם חיים
וויינטראב אסתר
וויינשטאק אסתר
ווייכסעלפיש חיים
וויינשטיין (קעלק)
וואקס יחיאל
ווראצלאווסקי יחיאל
ווארשאווסקי בענדעט וביתו
ווייל פרעדא
וויינטרויב פאלא
וויינטרויב מאיר
וויינטרויב יהודה
ווראצלאווסקי אברהם
וואלדמאן אבא
ווייללאנד ע.
וויינבערג ש.
ווייללאנד
וואולטץ שלאמעק
וויינריב יהודה

ז.
זילבערשטיין זאב וביתו
זילבערבערג יוסף וביתו
זילבערשטראם לעאן ד"ר וביתו
זימאן מ. וביתו
זילבערשטיין לייב וביתו
זינגער ולאכמאן
זאמקאווסקי יצחק
זייף אביגדור
זאיאנץ מאיר
זעלווער יחזקיאל
זאנאבענד משה
זאקהיים
זעלמאן יוסף
זשעליכאווסקי יצחק
זילבערפעניג יהושע וביתו
זאנדבערג אחים
זשעליכאווסקי משה וביתו
זיעלינסקי יצחק אינזש. וביתו
זילבערמאן
זיסמאן פאלא
זלאטשעווסקי אריה (שעראדז)
זיסהאלץ ישראל
זאגרמאן פישל וביתו
זאגטשינסקי יחזקאל
זינגער וו.
זאמער אהרן
זינגער וואלף
זעלמאן
זאלצבערג חיה
זילבערשטיין עקצ. געז.
זאק און וואפסי
זאנדבערג י.

ח.
חיימאוויטש
חובען חיים וביתו
חיגרין מ. וביתו
חבורס צבי וביתו

ט.
טויבער יוסף ד"ר ורעיתו
טויבענשלאק רפאל דיר.
טירקעל שמואל וביתו
טענענבוים רחל
טייטעלהאלץ מאיר
טייבלום יעקב
טענצער
טאלוב העוש
טארטאקאווער א. ד"ר וביתו
טשלענאוו ש. וביתו
טאביאש חיים אליהו וביתו

י.
„יבנה" (בית הספר)
יאעל אלכסנדר לאווניק וביתו
יאפע לייב וביתו
יאפע דב וביתו
יאבלאנסקי מרדכי
יאבלום בערטא
יאנקעלעווסקי אהרן וביתו
יאסקאוויטש צבי
יאסקאוויטש
יאפפע חנוך
יאנאווסקי אהרן ליב
יאסקאוויטש שמחה
יעלין ש. רודאמין י.
יעקובי דיר. וביתו (ווארשא)
יאקובאוויטש יהושע וביתו
יאקיבאוויטש שלמה
יודקעוויטש מנחם ורעיתו
יאבלאנציק יונה

כ.
כהן יעקב וביתו
כהן א. י. וביתו
כ"ץ אברהם מרדכי וביתו
כ"ץ יעקב
כ"ץ דוד
כ"ץ משה
כהן מיניא

ל.
לעוו שמואל וביתו
ליטווין צבי וביתו
לעווענטאן קלמן וביתו
לימאן משה וביתו
לערמאן וביתו
לובראניצקי אהרן וביתו
ליכטענשטיין גרשון וביתו
ליבערמאן יעקב וביתו
לאנדוי י.
לאנדוי סאמועל ושותפין
לאם משה
לאנגע קלארא
ליפשיץ יצחק
לעווענשטיין דב
לעווין יצחק
לעווין
לובלינסקי י.
לעוויצקי מ. וביתו
ליפער זלדה

מ.
„מזרחי" (הסתדרות)
מארכעוו מרדכי ורעיתו
מאהלער ע. אינזש.
מאשענבערג וביתו
מינץ ש. וביתו
מאיערטשיק י. י. וביתו
מארגאלס מרים ד"ר
מאושאוויטש מינא
מאנטשיק מ.
מונק אברהם
מאלץ לייזער
מארקאוויטש מרדכי
מיכלעוויטש ל.
מילער נ.
מיכאלאוויטש

נ.
ניימאן אבא צבי וביתו
ניימאן אנשעל
נאדעל מ.
נאדעל שלמה
ניימאן אליעזר
נאוואק שרה
נייפעלד חיה
נאדעל יהודה
ניימאן אליעזר וביתו

ס.
סארנע אפרים ד"ר וביתו
סקורא וו. וביתו
סוראלסקי וביתו
סעגאל עלתר
סאוויצקי
סינארוידען יחיאל מאיר
ספעקטאר בעלא
סאינקע משה
סלאווין ל.
סינייקא ר.

ע.
עלענבערג ז. ד"ר
עפשטיין מיכאל
עדליץ צבי
עלענצווייג אבא
ערליך י.

פ.
פיינבערג ק. וביתו
פייקאוו א. וביתו
פלאטוי מ וביתו
פיקעלני יחיאל וביתו
פרענקעל זאב וביתו
פריימאן ח. וביתו
פיינער ש. וביתו
פרענקעל ירמיהו ד"ר וביתו
פראשקער ג. אינזש. וביתו
פעלדמאן ד"ר
פאלמאן נחמן וביתו
פלאצקער מ. וביתו
פייווישיס ישראל פרופ.
פינעס ירחמיאל
פרידע
פלאגסקער ש.
פרימאקאוו פ"ר
פוטערמאן
פריידענרייך מנחם
פריידענרייך מאיר
פישער יעקב
פערשער מיכאל
פישער יצחק
פערבער גאלדע
פורמיינסקי יצחק
פרידעל
פרידמאן
פרישבערג (עקספעדיציע)
פראגער חנוך
פישלינסקי יוסף

צ.
„צעירי מורחי"
ציטרינאווסקי יחיאל ורעיתו
ציטרינאווסקי נתן
ציטרינאווסקי מרים
צאלער יצחק
צערלאוויטש ש.

ק.
„קרן-היסוד" הועד הלודזאי
קארנאווסקי פ. וביתו
קאצבערג א. ד. וביתו
קאראטשינסקי נ. וביתו
קארא משה וביתו
קארא ח. וביתו
קאפמאן קאפעל וביתו
קאצנעלבאגען מרים וביתה
קראסקאפף יצחק וביתו
קאמינסקי ב.
קאמינער משה
קאפילינסקי שמעון
קארבמאן אסתר
קאנטאר חוה
קאפעל י.
קאפמאן שמעון
קליין שלמה
קאלינסקי צבי
קאלמאנאוויטש נ.
קאלינסקי משה
קראן שלמה
קארא אריה
קאלמאנאוויטש פ.
קאזלאווסקי שמואל
קרייצער יצחק
קאנעל צ.
קאץ
קאנדעל ד.
„קאנגרעס (עקספעדיציע)
קאביצקי ל.
קנאפמאן א. וביתו
קאהן אברהם
קאנסקער יחיאל וביתו
קאלסקי אלבערט ורעיתו
קאפלאן טושא
קאנאווסקי ש. י. ורעיתו
קאוואלסקי משה צבי וביתו
קראקאווסקי אנשעל וביתו
קאסאווסקי חיים וביתו
קרעדאוויטש אהרן
קאצענעלענבאגען משה נחום
קאצענעלענבויגען אברהם מרדכי
קנאפ שמחה
קריגער נעט
קוסלער מ.
קליגער ר.
קופער אהרן
קליינבערג אריה
קאלסקא פיגה
קעמפינסקי
קאלסקא אסתר
קאלמאנאוויטש
קלעצקי אחים
קארטשמער א.

ר.
ראזענבלאט א. ד"ר וביתו
ראטקאפף זאב
ראקאוויטש חנוך וביתו
ראטקאפף יחיאל מאיר
רייכמאן שמואל וביתו
רעדליך ש.
ראזענבלום מנחם וביתו
ראטען משה
רוסינאוו אליעזר וביתו
ראזען י. וביתו
ראזענצווייג יחיאל וביתו
רוסינאוו יהודה לייב
רובינעק מ.
רייזין לייב (אסטראווא)
רעזניק מלכה
ראזענבערג פישל
רייכמאן קלמן
ראזענבלום זלמן
ראזענבלום לייביש
רייכאפעל לייב
רעדליך ברוך
רודזשיק יוסף יונה
ראזענפעלד אברהם
ראזענפעלד שושנה
ראזנער יהודה
רעכט אלתר
ראפאפארט יהודית
ראוויצקי מרים
ראזענפעלד געציל
רעדליך משה
רינגארט צבי
ראטענבערג יצחק
ראטענבערג יוסף
ראזענבלאט פרומא
ראקאש יעקב
ראדזינער נ. מ.
ראזענבערג ש.
רובינשטיין י.
רובין מאיר שלום
ראזענבערג מאיר
רעזענבערג פלארא
ראזענבלום דוד
ראכמאן יוסף
ראטענבערג שמחה
רעדלום פאלא
ראזנער משה
ראזנער יחיאל
ראזענהאלץ יוסף
ראטבערג י. פ"ר.
ראוואלסקי לייב
רוסאק ש. וביתו

ש
שטיין יעקב וביתו
שוויג שמואל יוסף ד"ר וביתו
שפירא אברהם וביתו
שפירא אשר וביתו
שפירא אהרן
שטרויך ז. אדה.
שפייזהענדלער ש. וביתו
שרעטער סס.
שאליט יחיאל וביתו
שפילקא אהרן וביתו
שיק הערמאן
שיינפעלד ש. וביתו
שטיינשניידער אליחנן וביתו
שטראך א. וביתו
שעלכאווסקי ראובן וביתו
שאראגראדער מיכאל
שפירט ריקה
שמושקאוויטש אחים וגאלדקינד
שמושקאוויטש מ. ושלעזינגער
שלעסער בנימן יוסף
שיינוויץ מאקס
שיליץ ל.
שאליט יצחק
שטיין
שוסטער
שצעצינסקי הענריק
שאיעוויטש אחים
שוב יואל ורעיתו
שטערן
שילסקי ישראל
שטרויסבערג משה
שערמאן
שניצער משה מרדכי
שניצער אלימלך
שניצער לעאן
שניירסאן הרב
שטארקמאן
שטערענבערג צפורה
שטערענבערג הדסה
שטערענבערג שלום
שטערענבערג צ.

די רשימות פון די איבריגע מנדבים וועלען פערעפענטליכט ווערען ערב יום-כפור.

ושמעי מסאינו
גלינו מארצנו
ונתרחקנו
מעל אדמתנו

יודען!

דער יודישער נאציאנאל-פאנד איז אונז מקריב צו דער פער'יתום'טער ערד.

בשעת די עלית לתורה זייט מנדב לטובת דעם „קרן-קימת-לישראל".

די גבאים ווערן געבעטען אויפצוגעבען אין קרן-קימת-ביורא די רשימות פון די מנדרים.

געדענקט דעם רוף : „גאולה תתנו לארץ"!
די שפענדער ווערן געבעטען באלד נאך ראש השנה אריינטראגען די נדרים אין נאציאנאל-פאנד-ביורא (צעגעלניאנא 4)

מעבעל!

מעכאנישע מעבעל-פאבריק
M. Gelerman
NAPIÓRKOWSKIEGO 59, tel. 186-71

אכטונג! אזוי ווי איך בעזיץ אן׳אייגענע האלץ-טרוקנעריי, דעריבער איז דאס מעבעל גאראנטירט.

בעזיצט שטענדיג אויף לאגער קאמפלעטע מעבעל-איינריכטונגען פאר שלאף-
עס- און הערן-צימער, זאווי אנצעל מעבעל לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען.
צוליב׳ן אלגעמיינעם קריזיס,
זענען די פרייזען מיט 30 פראצ. פערקלענערט.
נעהם אן זעמטליכע ארבייטען, וואס האט א שייכות מיט׳ן בוי פאך צו קאנקורענץ-פרייזען.

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!
דער פערשאלטענער טייך
אין די הויפטראלען:
RYSZARD BARTHELMESS i BETTY COMPSON
אויסערן פראגראם: רעוועלאציע-קלאנג-צוגאבע

נעכסטער פראגראם: ערשטער פוילישער קלאנג-פילם
„די מאראל פון פרוי דולסקא"
אין דער הויפט-ראלע **ZOFJA BATYCKA**

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-
ווענערישע קראנקהייטען
און מענער-שוואכע.
גאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פריה און
פון 4—8 אווענד. פאר פרויען
ספעציעל פון 4—5 נאכמיט.
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med.
M. Lerner
ספעציאליסט פאר קינדער
קראנקהייטען
זאכאדניא 64
טעל. 113-09
נעהמט אן פון 3—5 נאכמ.

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134—72
נעמט אן פון 2—3 נאכמ.
און פון $7^1/_2$—9 אווענד.

Dr. med.
A. Landkof
פאלודניאווא 15
טעל. 138-34
אינערליכע און קינדער-
קראנקהייטען
צוריקגעקערט
נעמט אן פון 2-3 און 7-8 אוו.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג׳ קונדשאפט, אז מיין בעוואוסטער שיך-מאגאזין א.פ.
ש. מארקאוויטש
וואלבארסקא 1, וועלכע עקזיסטירט פון 1905 איז געווארען איבערגעטראגען אויף
גלובנא 6

און עמפפעהלט צום איצ-
טיגן ווינטער-סעזאן
דעם גרעסטן אויסוואל פון

דאמען-שיך פון 25 זל. אן די נייעסטע און מאדערנסטע הערן-שיך פון 28 זל. אן
דאמען- און הערן-שיך צו צוגענגליכע פרייזען
פאר רעעלקייט און פינקטליכע אויספיהרונג ווערט גאראנטירט. אייגענע אויסארבייטונג.
סאלידע בעדינונג. יעדער וואס קויפט ביי מיר איינמאל בלייבט אויף שטענדיג מיין קונדע.

פערלאנגט איבעראל! פערלאנגט איבעראל!
די בעסטע עמאליע-קוכע-געשירע
פון דער מארקע

SPHINX.
B.B. B.B.

אין גיט אכטונג אויף דעם פאבריקס-צייכען. וואס איז
אויסגעברענט אויפ׳ן דנא פון יעדען איינציגען געשיר
Tow. Akc. Zjednoczonych Zakł. Fabryk Wyrobów
Emaljowanych i Metalowych
„SPHINX" אין פראג (צמאל „Austria")
גאראנטירטע בעגענווירקונג געגען פייער און קוואסען.
אויסשליסל. פערקויף אויף דער פוילישער רעפובליק און פרעשטאט דאנ. ג.
Herman L. Grünspan
אין לאדז, פאמארסקא 18, טעל. 131-18

FARBIARNIA i GARBARNIA FUTER
RICHARD SCHÖNMAN
Łódź, Traugutta 8 (dawn. Gdańska 8), tel. 20-783

נעהמט אן צום פארבען און צום ״ינגען: טכוריאען, קאטשאטקא, בובער, הירזא,
קאראקול, ברייטשוואנץ, פאפיעליצען, פאקען, נוטריא (מעלאן), סקונקסען, סאבאלען,
מארדער, גורקען, מאמאקען, אפאסען, פוקס, אנגארא, קאנין, האזען, שאפפעלע א.ז.וו.
זעמטליכע פארבעריי-ארבייטען פיהרט אויס א בעטיקער מיט לאנגיעהריגער פראקטיק און
אויסלענד לויט דעם נ״עסטען לעפציגער און פאריזער סיסטעם.
גאראנטיע פאר די פארבען. 18705 צוגענגליכע פרייזען!

Dr. J. Polakow
קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
פיעטריקאווער 109
טעל. 139-75 צוזאמער שטאק פראנט

DR. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151 78
צוריקגעקעהרט
הויט און ווענערישע קראנקה.
רענטגען און ליכטהיילאינסט.
נעמט אן פון 4—7 אווענד

Dr. HERSZFINKIEL
Zawadzka 15, tel. 111-87
ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקומען
נעמט אן פון 8—$9^1/_2$ און פון 3—5 נאכמ.

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16
יאהר פראקטיקירט, ערטהיילט
לעקציעס פאר שילער און
דערוואקסענע: פויליש, דייטש
פראנצויזיש, מאטעמאטיק,
און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו. יאקובא 12
רעכטס אפיצינע 1 שטאק ״ 29

Dr. med.
P. Robinson
פיעטרקאווער 10, טעל. 131-86
צוריקגעקעהרט

Dr. med. **Oskar Winter**
Choroby wewnętrzne
i zaburzenia nerwowe
Piotrkowska 113, telefon 200-06
Przyjmuje od 4—6 po poł.

Dr. med. WIKTOR ZIEGE
ספעציאל-ארצט פאר אקושער און פרויען-קראנקהייטן
Cegelniana 19, tel. 158-31
נעמט איצט אן טעגליך
פון 2 ביז 3 און פון 5 ביז 7

Dr. med.
M. Wolfson
וואסכאדניא 17, טעל. 128-83
צוריקגעקעהרט.

Dr. med.
M. Kerszner
קינדער-קראנקהייטען
זשעלאנא 16 טעל. 151-96
שפרעכשטונדען פון 1—3 און פון 5—6
אין דער קעטשניצע בזשעזינער 11 פון 11—1 נאכמ.

Dr. med.
M. Dawidowicz
ספעציאליסט פאר הארץ און לונגען-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף דער
שענקעוויטשא 3/5 טעל. 105-53
נעמט אן פון 6—8 אווענד

וויכטיג פאר
שטריקער
און **פאבריקאנטן**
געלעגענהייטליך צו פער-
קויפען א שטריקער-
מאשין 8/80 ווי אויך
א שפול-מאשין אויף
צוויי און אייזען-גארן 16
ראלען, אלץ אין בעסטען
צושטאנד גאנץ ווייניג
בענוצט זיך צו דערוויסן
טעלעפאן 191-22 אדער
ביי וואציאזש
בזשעזשינער 14

פון זאפארט
ווערט געזוכט
א נייהעריןֿ
און א קעטלערין צו
טריקא-וועש צו ערפארען
ביי קוטשינסקי
גאוואמיעסקא 21

א קוואליפיצירטע
פערקויפערין
אין דער גאלאנטעריע-
בראנזשע ווי אויך אין
דער שניטוואצס און
קאלאשן-בראנזשע, ווערט
געזוכט. צו ערפאהרען
ביי קאהן שעראצקא 1
(גייערס מארק)

א האנדעלס-לאקאל
אויף פיעטריקאווער פון
רוג זאוואדזקא ביז צע-
געלניאנע איז פון זאפארט
איבערצוגעבען. צו ערפא-
רען טעלעפאניש 165-94

וויכטיג פאר דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג!

די ערשטע לאדזער גוט בע-
קאנטע פאבריק פון **שאמאט**
אייוועז און **קוכען** מאכט
בעקאנט, אז צום קומענדען סעזאן האבען מיר
ערעפנט די פאבריק אויף
= וואסכאדניא 50 =
און בעזיצט שטענדיג אויף לאגער א גרויסען
אויסוואהל פון די נייעסט-מאדערנע
שאמאט-אייוועז און קוכען
לויט די נייעסטע מאדעלען און געגען לאנג-
יעהריגע גאראנטיע.
בעמערקונג: ס׳ווערען אנגענומען אלער-
ליי בעשטעלונגען ווי אויך רעפעראטורען.
פינקטליכע אויספיהרונג. קומט און איבערצייגט
אייך. מיט אכטונג
בירענבערג, לאדז, וואסכאדניא 50

דראט-צוימען

עספלאכטענע, געוועבען, געלעכער-
טע, ראביץ-געוועבען און אלע מע-
טאלן עמפפעהלט צו בילינע פרייזן
RUDOLF JUNG
Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97.

רעפארמאצקיע-פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער בצי-
קאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם
מאגען, שיצען פון רעומאטיזם, לע
בער-ליידען, געגען דיקקייט, אס
רעמיום, דאס קומען בלוט אין
קאפף, שטילען די יסורים פון העמ-
מאראידען, רייניגען דאס בלוט און
פע נמנגען צו אבסטרוקציע —
גינסטיג דורך ריניגונגס-מיטעל.
צוגענגליכען 1 אדער 2 פילען א נאכט
פרייז פון א שאכטעל 1.35.
אויסערבייטונג פון דער אפטייק
Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט׳ן
„גייסטליכען" (Zakonnik). 964

Dr. med.
S. Małowist
ספעציאל-ארצט פאר האלז, נאז און אויערן קראנק.
צוריקגעקעהרט
Gdanska 37, tel. 115-93
נעמט אן פון 2 ביז 4

סטארשי פעלדשער
י. בארנשטיין
51 צעגעלניאנא 51
צוריקגעקעהרט

צו די ה״ה בעקעריי-בעזיצער
ווען איהר ווילט אייערע קונדשאפט צו די יום-טובים צופרי-
דענשטעלען, דארפט איהר פערלאנגען פון אייערע אייל-ליפע-
ראנטען נאר דעם אריגינעלען דאפעלטגערייניגטען קאווקאזער
רויזען-אייל און קאטאן-אייל
(OLEJE SŁONECZNIKOWY i KOTONOWY)
וועלכע זענען אנערקענט געווארען, אז זיי זענען מיט 100% בעסער
שמאקהאפטער, פעטער אלס אנדערע אייל און פלאנצענפעטערס
Tow. dla Handlu i Przemysłu
„NAFTOCHEM" Sp. z o. o. w WARSZAWIE
oddział w ŁODZI,
NOWOMIEJSKA 4, tel. 101-74

WSTĄZKARNIA

w śródmieściu, nowocześnie urządzona ,składająca się z
25-ciu warsztatów wstążkowych
oraz wszelkich maszyn pomocniczych
DO WYDZIERŻAWIENIA od 1. października b. r.
Ewentualnie przyjmie pracę **NA LOHN.** Fachowość
zapewniona. Możliwość fabrykacji wszelkich wyrobów
w zakres branży wchodzących.
Oferty sub „WSTĄŹKARNIA" do administracji Folksblatu.

GIMNAZJUM MĘSKIE
Tow. Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród żydów
w Łodzi, Pomorska 46
(Z PRAWAMI GIMN. PAŃSTWOWYCH)
כדי צו ערמעגליכען ווייניג בעמיטעלטע עלטערן צו געבען
זייערע קינדער א געהעריגע ערציהונג, האט די פערוואלטונג פון
גימנאזיום בעשלאסען צו ערמעסיגען דעם שכר למוד אין די
פארבערייטונגס קלאסען ביז 300 זל. יעהרליך. עס וועט דא גע-
לייגט ווערען א גרויס געוויכט אויף די יודישע למודים.
Dyrektor (—) SZYMON HERMAN.

די בילי ערעפענטע מלעטשארני
„KRAKOWIANKA"
אל. קאשטשושקי 36 רוג אנדזשעיא.
עמפפעהלט: פרישע פוטער, קרעם - קעזען פון אייגענער אויסארבייטונג
צו צוגענגליכע פרייזען

L. TRAJSTMAN

PIOTRKOWSKA 81

POLECA:

Przebogaty wybór ostatnio zakupionych w największych domach zagranicznych

PRZEPIĘKNYCH **jedwabi** NAJPRZEDNIEJSZYCH **wełen**

WYTWORNYCH **okryć damskich**

trykotaży wiedeńskich i paryskich oraz dywany i materjały meblowe

DESENI MODERNISTYCZNYCH

Zaprasza Sz. Klijentelę, celem przekonania się o bezkonkurencyjnych

cenach zniżonych od dotychczasowych o 35%

Uprasza się o obejrzenie naszych wystaw dywanów i materjałów dekoracyjnych w dn. 23 i 24 b. m.

L. SUSMANEK Piotrkowska 19, tel. 224-66 i 162-23.

קירזשנער-שניידער ווערקשטעל

געפינט זיך אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון דיפלאָמירטען פאריזער מייסטער ה' ה. זוסמאַנעק (זוהן) און נעהמט אָן זאמטליכע שניידער-קירזשנער-אַרבייטען לויט די נייעסטע מאָדעלען פון אייגענע און אָנפערטרויטע שטאָפען

צו קאָנקורענץ-פרייזען!

APOLLO

היינט גרויסע פרעמיערע!

גרעסטער פילם-מייסטערווערק פון אלע צייטען

„צאַרישער קוריער"

אין די הויפּטראָלען: **IWAN MOŻZUCHYN i NATALJAN KOWANKO**

כאר און סאָלאָ-געזאַנגען אויסגעפיהרט פון אַ גרויסען און שעהנעם רוסישען קינסטלער-כאר.

היינט גרויסע פרעמיערע! צוויי סעריעס צוזאמען! אין די הויפטראָלען

סימפאָנ. אָרקעסטער אונטער לייטונג פון א. ביינעלמאַן

פרייזען אויפ'ן ערשטען סעאַנס; גאַלעריע 30 גר., באַלקאָן 50 גר., פּאַרטער 75 גר.

מאָרגען גרויסער יום-טוב-פּראָגראַם!

„דער שטאַרקער מענש"

פון סט. פּשיבישעווסקי. אין די הויפּט-ראָלען: **W. Walter, Grzegorz Chmara i Marjs Hajdrowicz**

בעמ.: פרייזען פון די פּלעצער: אויפ'ן ערשטען סעאַנס 40, 60 גר. און לאָזשע 1 זל. אויף ווייטערדיגע סעאַנסען III—60 גר., II—90 גר., באַלקאָן — 1 זל. 1 פּלאַץ — 1.25, לאָזשע 1.50. פון 30 ד. ח. אָנהויב פון די סעאַנסען אין געוועהנליכע טעג 4 נאָכמיטאָג, שבת און יום-טוב 12 אַ זייגער בייטאָג.

היינט צום לעצטען מאָל!

ICH CZWORO

עס ווערט דעמאָנסטרירט דער גרויסער פּוילישער פילם א. נ.:

קינא-טעאַטער **ZACHĘTA**

26 זגערזשער 26 (ביים פּלאַץ קאָשטשעלני)

פערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונט. דער לייטונג פון ה' סטעפאַנסקי

היינט פרעמיערע! היינט פרעמיערע!

פון דער **פראַנצישקאַנער** אויף דער **קאַפּערניקאַ**

גרויסע פרעהליכע איבערציהונג פון 2 טיילען אין 18 בילדער. אין פּראָגראַם: די גייסטע שלאַגערן פון די רעוידענץ-ביהנעס. סקעטשען, אינסצעניזאַציעס סאָלאָ-נומערן, באַלעט, כאָרען א.ז.וו. אייגענע דעקאָראַציעס, קאָסטיומען, ליכט-עפעקטען. מיט'ן אָנטייל פון Stefan Laskowski — אלעקסאנדער קאָן אַלס קאָנפעראַנסיער. — אויך נייע אָנגאַזשירטע אַרטיסטען.

טעגליך 2 פאָרשטעלונגען: 7.30 און 9.30, אָוונט. שבת, זונטאָג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אָוונט

פאָרפאַרקויף פון בילעטען אין דער ביוראָ „Reklama Polska" פּיעטריקאָווער 101 טעל. 126-89 טעגליך פון 11 פריה ביז 4 נ"מ.

רעווי-טעאַטער **„Dobry Wieczór"**

אין דער געביידע פון קינא-טעאַטער **„BAJKA"**

פראַנצישקאַנער 31a, רוג בושווזשינער (צופאָהר מיט טראַמוואַיען 1, 6 און 14).

היינט גרויסע פול מיט סענסאַצ. איבערראַשונגען

רעווי-פרעמיערע

די צווייטע זייט פון מעדאַל

אין 2 טיילען 18 בילדער פון ד"ר פּיעטראַשעק, העמאַר, וולאַסט א. א. — עס נעהמען אָנטייל: L. Orlińska, Z. Zukowska, מ. אַרלינסקי און W. Boruński, J. Darski, N. Niksarski, M. Popławski, J. Grzybowska, מיט נייע אָנגאַזשירטע קרעפטען. דאָס באַלעט-פּאָרל Jabłońska-Ukleja כאָרען א. ז. וו. — אין פּראָגראַם: אינסצעניזאַציעס, סקעטשען, סאָלאָ-נומערן, אַטראַקציעס א.ז.וו. אייגענע דעקאָראַציעס, קאָסטיומען און ליכט-עפעקטען. — רעזשי: Dyr. J. Darski און W. Boruński; קאָנפעראַנסיער: M. Popławski — דעקאָראַציעס: W. Nowakowski — אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' C. Kantor — טעגליך 2 פאָרשטעלונגען 7.30 און 9.30. שבת, זונטאָג און יום-טוב 3 פאָרשט. 5.30, 7.30, 9.30. פרייזן פון די פלעצער פון 130—300 זל. פּאַספּאַרטוס אונפריי. קאַרטאָנזענען שבת, זונטאָג און יום-טוב אונגילטיג

וואַרשאַווער רעווי-טעאַטער **„Chochlik"**

אונטער דער לייטונג פון אַרט. **Jerzy Darski**

Kino Spółdzielni

40 SIENKIEWICZA 40

(ווינטער-זאַל)

א כתיבה וחתימה טובה ווינשען מיר אונזערע פריינד, באַקאַנטע אַלע ג' קינא-בעזוכער. דירעקציע פון קינא „ERA"

דינסטאָג, דעם 23-טען, מיטוואָך, דעם 24-טען סעפּטעמבער גרויסע פרעמיערע!

אונזערע יודעלעך אויף יענער זייט גרענעץ

גרויסע עראָטישע קאָמעדיע! הוראַגאַנען פון געלעכטער!

אין די הויפּטראָלען **George Sidney i F. Mc. Donald** ווי אויך די רייצענדע **Gertruda Astor**

אויסער'ן פּראָגראַם: פרעהליכע פאַרס אין 2 אַקטן

קינא **„ERA"**

פריער „פּלאַזאַ" זאַווישאַ 22 (באַלוט)

פערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' פּיינער.

גאַסטשפּילען פון וואַרשעווער רעווי-טעאַטער

היינט און פאָלגענדע טעג ווערט געגעבען דער גרויסער רעווי-שלאַגער א. נ.:

„לאָדז הוליעט..."

רעזשיסער — **M. Dobrowolski** קאַפּעלמייסטער — — **A. Lewin** אייגענע דעקאָראַציעס און קאָסטיומען. ליכט-עפעקטען.	**Miecz. Dobrowolski** קעניג פון הומאָר **Adam Marr** פּאָפּולערע זינגער · גירלסען	**Wisia Cesarska** פּרימאַבאַלערינאַ **Mortieff & Elvi** טענצער פון וועלט-רוהם	**Amelja Cielecka** קאָלאָראַטור-זינגערין **Jad. Czarkowska** וואָדעוויליסטקע	עס נעהמען אָנטייל: סקעטשען, אינסצעניזאַציעס. טענץ.

רעווי-טעאַטער **„Czarne Oko"**

לימאַנאָווסקיעגאָ (אַלעקסאַנדראָווסקאַ) 37

אין ניי רעמאָנטירטען לאָקאַל פון געוו. קינאָ-טעאַטער **„SYRENA"**

טעגליך 2 סעאַנסען 7 און 9 אַזייגער אָוונט. שבת, זונטאָג און יום-טוב 3 סעאַנסען: 5, 7 און 9 אָוו.

פרייזען פון 50 גר. ביז 2.50 זל.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.